

Το Ολοήμερο Σχολείο στη Γερμανία και την Ελλάδα.

Συγκριτική εξέταση.

Παπαδοπούλου Ιωάννα

Επιβλέποντες καθηγητές: Ν. Χανιωτάκης

Ι. Θωίδης

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγή	5
1. Το Ολοήμερο Σχολείο στη Γερμανία.	8
1.1. Λόγοι ανάπτυξης του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου.	8
1.2. Τύποι Ολοήμερου Σχολείου	11
2. Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα.	14
2.1. Λόγοι ανάπτυξης του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου	14
2.2. Τύποι Ολοήμερου Σχολείου	15
3. Η σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.	17
3.1. Ο χρόνος σίτισης	17
3.2. Ο χώρος σίτισης.	19
3.3. Η οργάνωση και προετοιμασία	20
3.4. Το χρηματικό κόστος	21
3.5. Η διαδικασία σίτισης	22
3.6. Σύνδεση σίτισης και υγιεινής διατροφής	23
4. Η σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.	26
4.1. Ο χρόνος σίτισης	26
4.2. Ο χώρος σίτισης	27
4.3. Η οργάνωση και προετοιμασία	28
4.4. Το χρηματικό κόστος	30
4.5. Η διαδικασία σίτισης	31
4.6. Σύνδεση σίτισης και υγιεινής διατροφής	32
5. Συγκριτική προσέγγιση για την σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο Γερμανίας-Ελλάδας.	34
6. Σύνοψη για την σίτιση.	41
7. Οι κατ' οίκον εργασίες στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.	43
7.1. Οι στόχοι της ολοκλήρωσης των κατ' οίκον εργασιών	43
7.2. Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών	44
7.3. Ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών	47
7.4. Το προσωπικό για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών	51
7.5. Η κατανομή των τμημάτων των μαθητών για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών	54

8. Οι κατ' οίκον εργασίες στο Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.	58
8.1. Οι στόχοι της ολοκλήρωσης των κατ' οίκον εργασιών	59
8.2. Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών	61
8.3. Ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών	64
8.4. Το προσωπικό για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών	69
8.5. Η κατανομή των τμημάτων των μαθητών για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών	71
9. Συγκριτική προσέγγιση των Ολοήμερων Σχολείων Γερμανίας –Ελλάδας για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.	72
10. Σύνοψη για τις κατ' οίκον εργασίες.	81
11. Οι δημιουργικές δραστηριότητες στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.	82
11.1. Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων	83
11.2. Ο χρόνος υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων	85
11.3. Ο χώρος πραγματοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων	87
11.4. Το προσωπικό για τις δημιουργικές δραστηριότητες	90
12. Οι δημιουργικές δραστηριότητες στο Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.	94
12.1. Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων	95
12.2. Ο χρόνος υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων	98
12.3. Ο χώρος πραγματοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων	102
12.4. Το προσωπικό για τις δημιουργικές δραστηριότητες	104
13. Συγκριτική προσέγγιση των Ολοήμερων Σχολείων Γερμανίας- Ελλάδας για τις δημιουργικές δραστηριότητες.	109
14. Σύνοψη για τις δημιουργικές δραστηριότητες.	122
15. Συζήτηση- Συμπεράσματα.	123
16. Βιβλιογραφία.	127

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη εξετάζει τα βασικά χαρακτηριστικά της οργάνωσης και της λειτουργίας του Ολοήμερου Σχολείου στην Γερμανία και την Ελλάδα. Η σύγκριση αφορά δύο χώρες που ακολουθούν παρόμοια πορεία στην οργάνωση και στην επέκταση του Ολοήμερου Σχολείου. Επίσης, η σύγκριση αφορά μόνο τον τύπο του προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου που εφαρμόζεται και στις δύο χώρες. Τα αντικείμενα που ερευνήθηκαν είναι η σίτιση, η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών και οι δημιουργικές δραστηριότητες στο Ολοήμερο Σχολείο των δύο χωρών. Οι βασικές παράμετροι με βάση τις οποίες αναλύθηκαν και συγκρίθηκαν τα τρία αντικείμενα στη Γερμανία και την Ελλάδα είναι ο χώρος, ο χρόνος (ωρολόγιο πρόγραμμα), το προσωπικό και οι συμμετέχοντες, το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων, ο τρόπος υλοποίησης τους και η κατανομή των τμημάτων των μαθητών. Σε γενικές γραμμές, εξάχθηκε το συμπέρασμα ότι τα δύο Ολοήμερα Σχολεία συγκεντρώνουν πληθώρα κοινών αλλά και αντίθετων χαρακτηριστικών. Πάντως, η αναδιαμόρφωση και η βελτίωση τους φαίνεται αναγκαία και για τις δύο χώρες.

Abstract

This thesis research examines the main features of the organization and operation of Day School in Germany and Greece. The comparison is between two countries that follow a similar pattern in the organization and expansion Day School. Also, the comparison is only the type of the optional Day School implemented in both countries. The objects investigated are feeding, preparing homework and creative activities in Day School of the two countries. The key parameters under which analyzed and compared three objects in Germany and Greece is the space, time (timetable), staff and participants, the content of the activities, the manner of their implementation and distribution of parts of students. In general, it was concluded that the two Day Schools gather abundance of common and conflicting characteristics. However, remodeling and improvement seems necessary for both countries.

Εισαγωγή

Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα εργασίας με στόχο τη σύγκριση των Ολοήμερων Σχολείων της Γερμανίας και της Ελλάδας είναι ότι τα τελευταία χρόνια ο θεσμός του Ολοήμερου Σχολείου έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την παιδαγωγική και όχι μόνο επιστημονική κοινότητα. Παρατηρείται μεγάλη έξαρση και διάδοση του Ολοήμερου Σχολείου στις δύο αυτές χώρες. Παράλληλα, γίνονται πολλές και μακροχρόνιες προσπάθειες για την βελτίωση της λειτουργίας του Ολοήμερου Σχολείου. Επίσης, έως τώρα πολλοί Γερμανοί και Έλληνες ερευνητές έχουν ασχοληθεί με την λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου της χώρας τους, αλλά κανείς δεν έχει επιχειρήσει να ερευνήσει συγκριτικά τα Ολοήμερα Σχολεία της Γερμανίας και της Ελλάδας, τα οποία συγκεντρώνουν πολλές ομοιότητες και διαφορές.

Παράλληλα, ιστορικά και η Γερμανία και η Ελλάδα ακολούθησαν και ακολουθούν παρόμοια πεπατημένη. Παλαιότερα και οι δύο χώρες εφάρμοζαν τον τύπο του παραδοσιακού Ολοήμερου Σχολείου. Ωστόσο, διακόπηκε η λειτουργία του για ένα χρονικό διάστημα. Όμως, μετά από κοινωνικές αλλαγές και απαιτήσεις επαναλειτούργησε το Ολοήμερο Σχολείο στις δύο χώρες. Στη σύγχρονη εποχή φαίνεται πως ο τύπος του προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου, όπου οι μαθητές επιλέγουν κατά βούληση την συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του Ολοήμερου Σχολείου, είναι ο πιο διαδεδομένος τύπος Ολοήμερου Σχολείου που εφαρμόζεται και στις δύο χώρες. Για αυτό τον λόγο γίνεται σύγκριση στον συγκεκριμένο τύπο Ολοήμερου Σχολείου. Συνεπώς, θεωρήθηκε αναγκαίο και ενδιαφέρον, εφόσον υπάρχουν τόσες ομοιότητες και διαφορές αλλά και άλλες που παρουσιάζονται στην υπόλοιπη εργασία, να ερευνηθούν και να γίνουν γνωστές στις δύο χώρες αλλά και με στόχο να καλυφθεί ένα σημαντικό κενό στην έρευνα.

Επιπλέον, πέρα από το ερευνητικό κενό που καλύπτεται, θεωρήθηκε ότι η σύγκριση των δύο Ολοήμερων Σχολείων μπορεί να αποτελέσει ένα καλό εφαλτήριο και κίνητρο για την εκκίνηση ποιοτικότερων και πραγματοποιήσιμων αλλαγών και βελτιώσεων στο Ολοήμερο Σχολείο τόσο της Γερμανίας και της Ελλάδας.

Τέλος συνέβαλλε ιδιαίτερα στην επιλογή και την εκπόνηση της εργασίας η γνώση και ευχέρεια της ερευνήτριας στη διαχείριση της γερμανική γλώσσας για την μετάφραση άρθρων και βιβλίων σχετικών με το γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

Με την βάση αυτή έγινε δυνατό να πραγματοποιηθεί με αξιόπιστη συγκριτική εξέταση του Ολοήμερου Σχολείου της Γερμανίας και της Ελλάδας λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία από την “πρώτη ύλη”.

Στο πλαίσιο της έρευνας που εκπονήθηκε μεταξύ των Ολοήμερων Σχολείων της Γερμανίας και της Ελλάδας δομείται το περιεχόμενο της εργασίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα κυριότερα θεωρητικά στοιχεία του Ολοήμερου Σχολείου της Γερμανίας. Το θεωρητικό αυτό πλαίσιο αναλύονται παιδαγωγικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί λόγοι ανάπτυξης του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου στη Γερμανία. Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται οι τύποι Ολοήμερου Σχολείου που εφαρμόζονται εκεί. Αυτοί οι τύποι διακρίνονται στο προαιρετικό, στο οποίο οι μαθητές επιλέγουν αν θα συμμετέχουν ή όχι στο Ολοήμερο Σχολείο και στο υποχρεωτικό όπου όλοι οι μαθητές συμμετέχουν υποχρεωτικά. Στο τέλος του κεφαλαίου συγκεντρώθηκαν οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ αυτών των δύο τύπων Ολοήμερου Σχολείου που εφαρμόζονται στη Γερμανία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια σύντομη παρουσίαση των λόγων ανάπτυξης του Ολοήμερου Σχολείου στην Ελλάδα στον κοινωνικό, παιδαγωγικό και οικονομικό τομέα. Στη συνέχεια του κεφαλαίου αναλύονται οι διαφορετικοί τύποι Ολοήμερου Σχολείου που εφαρμόστηκαν στη σύγχρονη Ελλάδα δηλαδή το προαιρετικό, το πιλοτικό-πειραματικό και το Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα.

Στη συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται σε ένα βασικό ζήτημα του Ολοήμερου Σχολείου της Γερμανίας, την σίτιση των μαθητών. Φαίνεται πως στη Γερμανία η σίτιση των μαθητών στο Ολοήμερο Σχολείο αποτελεί εδώ και χρόνια επίκεντρο του ενδιαφέροντος στοχεύοντας στην βελτίωση του θεσμού. Έτσι, για λειτουργικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και παιδαγωγικούς λόγους τα γεύματα που πραγματοποιούνται στο Ολοήμερο Σχολείο είναι το πρωινό και μεσημβρινό γεύμα. Ο τομέας της σίτισης αναλύθηκε σχετικά με τον χρόνο υλοποίησης των γευμάτων, τον χώρο, τον χρόνο σίτισης στο ωρολόγιο πρόγραμμα, την οργάνωση και την προετοιμασία της σίτισης από τους υπεύθυνους, το χρηματικό κόστος των γευμάτων, τα είδη των γευμάτων και η προώθηση της υγιεινής διατροφής μέσω της σίτισης στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται το θέμα της σίτισης στο ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο με βάση ακριβώς τους ίδιους άξονες που αναλύθηκε η σίτιση στο

γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο. Αυτά σχετίζονται, όπως προαναφέρθηκε στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας (σελ 6), με τον χώρο, τον χρόνο, τους υπεύθυνους και συμμετέχοντες στην προετοιμασία και την οργάνωση της σίτισης, το χρηματικό κόστος, τα είδη των γευμάτων και την πραγμάτωση της προώθησης της υγιεινής διατροφής μέσω της διαδικασίας της σίτισης στο ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται σύνοψη των ομοιοτήτων και των διαφορών του ολοήμερου σχολείου στον τομέα της σίτισης με βάση τους άξονες του χώρου, του χρόνου, των υπεύθυνων σίτισης, των ειδών γευμάτων και της προώθησης της υγιεινής διατροφής.

Το έκτο κεφάλαιο σχετίζεται με τον στόχο του Ολοήμερου Σχολείου στην Γερμανία, δηλαδή την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών των μαθητών. Αρχικά, παρουσιάζονται οι στόχοι ολοκλήρωσης των κατ' οίκον εργασιών στο γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο και εν συνεχεία ο χώρος και ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών. Επιπλέον, στο ίδιο πλαίσιο αναλύονται οι σχετικοί παράμετροι με τους υπεύθυνους που βοηθούν τους μαθητές στην εκπόνηση των εργασιών τους και τον τρόπο που κατανέμονται οι μαθητές σε τμήματα για την προετοιμασία τους για την επόμενη ημέρα.

Στο έβδομο κεφάλαιο αναλύεται με τον ίδιο τρόπο το ζήτημα της προετοιμασίας των μαθητών για την επόμενη ημέρα στο ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο όπως έγινε και στο έκτο κεφάλαιο που αφορούσε την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών των μαθητών στο γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο. Οι άξονες έρευνας της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο ολοήμερο σχολείο της Ελλάδας είναι οι στόχοι, ο χρόνος, ο χώρος, το υπεύθυνο προσωπικό και η κατανομή των τμημάτων των μαθητών για την προετοιμασία των εργασιών τους.

Στο όγδοο κεφάλαιο πραγματοποιείται η σύγκριση της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στα δύο ολοήμερα σχολεία της Γερμανίας και της Ελλάδας. Το ζήτημα των κατ' οίκον εργασιών φαίνεται πως συγκεντρώνει πολλά κοινά στοιχεία για τα δύο ολοήμερα σχολεία τα οποία αφορούν κυρίως προβληματικές πτυχές.

Το ένατο κεφάλαιο που αφορά το ολοήμερο σχολείο της Γερμανίας ασχολείται με τις δημιουργικές δραστηριότητες, οι οποίες εφαρμόζονται εκεί. Οι άξονες στους οποίους αναλύεται το θέμα των δημιουργικών δραστηριοτήτων είναι το περιεχόμενο και τα αντικείμενα με τα οποία συνδέονται, η χρονική διάρκεια και θέση τους στο ωρολόγιο πρόγραμμα, ο χώρος στον οποίο πραγματοποιούνται και

το υπεύθυνο προσωπικό που αναλαμβάνει την εκπόνηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο.

Στο δέκατο κεφάλαιο ερευνάται το ζήτημα των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο με βάση τους αντίστοιχους άξονες έρευνας στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο (κεφ. 9, σελ 7). Πιο συγκεκριμένα, συγκρίνονται το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων, ο χρόνος εκπόνησης των δραστηριοτήτων, ο χώρος και το υπεύθυνο προσωπικό των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Στο εντέκατο κεφάλαιο συνοψίζονται όσες αντιθέσεις και ομοιότητες υπάρχουν μεταξύ των Ολοήμερων Σχολείων της Γερμανίας και της Ελλάδας. Η σύγκριση γίνεται στο ίδιο πλαίσιο που κινήθηκε το ένατο και δέκατο κεφάλαιο. Οι άξονες σύγκρισης εν ολίγοις σχετίζονται με το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων, τον χρόνο πραγματοποίησης τους στο ωρολόγιο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου, τον χώρο και το προσωπικό που αναλαμβάνει την υλοποίηση τους στη Γερμανία και στην Ελλάδα.

Στο τελευταίο και δωδέκατο κεφάλαιο γίνεται σχολιασμός όσων δεδομένων και αποτελεσμάτων συγκεντρώθηκαν σχετικά με τη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου της Γερμανίας και της Ελλάδας. Το θέμα προσεγγίζεται συγκριτικά σε βασικά σημεία των δύο ολοήμερων που διακρίνονται για την κοινή τους πορεία αλλά και την εκ διαμέτρου αντίθετη τακτική σε κάποιες εφαρμογές. Επιπλέον, γίνεται σύνοψη των συμπερασμάτων που εξάχθηκαν από την έρευνα σχετικά με τις ομοιότητες και διαφορές των δύο ολοήμερων σχολείων. Παράλληλα, αναφέρεται ο περιορισμός πραγμάτωσης στατιστικής έρευνας στην έρευνα σχετικά με τους βασικούς άξονες ασχολίας για το γερμανικό ολοήμερο σχολείο λόγω απόστασης. Τέλος, παρουσιάζονται κάποιες ιδέες για το πώς μπορεί στο μέλλον να επεκταθεί και μελετηθεί το θέμα, ώστε να συμβάλλει στην υπάρχουσα κατάσταση του ολοήμερου σχολείου τόσο στη Γερμανία όσο και την Ελλάδα.

1. Το Ολοήμερο Σχολείο στη Γερμανία.

Τα τελευταία χρόνια έχει βρεθεί ότι ο αριθμός των Ολοήμερων Σχολείων στη Γερμανία καθώς και το ποσοστό των μαθητών και μαθητριών που φοιτούν σε αυτά έχει αυξηθεί κατά πολύ. Την σχολική χρονιά 2011-2012 2,3 εκατομμύρια μαθητές και μαθήτριες φοίτησαν στο Ολοήμερο Σχολείο. Ο αριθμός αυτός αντιπροσώπευε το 30,6% όλων των μαθητών που φοιτούν σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Klemm, 2013).

Η βελτίωση της δομής του ολοήμερου σχολείου, η αύξηση του αριθμού τους καθώς και των μαθητών που φοιτούν σε αυτά τις τελευταίες δεκαετίες, η ποικιλία των μορφών του ολοήμερου σχολείου και οι συνεχείς και απρόσκοπτες προσπάθειες για περαιτέρω πρόοδο του θεσμού του ολοήμερου έχουν κοινωνικές, παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές αιτίες. Πιο συγκεκριμένα, στο πεδίο της εκπαίδευσης οι απαιτήσεις για την καλύτερη και ποιοτικότερη κατάρτιση των μαθητών οδηγούν το σχολείο σε ενέργειες που έχουν ως επίκεντρο όχι μόνον την στήριξη των μαθητών και μαθητριών για την ατομική τους πρόοδο, αλλά ταυτόχρονα προσφέρει χείρα βοήθειας στις οικογένειες όσον αφορά την υποχρέωση τους για την σωστή εκπαίδευση και ανατροφή των παιδιών τους. Για αυτούς τους λόγους όλο και παραπάνω νομοσχέδια ψηφίζονται και σχεδιάζονται στοχεύοντας στην επίτευξη ενός αναμορφωμένου και αναβαθμισμένου ολοήμερου σχολείου (Dollinger, 2013).

Στον κοινωνικό τομέα συμπεριλαμβάνεται η βοήθεια όχι μόνο των μαθητών στην ακαδημαϊκή τους βελτίωση, αλλά και των γονέων και ιδιαιτέρως, των εργαζομένων γονέων. Το Ολοήμερο Σχολείο στοχεύει στην αναδιαμόρφωση του, κυρίως, για να εξυπηρετήσει και να διευκολύνει τις οικογένειες που και οι δύο γονείς εργάζονται. Το μεγαλύτερο ποσοστό των οικογενειών που οι γονείς εργάζονται ενδιαφέρονται πρωτίστως για την επαγγελματική εξέλιξη και την σταδιοδρομία των παιδιών τους. Εδώ πρέπει να γίνει η διευκρίνιση ότι οι μητέρες είναι αυτές, που ως επί το πλείστον αναλαμβάνουν την στήριξη των παιδιών τους για την προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα και γενικά την μελέτη τους. Συγχρόνως, όμως, πολλές από αυτές έχουν περιορισμένο χρόνο επειδή συνεχίζουν την επαγγελματική κατάρτιση τους ή επειδή εργάζονται. Μάλιστα, η αναδιαμόρφωση του Ολοήμερου Σχολείου οφείλεται και παράλληλα στοχεύει στο να στηρίξει τις μονογονεϊκές οικογένειες, που στέλνουν τα παιδιά τους στο Ολοήμερο Σχολείο για να έχουν ποιοτικότερη φροντίδα και πιο αξιόπιστη εκπαίδευση.

Επιπρόσθετα, το ολοήμερο σχολείο όσον αφορά τον κοινωνικό τομέα προσφέρει ευκαιρίες στην ετερογένεια μεταξύ των μαθητών. Οι μαθητές, ως γνωστόν, διαφέρουν μεταξύ τους στον μαθησιακό και όχι μόνο τομέα. Για αυτό τον λόγο η εξέλιξη του ολοήμερου σχολείου σε έναν σημαντικό βαθμό επηρεάστηκε από την ανάγκη για λήψη μέτρων ώστε να βοηθήσει τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Το ολοήμερο σχολείο εστιάζει την προσοχή του στους μαθητές που έχουν αδυναμίες. Περνώντας οι μαθητές στο σχολείο κοινό μεσημεριανό και

απογευματινό χρόνο μπορούν να κοινωνικοποιηθούν , να αλληλοβοηθηθούν και να γνωριστούν καλύτερα. Οι ειδικοί παιδαγωγοί και το εξειδικευμένο προσωπικό χωρίς την πίεση του χρόνου μπορούν να προωθήσουν τις φυσικές και ποικίλες δραστηριότητες των ξεχωριστών αυτών μαθητών. Μπορούν να ανακαλύψουν τα ταλέντα τους , να τα δοκιμάσουν και να τα βελτιώσουν. Παράλληλα, προσφέρεται στους μαθητές και το σημαντικό πλεονέκτημα της ανεξαρτησίας (Helbig-Fritzsche u.a., 2006), καθώς παραμένουν για ένα μεγάλο μέρος της μέρας στο σχολείο και δεν βρίσκονται συνεχώς υπό την επίβλεψη των γονέων τους. Εξαιτίας των διαφορετικών αναγκών των μαθητών η στήριξη του ολοήμερου σχολείου πρέπει να διαφοροποιείται ανάλογα με τον εκάστοτε μαθητή.

Σημειωτέον, έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ενδιαφέρεται για τον χρόνο ηρεμίας-ξεκούρασης. Διαμέσου του παιχνιδιού, του δομημένου και ατομικού ελεύθερου χρόνου επιτυγχάνεται μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση. Όλα τα παιδιά ωφελούνται από την νέα διαχείριση και δομή του χρόνου του Ολοήμερου Σχολείου. Η ανάγκη για ανάπτυξη του ολοήμερου σχολείου προέκυψε λόγω της ιδέας ότι επιβάλλεται να στηριχθούν οι οικογένειες στην ανατροφή των παιδιών τους.

Κατά την διάρκεια του Ολοήμερου Σχολείου τα παιδιά εξασκούνται περαιτέρω στην κοινωνική μάθηση. Μαθαίνουν την ατομική υπευθυνότητα και τονώνουν το αίσθημα αυτοεκτίμησης τους μέσα από ποικίλες νέες εμπειρίες που αποκτούν στην ομάδα. Επιπρόσθετα, τους δίνεται η ευκαιρία να αυξήσουν τις δράσεις συνεργασίας και να ενεργήσουν με πρωτοβουλία. Τα παιδιά μπορούν να “πάρουν” από την συμμετοχή τους στο ολοήμερο ό, τι τους λείπει στην οικογένεια τους .Ο τρόπος λειτουργίας και ρύθμισης του ολοήμερου σχολείου δίνει την δυνατότητα να διορθώσουν ή και να βελτιωθούν οι μαθητές με προβληματική συμπεριφορά. Τα παιδιά αυτά ασκούνται κατά την διάρκεια του ολοήμερου σχολείου μέσω διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων εργασιών για να βελτιώσουν τις αδυναμίες τους. Ιδιαίτερος, οι μαθητές που έχουν φίλους, έχει αποδειχθεί επιστημονικά πως απολαμβάνουν περισσότερο τις δραστηριότητες του ολοήμερου και γενικά την συμμετοχή τους σε αυτό, καθώς επίσης είναι ενθουσιασμένοι όταν πηγαίνουν στο σχολείο (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Στο εκπαιδευτικό- παιδαγωγικό τομέα ένας από τους λόγους ανάπτυξης του ολοήμερου είναι ότι πολλά μαθητές αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες, διότι οι ίδιοι οι γονείς τους πολλές φορές δεν γνωρίζουν καλά την γλώσσα και έτσι δεν

αποτελούν το κατάλληλο πρότυπο για τα παιδιά τους. Για αυτό το λόγο το Ολοήμερο σχολείο στοχεύει να στηρίξει τους μαθητές αυτούς. Το ενδιαφέρον σε αυτή την περίπτωση επικεντρώνεται συγκεκριμένα στους μαθητές, που προέρχονται από μειονότητες, που έχουν μεταναστευτικό υπόβαθρο και δυσκολεύονται στην εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας ως δεύτερης ξένης γλώσσας και όχι ως μητρικής. Η προώθηση της σωστής χρήσης της γλώσσας γίνεται με μέτρα που επικεντρώνονται σε ποικίλες γλωσσικές αφορμές και καταστάσεις κατά την διάρκεια της μέρας (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Αυτές οι δραστηριότητες βοηθούν ιδιαίτερα τους αλλόγλωσσους μαθητές να ενισχύσουν την πρωτοβουλία τους στην χρήση της γλώσσας.

1.2. Τύποι Ολοήμερου Σχολείου της Γερμανίας.

Στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο έχουν θεσμοθετηθεί και εφαρμόζονται δύο ειδών μοντέλα. Το ένα είναι το μοντέλο πρόσθετης στήριξης ή αλλιώς προαιρετικό και το άλλο είναι το πλήρες-ενιαίο ή αλλιώς υποχρεωτικό μοντέλο όπου η λειτουργία του ολοήμερου είναι ενιαία με το ημιμερήσιο πρόγραμμα.

Στο πρώτο μοντέλο οι μαθητές οικειοθελώς συμμετέχουν και κάνουν επιπλέον δραστηριότητες πρόσθετης στήριξης (Dollinger, 2013). Οι προσφερόμενες αυτές δραστηριότητες από το ολοήμερο σχολείο το απόγευμα συνδέονται με τις δραστηριότητες του πρωινού προγράμματος και γενικά με το κανονικό μάθημα του πρωινού σχολείου.

Στο ολοήμερο σχολείο με πλήρες πρόγραμμα είναι απαραίτητη η στενή αλληλεπίδραση πρωινού και απογευματινού προγράμματος, καθώς αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του, για να μην πούμε ότι είναι το σημαντικότερο. Ο σύνδεσμος μεταξύ τους είναι άρρηκτος και αποτελεί την προϋπόθεση για την σωστή λειτουργία του συγκεκριμένου τύπου ολοήμερου, γιατί οι διάφορες φάσεις της σχολικής καθημερινότητας όπως τα μαθήματα, οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, η ξεκούραση και η χαλάρωση διαχέονται και μοιράζονται σε όλη τη διάρκεια της παραμονής και συμμετοχής των μαθητών στο σχολείο. Συμπερασματικά, το πρωινό σχολείο και το απογευματινό ολοήμερο σχολείο αποτελούν ένα ενιαίο πλαίσιο χωρίς να υφίσταται εννοιολογική διάσταση και απόκλιση μεταξύ τους (Dollinger, 2013).

Κατόπιν αυτής της διάκρισης των μοντέλων του ολοήμερου σχολείου στη Γερμανία διατίθεται και ένας πιο συγκεκριμένος διαχωρισμός των τύπων του ολοήμερου σχολείου. Αυτός περιλαμβάνει τέσσερις τύπους.

Ο πρώτος είναι το πλήρες και ολοκληρωτικά υποχρεωτικό ολοήμερο σχολείο, όπου η συμμετοχή όλων των μαθητών στο ολοήμερο πρόγραμμα είναι υποχρεωτική και δεν υφίσταται το ημιημερίσιο πρόγραμμα καθώς είναι ενιαίο (Dollinger, 2013).

Ο δεύτερος τύπος περιλαμβάνει ένα πρόγραμμα, το οποίο δεν είναι ενιαίο για το πρωινό και μεσημεριανό σχολείο. Μόνο ένα μέρος των μαθητών συμμετέχουν και παρακολουθούν το ολοήμερο πρόγραμμα υποχρεωτικά και υπάρχει η διάκριση με το ημιημερίσιο (Dollinger, 2013).

Ο τρίτος τύπος του προαιρετικού ολοήμερου σχολείου η φοίτηση των μαθητών είναι εκούσια και προαιρετική μόνον για όσους το επιθυμούν να λάβουν μέρος στις παροχές πρόσθετης στήριξης του ολοήμερου (Dollinger, 2013).

Τέλος, υπάρχει και η περίπτωση του συνδυασμού των παραπάνω τύπων ως ξεχωριστός τύπος, στον οποίο διατίθεται λιγότερος χρόνος από αυτόν που προβλέπεται να παρέχουν τα ολοήμερα σχολεία για την εκπαίδευση και την φροντίδα των μαθητών (Dollinger, 2013).

Οι ομοιότητες του προαιρετικού και του υποχρεωτικού ολοήμερου σχολείου στη Γερμανία συγκεντρώνονται στις εξής παραμέτρους. Οι προσφορές του προαιρετικού ολοήμερου στην Γερμανία παρέχονται χρονικά στους μαθητές το λιγότερο τρεις μέρες την εβδομάδα. Το ίδιο ισχύει και για το υποχρεωτικό γερμανικό ολοήμερο (SKdKdLidB, 2012 Dollinger, 2013). Επίσης, και για τους δύο τύπους σχολείου οι παροχές στήριξης τους διατίθενται στους μαθητές το λιγότερο για ένα εξάμηνο, αν και στις περισσότερες περιπτώσεις διαρκούν για ολόκληρο το σχολικό έτος και πραγματοποιούνται καθημερινά το ελάχιστο σχεδόν ένα εφτάωρο. Επιπλέον, παρέχεται σίτιση και πιο συγκεκριμένα μεσημεριανό γεύμα κατά την διάρκεια λειτουργίας και των δύο τύπων (Dollinger,2013). Παράλληλα, από εκπαιδευτικής άποψης στη Γερμανία δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα του ελεύθερου χρόνου των μαθητών στο σχολικό χώρο και για αυτό τον λόγο το ενδιαφέρον και των δύο τύπων ολοήμερου εστιάζεται στον εμπλουτισμό του με δημιουργικές δραστηριότητες. Η στενή σύνδεση, η κοινή ρύθμιση και η αλληλεπίδραση του πρωινού προγράμματος και του απογευματινού κατέχει σημαντική θέση και στα δύο ολοήμερα. Προϋπόθεση

της επιτυχίας αυτού του στόχου είναι οι εκπαιδευτικοί να επικοινωνούν μεταξύ τους για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την επίδοση των μαθητών για την αποτελεσματικότερη παρέμβαση και βοήθεια τους. Και τα δύο ολοήμερα ασχολούνται και αφιερώνουν χρόνο στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών και επιχειρούν το άνοιγμα τους προς την κοινωνία με την πρόσληψη εξωσχολικού προσωπικού και με επικοινωνία με εξωτερικούς φορείς. Στο σχέδιο τους περιλαμβάνεται και η ιδιαίτερη προσοχή για το εξωσχολικό προσωπικό όσον αφορά τα προσόντα του και την κατάρτιση του κυρίως αυτού που προορίζεται να αναλάβει την προετοιμασία των μαθητών. Τελευταία ομοιότητα και κοινή κατεύθυνση των δύο μορφών ολοήμερου σχολείου αποτελεί το γεγονός, ότι παρέχουν πρόσθετη στήριξη και δυνατότητες για την προώθηση και ανάπτυξη ταλέντων, κλίσεων και ενδιαφερόντων των μαθητών (Dollinger, 2013).

Οι διαφορές ανάμεσα σε προαιρετικό και υποχρεωτικό ολοήμερο σχολείο στη Γερμανία περιορίζονται σε τέσσερις βασικές παραμέτρους. Πρώτον, οι κατ' οίκον εργασίες αν και αποτελούν βασικό καθήκον και ασχολία και των δύο τύπων ολοήμερου, στο προαιρετικό η προετοιμασία τους λαμβάνει χώρα στην απογευματινή ζώνη, ενώ στο υποχρεωτικό πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια ολόκληρης της σχολικής μέρας σε μορφή σχολικής εργασίας. Επίσης, η εθελοντική συμμετοχή του εξωσχολικού προσωπικού που παίρνει μέρος εθελοντικά στο προαιρετικό εστιάζεται στο πρωινό πρόγραμμα και όχι τόσο στην απογευματινή λειτουργία του ολοήμερου σχολείου, ενώ στο υποχρεωτικό οι εθελοντές και γενικά οι εξωσχολικοί συμμετέχοντες παίρνουν μέρος και στο πρωινό και στο απογευματινό πρόγραμμα, εφόσον είναι ενιαίο. Ακόμη, το προαιρετικό ολοήμερο επικεντρώνεται κυρίως στην φροντίδα και φύλαξη των μαθητών, αλλά και στην εκπαίδευση τους, την προετοιμασία των εργασιών τους και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Αντίθετα, το υποχρεωτικό επικεντρώνεται σε μια ολοήμερη οργανωμένη και ρυθμισμένη μάθηση και γνώση. Παράλληλα, στο προαιρετικό προβλέπεται η οικειοθελής συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών στις προσφορές που διατίθενται σε σχέση με το μάθημα του πρωινού σχολείου, μόνον για εκείνους τους μαθητές που είχαν εγγραφεί από την αρχή της σχολικής χρονιάς. Από την άλλη στο υποχρεωτικό συμμετέχει ένα μέρος των μαθητών, οι οποίοι έχουν εγγραφεί και η παρακολούθησή τους είναι υποχρεωτική για όσο διαρκεί η λειτουργία του ολοήμερου. Επιπλέον, τα τμήματα του προαιρετικού ολοήμερου οργανώνονται ανάλογα με το έτος φοίτησης των μαθητών, ενώ στο υποχρεωτικό κάθε τμήμα του απογευματινού προγράμματος

μπορεί να ταυτίζεται και να είναι ίδιο ακριβώς με το τμήμα του πρωινού προγράμματος. Τέλος, στο προαιρετικό ολοήμερο δεν είναι απαραίτητο η πρόσθετη στήριξη να συνδέεται με το πρωινό μάθημα, όπως προβλέπεται και εφαρμόζεται στο υποχρεωτικό ολοήμερο (Dollinger, 2013).

2. Το Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.

Στη χώρα μας αν και γίνονται προσπάθειες για την εξέλιξη του ολοήμερου, παρατηρείται ότι αυτό έχει πέσει σε τέλμα, διότι πρώτον πολλοί γονείς αδιαφορούν και υποτιμούν την λειτουργία του, δεύτερον οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι δεν ικανοποιεί τους παιδαγωγικούς στόχους του και τρίτον η πολιτεία δεν συμβάλλει αποτελεσματικά στην ενίσχυση του. Οι πιο διαδεδομένοι τύποι ολοήμερου σχολείου που έχουν εφαρμοστεί στην ελληνική κοινωνία είναι τα πιλοτικά- υποχρεωτικά, το προαιρετικό ολοήμερο και το ενιαίο αναμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ολοήμερου σχολείου. Ωστόσο η πιο συχνή μορφή ολοήμερου σχολείου που συναντάται στην Ελλάδα είναι το προαιρετικό ολοήμερο, που διεξάγεται στην απογευματινή ζώνη.

Η θεσμοθέτηση και η ανάπτυξη του Ολοήμερου Σχολείου στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε μετά το 1985 και ιδιαίτερα μετά το 1997 οπότε παρατηρούνται πολλές κοινωνικές αλλαγές στην ελληνική κοινωνία. Μια τέτοια αλλαγή η οποία σημειώθηκε ήταν η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας. Πολλές μητέρες αναγκάζονται εργαστούν λόγω οικονομικής στενότητας ειδικά τα τελευταία χρόνια μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι τα παιδιά να μένουν στο σπίτι μόνα τους για πολλές ώρες χωρίς κάποιον να τα προσέχει. Για αυτό τον λόγο το ολοήμερο σχολείο ανέλαβε την φύλαξη των μαθητών μετά τη λήξη του σχολικού προγράμματος.

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η απώλεια του θεσμού της γειτονιάς στις σύγχρονες πόλεις λόγω της ρυμοτομίας τους και της συνεχούς κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, θέτοντας σε κίνδυνο την ακεραιότητα των παιδιών.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρέασε την ανάπτυξη του ολοήμερου σχολείου είναι η υπερεκτίμηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Τα ΜΜΕ έχουν μεγάλη επιρροή στα παιδιά με αποτέλεσμα την προσκόλληση τους σε αυτά και το χάσιμο επικοινωνιακού χρόνου με δημιουργικές δραστηριότητες.

Τέλος, σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης του ολοήμερου αποτελεί η σύνθεση πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Μέσω του ολοήμερου σχολείου επιδιώκεται η εκπαίδευση των μαθητών για την συνεργασία με συμμαθητές τους με διαφορετική

καταγωγή και εμφάνιση. Επίσης, δίνεται σε όλους τους μαθητές η ευκαιρία να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες και τρόπους ζωής (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012)

2.2. Τύποι Ολοήμερου Σχολείου της Ελλάδας.

Η πρώτη μορφή του ολοήμερου σχολείου που εμφανίστηκε στην Ελλάδα ήταν το παραδοσιακό ολοήμερο σχολείο ήταν υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές και ήταν ενιαίο με το πρωινό πρόγραμμα. Το παραδοσιακό ολοήμερο σχολείο λειτούργησε από την ίδρυση του ελληνικού σχολικού συστήματος μέχρι το 1970, περίπου δηλαδή από τον 19^ο αιώνα. Ωστόσο η λειτουργία του θεωρήθηκε από τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς ότι δεν ήταν αναγκαία, αλλά αντίθετα ειδικά για τους πρώτους αποτελούσε τροχοπέδη για την προσωπική τους ζωή λόγω της πολύωρης απασχόλησης τους. Εν συνεχεία, μετά από αλλαγές στην δομή της κοινωνίας και ιδιαίτερα με την συμμετοχή των γυναικών στον εργασιακό χώρο επανήλθε το αίτημα για δημιουργία του ολοήμερου σχολείου. Η μορφή του σε αυτή την φάση ήταν τμήματα δημιουργικής απασχόλησης μόνο για παιδιά, που οι γονείς τους ήταν εργαζόμενοι, και εξαιτίας της εργασίας τους δυσκολεύονταν να φυλάξουν τα παιδιά τους (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

α) Το πιλοτικό ολοήμερο σχολείο.

Στις σύγχρονες μορφές ολοήμερου σχολείου ανήκει το πιλοτικό ολοήμερο σχολείο που εφαρμόστηκε σε 28 σχολεία σε όλη την Ελλάδα. Το πιλοτικό ολοήμερο ήταν υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές γιατί ήταν ενιαίο και τα μαθήματα και οι δραστηριότητες του διαχέονταν σε ολόκληρη την μέρα και μοιράζονταν στο πρωινό και απογευματινό πρόγραμμα (ό.π.). Σε αυτά τα σχολεία διευρυμένου ωραρίου το υπουργείο επικεντρώνεται στην προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα και για τις κατ' οίκον εργασίες τους, στην ξεκούραση μετά το μεσημεριανό γεύμα, καθώς και στις εποικοδομητικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, παραδείγματος χάρη σχετικά με την αγωγή υγείας, τον κ.ο.κ., την θεατρική αγωγή και τον αθλητισμό (Κυρίδης & συν, 2006,ό.π.). Επιπλέον, σε αυτή την μορφή ολοήμερου σχολείου στην Ελλάδα συναντώνται καλύτερες υλικοτεχνικές και κτιριακές υποδομές, καθώς τα σχολεία διαθέτουν εργαστήρια υπολογιστών, φυσικής, θεατρικής αγωγή κ.α. και οι αίθουσες περιλαμβάνουν ατομικά ντουλάπια για τους μαθητές, βιβλιοθήκη,

τηλεόραση, βίντεο, προβολέα, κασετόφωνο και μια γωνία σαν σαλόνι για να μπορούν εκεί οι μαθητές να χαλαρώνουν. Στο πρόγραμμα αυτό οι μαθητές υποχρεωτικά παραμένουν στο χώρο του σχολείου από το πρωί μέχρι τις 16:00 το απόγευμα. Επίσης, το μεσημεριανό γεύμα πραγματοποιείται στο ενδιαμέσο της μέρας και η παρασκευή του γίνεται από τους γονείς στο σπίτι. Σε αυτή την μορφή υπάρχει το πλεονέκτημα ότι περιλαμβάνει τμήματα ένταξης για ενισχυτική διδασκαλία για τους μαθητές που έχουν μαθησιακές δυσκολίες και χαμηλές επιδόσεις, καθώς και τμήματα υποδοχής για αλλοδαπούς (όπ.π.).

β) Το προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο.

Από την άλλη πλευρά το προαιρετικό ολοήμερο, όπως αναφέρεται και στην επωνυμία του, έχει να κάνει με την βούληση και την επιθυμία των μαθητών να συμμετέχουν ή να μην συμμετέχουν στην παρακολούθηση του ολοήμερου προγράμματος, το οποίο διεξάγεται τις απογευματινές ώρες. Και αυτός ο τύπος ολοήμερου ενδιαφέρεται και απασχολείται με την προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Επιπλέον, εστιάζει την προσοχή του ιδιαίτερα για ένα ασφαλές περιβάλλον για τους μαθητές που οι γονείς τους εργάζονται, για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν ανισότητες και διακρίσεις και μάλιστα το Υπουργείο Παιδείας προβλέπει ότι:

Το ολοήμερο σχολείο σχεδιάστηκε για να εξυπηρετεί υψηλούς παιδαγωγικούς στόχους, όπως είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση του απογευματινού χρόνου παραμονής των παιδιών στο σχολείο υπό την πλήρη ευθύνη και εποπτεία των υπεύθυνων εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και η παροχή υποστηρικτικής βοήθειας σε όσους μαθητές αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες (ΥΠΕΠΘ,2002. ΥΠΕΠΘ,2004).

Με αυτό τον τύπο ολοήμερου θεωρείται ότι επιτυγχάνεται και η καταπολέμηση της παραπαιδείας. Το προαιρετικό ολοήμερο ξεκινά την πρωινή του λειτουργία στις 7:00-8:00 και συνεχίζεται στην απογευματινή ζώνη 12:35- 16:15. Σε ενδιαμέσα διαστήματα οι μαθητές μπορούν να αποχωρήσουν, αφού το έχουν δηλώσει στην αρχή της χρονιάς με την εγγραφή τους. Το γεύμα, που φέρνουν έτοιμο από το σπίτι τους οι μαθητές, λαμβάνει χώρα χρονικά από τις 14:00- 14:40 μαζί με την ξεκούραση (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

γ) Σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα.

Τελευταία σύγχρονη μορφή ολοήμερου σχολείου αποτελεί το ολοήμερο σχολείο με το Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.). Αυτό το ολοήμερο σχετίζεται με το νέο σχολείο (ΥΠΕΠΘ, 2010) και επικεντρώνεται και αυτό στην στήριξη των εργαζόμενων γονέων για την φύλαξη των παιδιών τους. Θυμίζει έντονα το ημιμερήσιο σχολείο, διότι είναι υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές μέχρι τις 14:00. Όσοι μαθητές επιθυμούν μπορούν να παραμείνουν στο σχολείο για να παρακολουθήσουν και το μεταμεσημβρινό πρόγραμμα, το οποίο είναι προαιρετικό. Εδώ είναι δυνατόν οι μαθητές να αποχωρήσουν στα διαλείμματα. Χαρακτηριστικά αυτού του τύπου αποτελούν το επιβαρυνόμενο ωράριο, η εναλλαγή πολλών προσώπων σε όλη την διάρκεια της μέρας ανάλογα με την ειδικότητα και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται, ο φόβος για σχολειοποίηση του ελεύθερου χρόνου, η απουσία πρόβλεψης και προϋποθέσεων για τη σίτιση των μαθητών και τέλος η μη παροχή στήριξης για την προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

3. Η σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.

Στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο είναι αυτονόητο το γεγονός ότι είναι απαραίτητη η σίτιση των μαθητών και μαθητριών και τα αντίστοιχα διαλείμματα-διακοπές των μαθημάτων και δραστηριοτήτων τους κατά την διάρκεια της παραμονής τους στον σχολικό χώρο. Ο λόγος της οργάνωσης συσσιτίων είναι ακριβώς, η πολύωρη διαμονή των μαθητών στο σχολείο, που ξεκινά με την έναρξη του πρωινού προγράμματος έως το τέλος του απογευματινού προγράμματος. Σε αυτό το πλαίσιο εμπίπτει και το θέμα του μεσημεριανού και όχι μόνον γεύματος στο ολοήμερο σχολείο, στο οποίο είναι απαραίτητη και υποχρεωτική η συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών που παρακολουθούν και δέχονται την πρόσθετη στήριξη του ολοήμερου σχολείου. Με λίγα λόγια στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο απαιτείται η προσφορά μεσημεριανού γεύματος (SKdKdLidB, 2008).

3.1. Ο χρόνος σίτισης στο ωρολόγιο πρόγραμμα του

Το φαγητό στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο θεωρείται απαραίτητο γιατί εφοδιάζει τους μαθητές με «δύναμη». Εάν οι μαθητές δεν πάρουν την απαραίτητη ποσότητα και ποιότητα φαγητού, τότε δεν θα είναι αποδοτικοί κατά την διάρκεια της μέρας και η ακαδημαϊκή επίδοσή τους, όπως έχει διαπιστωθεί, θα είναι μειωμένη. Για αυτό τον λόγο στο ολοήμερο σχολείο προσφέρονται δύο γεύματα μέσα στη μέρα. Το

ένα είναι: το πρωινό γιατί κυριαρχεί η γνώμη ότι απαραίτητη προϋπόθεση για να ξεκινήσει η μέρα είναι ένα υγιεινό πρωινό. Ταυτόχρονα, όμως, επειδή δεν έχουν την δυνατότητα να πάρουν όλοι οι μαθητές το πρωινό στο σπίτι τους, για αυτό το λόγο το ολοήμερο σχολείο προβλέπει την προσφορά του στους μαθητές. Αυτό διεξάγεται στην τάξη με τον εκπαιδευτικό στη διάρκεια του πρωινού διαλείμματος (Dollinger, 2013).

Το δεύτερο γεύμα που προσλαμβάνουν οι μαθητές είναι το μεσημεριανό, το οποίο είναι απαραίτητο και υποχρεωτικό για τους μαθητές του ολοήμερου (Dollinger, 2013). Οι μαθητές στο γερμανικό ολοήμερο προβλέπεται ότι σε αυτή την ηλικία ενδείκνυται και για αυτό προτείνεται να παίρνουν το μεσημεριανό γεύμα τους περίπου στις 12:00 η ώρα (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Η διάρκεια του μεσημεριανού γεύματος διαρκεί εξήντα με ενενήντα λεπτά και είναι τόσο εκτεταμένη γιατί πέρα από την απλή πρόσληψη τροφής δίνεται βάση στον χρόνο για την κοινωνικοποίηση, την επικοινωνία, την αναζωογόνηση και άλλες δραστηριότητες των παιδιών κατά την διάρκεια του γεύματος (Dollinger, 2013). Επιπλέον, προβλέπεται και η προσφορά ελεύθερου χρόνου μετά το γεύμα για την ξεκούραση και χαλάρωση των μαθητών. Μάλιστα έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά κανόνα χρειάζονται παραπάνω χρόνο για να γευματίσουν σε σύγκριση με μαθητές μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων, όπως της δευτεροβάθμιας. Με λίγα λόγια, απαραίτητης σημασίας για το μεσημεριανό γεύμα είναι ότι θα πρέπει πάντα οι μαθητές μετά το γεύμα να απολαμβάνουν κάποιο ελεύθερο χρόνο για να χαλαρώνουν και όχι απευθείας να εισάγονται στην προετοιμασία και επεξεργασία των εργασιών τους και γενικά στο γνωστικό κομμάτι του προγράμματος. Το χρονικό διάστημα, λοιπόν, που πρέπει να διατίθεται αποδεδειγμένα για το μεσημεριανό γεύμα στο ολοήμερο σχολείο είναι περίπου εξήντα με ενενήντα λεπτά (Dollinger, 2013).

Πίνακας 1: Ο χρόνος γεύματος στο γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο

Πρωινό γεύμα	7:00-8:00	
Μεσημεριανό γεύμα	12:00- 13:00	12:00-13:30

Πίνακας 2: Ο χρόνος σίτισης στο ωρολόγιο πρόγραμμα του γερμανικού Ολοήμερου

<p>1. Χρόνος</p> <p><u>Ώρες σίτισης</u></p> <p><u>Διάρκεια μεσημεριανού γεύματος</u></p>	<p>Δύο γεύματα μέσα στη ημέρα:</p> <p>α) Πρωινό: προαιρετικό</p> <p>β) Μεσημεριανό: υποχρεωτικό</p> <p><u>Ώρες πρωινού:</u> μεταξύ 7:00-8:00</p> <p><u>Ώρες μεσημεριανού:</u> στις 12:00 - 13:00 ή 12:00-13:30.</p> <p>60-90 λεπτά συμπεριλαμβανομένης της ξεκούρασης και της χαλάρωσης.</p>
---	--

3.2.Ο χώρος σίτισης.

Οι υποδομές των ολοήμερων σχολείων δεν διαφέρουν μεταξύ τους, καθώς οι χώροι εστίασης και σίτισης των μαθητών είναι συγκεκριμένοι. Σε κάποια ολοήμερα σχολεία στην Γερμανία υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι αποκλειστικά για σίτιση των μαθητών ή χώροι του τύπου καφετέριες-κυλικεία, οι οποίοι διαθέτουν κουζίνα και τραπεζαρία και εκεί μαγειρεύεται και σερβίρεται το φαγητό. Παράλληλα, λειτουργούν ολοήμερα σχολεία, που διαθέτουν κουζίνες-τραπεζαρίες, στις οποίες διανέμονται τα πιάτα με φαγητό το οποίο όμως δεν μαγειρεύεται μέσα στον σχολικό χώρο αλλά παραδίδεται έτοιμο από εξωσχολικές υπηρεσίες- μαγειρεία. Και σε αυτά τα ολοήμερα σχολεία υπάρχουν κατάλληλοι χώροι, όπου οι μαθητές σιτίζονται. Πάντως, με όποια μορφή και αν οργανώνεται και μαγειρεύεται το μεσημεριανό γεύμα, αυτό διεξάγεται σε χώρους ειδικούς με στόχο την δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας για την ηλικία των μαθητών. Σχετικά με το εσωτερικό των χώρων σίτισης στις ενδοσχολικές κουζίνες-τραπεζαρίες διαθέτονται συσκευές για την παρασκευή του φαγητού από το προσωπικό, για το ζέσταμα του φαγητού, εάν αυτό παραδίδεται έτοιμο στο σχολείο και δεν μαγειρεύεται μέσα σε αυτό, καθώς και πλυντήριο πιάτων για το πλύσιμο τους (Dollinger, 2013).

Πίνακας 3: Κτηριακές και υλικοτεχνικές υποδομές χώρου σίτισης στο γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

<p>2. Χώρος</p>	<p>Χώροι αποκλειστικά διαμορφωμένοι για την σίτιση των μαθητών με κουζίνα και τραπεζαρία π.χ. κυλικεία,</p>
------------------------	---

<u>Κτιριακές υποδομές</u>	καφετέριες με την ανάλογη ατμόσφαιρα κατά την διάρκεια του φαγητού.
<u>Υλικοτεχνικές υποδομές</u>	–συσκευές για παρασκευή του φαγητού –συσκευές για ζέσταμα φαγητού εάν παραδίδεται έτοιμο και δεν μαγειρεύεται στο σχολικό χώρο πλυντήριο πιάτων

3.3.Οργάνωση και προετοιμασία σίτισης.

Την οργάνωση και την προετοιμασία του μεσημεριανού γεύματος στο ολόημερο σχολείο στην Γερμανία αναλαμβάνουν είτε άτομα που ενοικιάζουν την κουζίνα με αυτό τον σκοπό, είτε άτομα που έχουν οριστεί ως υπεύθυνοι τροφοδοσίας-τραπεζοκόμοι. Ένας άλλος τρόπος τροφοδοσίας είναι να την αναλαμβάνουν ιδιωτικοί ή δημόσιοι οργανισμοί. Διαφορετικά, εφαρμόζεται και η κοινή παροχή γεύματος με κάποια δημόσια ιδρύματα, παραδείγματος χάρη νοσοκομεία, γηροκομεία και άλλα, ή ιδιωτικούς φορείς όπως κοντινά κέτερινγκ- κουζίνες. Ωστόσο, δεν θεωρούνται και οι δύο τακτικές τόσο αξιόλογες και αποτελεσματικές από πλευράς παιδαγωγικής καταλληλότητας, λειτουργικότητας και οργάνωσης. Η περίπτωση αυτή απαιτεί μεγάλη δαπάνη χρόνου. Ενώ η άλλη περίπτωση δεν θεωρείται κατάλληλη γιατί προκύπτουν δυσκολίες και προβλήματα όπως το ότι το φαγητό δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών σε αυτή την ηλικία αλλά και στις γευστικές τους προτιμήσεις. Είναι ευνόητο να συμβαίνει αυτό, καθώς οι νεαροί μαθητές έχουν άλλες διατροφικές συνήθειες και ανάγκες για την ανάπτυξη τους σε σύγκριση με αυτές των ενηλίκων, που βρίσκονται σε αυτά τα ιδρύματα. Κάποια παραδείγματα των προβλημάτων είναι ότι οι μερίδες δεν έχουν το κατάλληλο μέγεθος ή δεν αρέσει στους μαθητές ο τρόπος μαγειρέματος και παρασκευής του φαγητού (Dollinger, 2013).

Πίνακας 4: Υπεύθυνοι για την παρασκευή και το σερβίρισμα των γευμάτων στο γερμανικό Ολόημερο Σχολείο.

3. Υπεύθυνοι φαγητού- προσωπικό <u>Παρασκευή φαγητού</u>	–ενοικιαστές της σχολικής κουζίνας –υπεύθυνοι τροφοδοσίας-τραπεζοκόμοι –ιδιωτικοί ή δημόσιοι οργανισμοί –κοινή παροχή φαγητού με άλλα δημόσια ιδρύματα
--	---

<p><u>Σερβίρισμα</u></p>	<p>π.χ. νοσοκομεία ή ιδιωτικούς φορείς π.χ. κέτερινγκ. Αυτή η τακτική δεν ενδείκνυται γιατί</p> <p>α) απαιτεί σημαντική δαπάνη χρόνου β) δεν ταυτίζονται οι διατροφικές προτιμήσεις των μαθητών με αυτές των ενηλίκων, οι οποίοι τρέφονται σε αυτούς τις υπηρεσίες.</p> <p>αποκλειστικά από τραπεζοκόμους, οι οποίοι έχουν προσληφθεί για αυτό τον σκοπό.</p>
---------------------------------	---

3.4. Το χρηματικό κόστος της σίτισης.

Κατά μέσο όρο, το ποσό που διατίθεται για τη σίτιση στο ολοήμερο σχολείο σε λιανική τιμή υπολογίζεται ότι ανέρχεται το ελάχιστο περίπου στα 2,50 € και το περισσότερο στα 4,50 €. Μάλιστα, επειδή υποστηρίζεται σθεναρά η άποψη ότι κανένα παιδί που συμμετέχει στη λειτουργία της μεταμεσημβρινής ζώνης δεν πρέπει να μένει χωρίς φαγητό, για αυτό τον λόγο χορηγείται ως δωρεά από το κράτος το ποσό των 105 € ανά μέρα για τους μαθητές, που προέρχονται από οικογένειες οι οποίες έχουν ανάγκη από οικονομική αρωγή. Αυτό το ποσό αυξάνεται στο 1,50 € μέσω και της επιπρόσθετης στήριξης του δήμου (Kufeld u.a., 2013). Σχεδόν όλα τα ολοήμερα σχολεία λαμβάνουν αυτή την βοήθεια για τα παιδιά που το έχουν ανάγκη και αυτός ο αριθμός σύμφωνα με έρευνες φαίνεται να αυξάνεται (Dollinger, 2013). Σε κάποια σχολεία, μάλιστα, το κράτος αποδεσμεύει ολοκληρωτικά τους γονείς από τις οικονομικές δαπάνες για το φαγητό των παιδιών τους στο σχολείο, εφόσον η πολιτεία αναλαμβάνει να παρέχει το γεύμα των μαθητών καθημερινά (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Πίνακας 5: Το χρηματικό κόστος της σίτισης στο Ολοήμερο Σχολείο για τους γονείς και την πολιτεία στη Γερμανία.

<p>4. Χρηματικό κόστος</p>	<p>α) Οι γονείς δαπανούν καθημερινά 2,50- 4,50 €, τα οποία καταθέτουν στην εκάστοτε σχολική μονάδα</p> <p>β) Η πολιτεία</p> <p>–χορηγεί, παράλληλα, χρήματα (κράτος και δήμος) για μαθητές που οι οικογένειες τους δεν δύνανται οικονομικά να παρέχουν σίτιση στα παιδιά τους</p>
-----------------------------------	---

	-αποδεσμεύει σε κάποια σχολεία όλες τις οικογένειες από οικονομικές δαπάνες για την σίτιση των παιδιών τους.
--	--

3.5. Η διαδικασία σίτισης

Το ολόημερο σχολείο της Γερμανίας έχει δοκιμάσει διάφορες μορφές και τακτικές σίτισης τα μαθητών που φοιτούν σε αυτό. Πρέπει να διευκρινιστεί σε αυτό το σημείο, ότι δεν γίνεται καμία αναφορά, αν υπάρχει κάποια που θεωρείται ως η πιο αποτελεσματική και αποδεκτή. Το φαγητό μαγειρεύεται και σερβίρεται κατά κύριο λόγο στο σχολείο και στην προκειμένη περίπτωση έχει την μορφή κατεψυγμένων τροφίμων, τα οποία μαγειρεύονται και ετοιμάζονται στην κουζίνα (Kufeld u.a., 2013). Εδώ είναι απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων χώρων προετοιμασίας και σερβιρίσματος του φαγητού, δηλαδή μαγειρείο και τραπέζα (Kersting & Clausen, 2007). Επίσης υπάρχει ο μικτός τρόπος παρασκευής και παράδοσης του φαγητού στους μαθητές. Μια παρεμφερής περίπτωση γεύματος κατεψυγμένων τροφίμων με την προαναφερθείσα. Οι υπεύθυνοι ξεπαγώνουν το κατεψυγμένο φαγητό στο χώρο του σχολείου και συνήθως το συμπληρώνουν με φρέσκα προϊόντα. Σε άλλες περιπτώσεις διανέμεται στους μαθητές ένα ζεστό γεύμα, που μαγειρεύεται σε εκτός σχολείου κουζίνες και έπειτα παραδίδεται στο σχολείο και εκεί οι υπεύθυνοι αναλαμβάνουν να το διατηρήσουν και να το σερβίρουν ζεστό στους μαθητές. Τέλος, εφαρμόζεται σε κάποια σχολεία η τακτική του κρύου γεύματος, το οποίο μαγειρεύεται αρχικά σε εκτός σχολείου κουζίνες και έπειτα διατηρείται με απλή ψύξη. Σε αυτή τη μορφή το φαγητό παραδίδεται έτοιμο στο σχολείο και οι υπεύθυνοι σίτισης φροντίζουν να το ζεστάνουν και να το παραδώσουν στους μαθητές προς βρώσιν (Kufeld & συν, 2013).

Όσον αφορά τις ώρες παροχής και πρόσληψης των γευμάτων αυτά διαχωρίζονται σε δύο είδη: Το πρώτο είναι το πρωινό γεύμα που δίνεται σε μαθητές που παρακολουθούν το πρωινό ολόημερο πρόγραμμα και δεν έχουν την δυνατότητα να φάνε στο σπίτι τους. Το δεύτερο είδος αποτελεί το μεσημεριανό γεύμα που δίνεται υποχρεωτικά σε όλους τους μαθητές, οι οποίοι φοιτούν στο απογευματινό πρόγραμμα (βλ. 1.3.1).

Πίνακας 6: Τα είδη- συστήματα σίτισης στο προαιρετικό γερμανικό Ολόημερο Σχολείο.

6. Υγιεινή Διατροφή	<p>–Ροφήματα- αναψυκτικά: νερό από ψυκτήρες ή από μπουκάλι, τσάι, χυμό, γάλα</p> <p>–Κολατσιό- δεκατιανό: φρούτα κ.α. Είναι καθιερωμένη σε κάποια σχολεία «η ημέρα των φρούτων».</p>
----------------------------	--

Πίνακας 8: Συνοπτικός πίνακας για την σίτιση του προαιρετικού γερμανικού Ολοήμερου Σχολείου.

	<u>Γερμανία</u>
<p>1. Χρόνος</p> <p><u>Ώρες διεξαγωγής φαγητού</u></p> <p><u>Διάρκεια μεσημεριανού γεύματος</u></p>	<p>α) Πρωινό: προαιρετικό</p> <p>β) Μεσημεριανό: υποχρεωτικό</p> <p><u>Ώρες πρωινού:</u> μεταξύ 7:00-8:00</p> <p><u>Ώρες μεσημεριανού:</u> στις 12:00 -13:00 ή 12:00- 13:30. Μέσα σε αυτό το χρόνο συμπεριλαμβάνεται ο ελεύθερος χρόνος για ξεκούραση, χαλάρωση. Όσο πιο μικρή η τάξη τόσο περισσότερος χρόνος διατίθεται για το γεύμα των μαθητών και την ξεκούραση τους.</p> <p>60-90 λεπτά συμπεριλαμβανομένης της ξεκούρασης και της χαλάρωσης.</p>
<p>2. Χώρος</p> <p><u>Κτηριακές υποδομές</u></p> <p><u>Υλικοτεχνικές υποδομές</u></p>	<p>κατάλληλοι χώροι για την αποκλειστική εξυπηρέτηση της σίτισης των μαθητών με κουζίνα και τραπεζαρία π.χ. κυλικεία, καφετέριες με την ανάλογη ατμόσφαιρα κατά την διάρκεια του φαγητού.</p> <p>–συσκευές για παρασκευή του φαγητού</p> <p>–συσκευές για ζέσταμα φαγητού εάν παραδίδεται έτοιμο και δεν μαγειρεύεται στο σχολικό χώρο</p> <p>πλυντήριο πιάτων</p>
<p>3. Υπεύθυνοι</p>	

<u>Με βάση το χρόνο</u> <u>διεξαγωγής</u>	και το σερβίρουν στους μαθητές. α) πρωινό β) μεσημεριανό.
6. Υγιεινή διατροφή	–Ροφήματα- αναψυκτικά: νερό από ψυκτήρες ή από μπουκάλι, τσάι, χυμό, γάλα –Κολατσιό- δεκατιανό: φρούτα κ.α. Είναι καθιερωμένη σε κάποια σχολεία «η ημέρα των φρούτων».

4. Η σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.

Η κατεύθυνση που ακολουθείται από το ελληνικό ολοήμερο σχολείο είναι η προσφορά και η πρόβλεψη οργανωμένης σίτισης των μαθητών. Επειδή ακριβώς οι μαθητές παραμένουν στο σχολείο για μεγάλο χρονικό διάστημα και δεν επιστρέφουν στο σπίτι τους, όπως είναι φυσικό δεν είναι δυνατόν να μένουν νηστικοί επί τόσες ώρες. Για αυτούς τους λόγους θεωρείται επιτακτική ανάγκη η παροχή και διεξαγωγή μεσημεριανού γεύματος στο ολοήμερο σχολείο. Επιπλέον, δεν υπάρχει η δυνατότητα να εφαρμοστεί η διαδικασία της επιστροφής τους για λίγο στο σπίτι τους για να πάρουν το μεσημεριανό τους γεύμα και έπειτα του γυρισμού τους πάλι στο σχολείο.

4.1.Ο χρόνος σίτισης.

Σύμφωνα με το ωρολόγιο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου στο δημοτικό η σχετική εγκύκλιος προβλέπει την σίτιση μόνο κατά την διάρκεια του απογευματινού ωραρίου από τις 14:00- 14:40 το μεσημέρι (ΥΠΕΠΘ, 2008· ΥΠΕΠΘ, 2013). Ωστόσο, για τις δύο μικρότερες τάξεις «με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων η ώρα φαγητού –ξεκούρασης- χαλάρωσης μπορεί να μετατίθεται για τις τάξεις Α΄ και Β΄ στις 13:20- 14:00». Αυτή η ρύθμιση προορίζεται για τα εξαθέσια σχολεία και άνω, ενώ για τα εξαθέσια σχολεία και κάτω η ώρα φαγητού διεξάγεται στις 13:30- 13:55. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα στις σχολικές μονάδες να οργανώνουν όπως επιθυμούν και προτιμούν το ωρολόγιο πρόγραμμα τους ώστε να είναι πιο λειτουργικό και ευέλικτο και να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν καλύτερα στις ανάγκες όλων των συμμετεχόντων (ΥΠΕΠΘ, 2013). Λόγω αυτής της ευελιξίας το γεύμα μπορεί να ανταποκρίνεται και στις ανάγκες και επιθυμίες τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών. Το γεύμα διαρκεί περίπου είκοσι λεπτά και περιλαμβάνεται και ο χρόνος ξεκούρασης.

Πίνακας 9: Ο χρόνος σίτισης στα εξαθέσια Ολοήμερα Σχολεία και άνω και στα εξαθέσια Ολοήμερα Σχολεία και κάτω στην Ελλάδα.

1. Χρόνος	Εξαθέσια σχολεία και άνω		Εξαθέσια σχολεία και κάτω
Μεσημεριανό γεύμα	A' και B' τάξη:	Γ',Δ',Ε',ΣΤ'	13:30-13:55
		13:20- 14:00	

Πίνακας 10: Η ρύθμιση του χρόνου σίτισης και η διάρκεια της στο ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

<u>Διάρκεια μεσημεριανού γεύματος</u>	Ελαστικότητα στη ρύθμιση του χρόνου διεξαγωγής του γεύματος στην εκάστοτε σχολική μονάδα ανάλογα με το ωρολόγιο πρόγραμμά της. 20 λεπτά συμπεριλαμβανομένης της ξεκούρασης και της χαλάρωσης.
---------------------------------------	---

4.2.Ο χώρος σίτισης.

Στην Ελλάδα σε ελάχιστες περιπτώσεις συναντώνται σχολεία με κουζίνα και τραπεζαρίες. Ως επί το πλείστον οι αίθουσες διδασκαλίας είναι αυτές που χρησιμοποιούνται ως αίθουσες για την πραγματοποίηση της σίτισης. Οι μαθητές στην χώρα μας τρώνε πάνω στα θρανία τους μέσα από σκεύη, που τους έχουν δώσει οι γονείς τους από το σπίτι με το φαγητό τους. Αυτές είναι οι πραγματικές συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιείται το μεσημεριανό γεύμα στα ολοήμερα σχολεία της Ελλάδας σύμφωνα με τις προβλέψεις και οδηγίες που δόθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας. Για αυτό τον λόγο οι υπεύθυνοι του γεύματος φροντίζουν και παρακινούν τους μαθητές να μεριμνούν για την καθαριότητα του χώρου στη διάρκεια του γεύματος αλλά και μετά από αυτό (ΥΠΕΠΘ, 2013). Εάν υπάρχει η δυνατότητα μέσα στις αίθουσες διαμορφώνονται μικροί χώροι, ίσως, σε κάποια γωνία μέσα σε αυτές όπου τοποθετούνται ψυγείο, φούρνο, νεροχύτη για το πλύσιμο χεριών, πιάτων, φρούτων και άλλα (Τζακώστα, 2005).

Πίνακας 11: Οι κτηριακές και υλικοτεχνικές υποδομές του ελληνικού Ολοήμερου Σχολείου.

2. Χώρος <u>Κτηριακές υποδομές</u>	–ελάχιστα σχολεία με κουζίνα και τραπεζαρία – ως επί το πλείστον η διεξαγωγή της σίτισης των
---------------------------------------	---

<p><u>Υλικοτεχνικές υποδομές</u></p>	<p>μαθητών πραγματοποιείται στις αίθουσες διδασκαλίας.</p> <p>Σε διαμορφωμένες γωνίες των αιθουσών διατίθενται</p> <ul style="list-style-type: none"> – συσκευές για ζέσταμα φαγητού – νεροχύτης για πλύσιμο πιάτων ψυγείο για διατήρηση φαγητού
---	---

4.3. Οργάνωση και προετοιμασία σίτισης

Οι υπεύθυνοι για την παρασκευή του φαγητού των παιδιών είναι οι γονείς τους, οι οποίοι το μαγειρεύουν σπίτι τους για να το πάρουν έτοιμο μαζί τους στο σχολείο. Άρα τον ρόλο του παρασκευαστή στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο έχουν αποκλειστικά οι γονείς. Έπειτα οι γονείς παραδίδουν την σκυτάλη στο χώρο του σχολείου στους εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα, ο υποδιευθυντής –υπεύθυνος του ολοήμερου σχολείου αναλαμβάνει την οργάνωση της σίτισης. Ο υπεύθυνος σύμφωνα με το Υπουργείο δεν προβλέπεται να έχει τον ρόλο του τραπεζοκόμου για το ζέσταμα και την προετοιμασία του φαγητού, αλλά τον ρόλο του βοηθού-καθοδηγητή των μαθητών ώστε αυτόνομα να προετοιμάζουν το φαγητό τους, με στόχο να αποκτήσουν δεξιότητες όσον αφορά την διαδικασία και τελετουργία του γεύματος (ΥΠΕΠΘ, 2013). Παρόλα αυτά στην πράξη φαίνεται ότι δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, γιατί οι μαθητές είναι ακόμη πολύ μικροί ηλικιακά, ώστε να μπορούν να αυτοεξυπηρετούνται. Για αυτό τον λόγο οι εκπαιδευτικοί ή ο υπεύθυνος ολοήμερου αναγκάζονται να αναλαμβάνουν οι ίδιοι το ζέσταμα και την προετοιμασία του φαγητού για να μην μένουν νηστικοί όσοι μαθητές δεν μπορούν να τα καταφέρουν (Θωϊδής & Χανιωτάκης, 2012), αλλά και για να μην χρονοτριβούν και χάνεται πολύτιμος χρόνος από την χαλάρωση- ξεκούραση των μαθητών ή ακόμη και από το μάθημα. Φυσικά, μεγαλύτερη σημασία και βοήθεια προβλέπεται και από το υπουργείο να δίδεται στους μαθητές των μικρότερων τάξεων της Α΄ και Β΄ δημοτικού (ΥΠΕΠΘ, 2013), οι οποίοι εκ των πραγμάτων δεν γνωρίζουν και δεν είναι σε θέση να προετοιμάσουν το φαγητό τους μέχρι να εξοικειωθούν και να αναπτύξουν την ικανότητα της αυτοεξυπηρέτησης. Αυτά προβλέπει το Υπουργείο Παιδείας. Τι γίνεται, όμως στην πραγματικότητα; Όσον αφορά την λειτουργικότητα του ολοήμερου σχολείου αυτοί που αναλαμβάνουν κατά κύριο λόγο την οργάνωση και διεύθυνση της σίτισης είναι οι εκπαιδευτικοί. Αυτοί έχουν τον ρόλο του

τραπεζοκόμου πριν, κατά την διάρκεια και μετά το γεύμα. Σε θεωρητικό και παιδαγωγικό επίπεδο, σημειώνεται η πιθανότητα ο εκπαιδευτικός να παίρνει το μεσημεριανό του μαζί με τους μαθητές του. Στόχος αυτής της ενέργεια είναι οι μαθητές να μην έχουν την αίσθηση ότι τρώνε μακριά από τους γονείς τους και να νιώθουν οικειότητα με κάποιον ενήλικα, δηλαδή τον εκπαιδευτικό. Έτσι γίνεται δυνατό οι μαθητές να προσλαμβάνουν το γεύμα τους σε οικογενειακή ατμόσφαιρα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Απαιτείται μια μικρή επισήμανση για την παρασκευή του φαγητού των μαθητών από τους γονείς τους. Αν και η πολιτεία να προβλέπει την υποχρεωτική σίτιση των μαθητών, στην πραγματικότητα το γεύμα κάθε μαθητή δεν είναι υποχρεωτικό, αλλά το ρυθμίζουν οι γονείς ανάλογα με τις οικονομικές και όχι μόνο δυνάμεις τους, καθώς αυτοί είναι υπεύθυνοι για την παρασκευή του. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης έχει παρατηρηθεί ότι πολλοί μαθητές υποσιτίζονται, καθώς δεν παίρνουν φαγητό μαζί τους στο σχολείο, εφόσον οι γονείς δεν έχουν χρήματα για να αγοράσουν υλικά για την παρασκευή φαγητού.

Ωστόσο, συναντάται σε κάποια ολοήμερα σχολεία και το ενδεχόμενο οι γονείς να οργανώνουν και να προετοιμάζουν το φαγητό των παιδιών τους στο χώρο του ολοήμερου σχολείου εκ περιτροπής μεταξύ τους μετά από συνεννόηση για την οργάνωση του προγράμματος, ώστε να γνωρίζουν τις βάρδιες τους και να ρυθμίσουν το προσωπικό καθημερινό τους πρόγραμμα. Στη σίτιση κάποιες φορές συμμετέχει και εμπλέκεται ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων των εκάστοτε σχολείων, οι οποίοι χρηματοδοτούν την πρόσληψη προσωπικού, που αναλαμβάνει χρέη τραπεζοκόμων. Το τελευταίο διάστημα παρατηρήθηκε αύξηση, επίσης, του ποσοστού της συμμετοχής και της προσφοράς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσω της συμμετοχής της σε ευρωπαϊκά προγράμματα για την σίτιση των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο με εφελτήριο την παρατήρηση αδιαφορίας ή αδυναμίας πολλών οικογενειών να προσφέρουν στα παιδιά τους έτοιμο φαγητό για το σχολείο. Σε αυτά τα προγράμματα προσφέρεται μέριμα και για την πρόσληψη προσωπικού όπως τραπεζοκόμοι και μάγειρες (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

Πίνακας 12: Οι υπεύθυνοι για την Παρασκευή και το σερβίρισμα του μεσημεριανού γεύματος στο Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.

3. Υπεύθυνοι φαγητού- προσωπικό	
--	--

ολοήμερου σχολείου. Οι μαθητές, λοιπόν, μπορούν να εξοπλίζονται στο σχολείο με αναψυκτικά και άλλα ροφήματα, όπως νερό, χυμούς κ.α. Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί του ολοήμερου σχολείου οφείλουν να πληροφορούν τους γονείς με συναντήσεις εκπαιδευτικών και γονέων για σχετικές συζητήσεις μεταξύ τους ή με ειδικούς για αυτό το θέμα κ.α. (Τζακώστα, 2005). Επιπλέον οι γονείς θα πρέπει να δίνουν στα παιδιά τους κολατσιό πλούσιο σε θρεπτικά στοιχεία απαραίτητα για τον παιδικό οργανισμό, ώστε να πάρουν ενέργεια και να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις δημιουργικές δραστηριότητες που ακολουθούν, είτε είναι σωματικές όπως άθληση, θέατρο και άλλα, είτε μαθησιακές όπως η προετοιμασία για την επόμενη μέρα. Οι μερίδες, όμως, είναι σημαντικό να είναι μικρές και το φαγητό ελαφρύ. Το είδος του φαγητού που προτείνεται είναι σάντουιτς, σπιτική τυρόπιτα, γιαούρτι με ψωμί, αυγό βραστό και άλλα παρόμοιου τύπου φαγητά. Με αυτού του είδους το γεύμα τα παιδιά θα έχουν ελαφρύ το στομάχι τους και θα μπορούν πιο άνετα να συμμετέχουν στις δραστηριότητες χωρίς να νιώθουν πείνα, κόπωση ή ακόμη και ότι έχουν βαρύ στομάχι. Τέλος στην πράξη το δεκατιανό στην Ελλάδα συνήθως είναι μικρό και αποτελείται από φρέσκα φρούτα, γιαούρτι ή επιδόρπιο γιαουρτιού, κουλούρι, ξηρούς καρπούς και άλλα (Τζακώστα, 2005).

Πίνακας 15: Οι συμβουλές προώθησης της υγιεινής διατροφής για το ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

6. Υγιεινή διατροφή	Δεν προβλέπεται αλλά υπάρχει σχετική συμβουλευτική για –ροφήματα π.χ. νερό και χυμούς – κολατσιό- δεκατιανό, το οποίο να είναι ελαφρύ και σύντομο π.χ. φρούτα, γιαούρτι κ.α.
----------------------------	--

Πίνακας 16: Συνοπτικός πίνακας για την σίτιση στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

	<u>Ελλάδα</u>
--	----------------------

<p>1. Χρόνος</p> <p><u>Ώρες διεξαγωγής φαγητού</u></p> <p><u>Διάρκεια μεσημεριανού γεύματος</u></p>	<p><u>Ώρες μεσημεριανού:</u></p> <p>α) Εξαθέσια σχολεία και άνω: – Α΄ και Β΄ τάξη: 13:20- 14:00 – Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ τάξη: 14:00-14:40</p> <p>β) Εξαθέσια σχολεία και κάτω: για όλες τις τάξεις 13:30-13:55.</p> <p>Ελαστικότητα στη ρύθμιση του χρόνου διεξαγωγής του γεύματος</p> <p>20 λεπτά</p> <p>συμπεριλαμβανομένης της ξεκούρασης και της χαλάρωσης.</p>
<p>2. Χώρος</p> <p><u>Κτηριακές υποδομές</u></p> <p><u>Υλικοτεχνικές υποδομές</u></p>	<p>–ελάχιστα σχολεία με κουζίνα και τραπεζαρία</p> <p>– ως επί το πλείστον η διεξαγωγή της σίτισης των μαθητών πραγματοποιείται στις αίθουσες διδασκαλίας.</p> <p>Σε διαμορφωμένες γωνίες των αιθουσών διατίθενται</p> <p>– συσκευές για ζέσταμα φαγητού</p> <p>–νεροχύτης για πλύσιμο πιάτων</p> <p>– ψυγείο για διατήρηση φαγητού.</p>
<p>3. Υπεύθυνοι φαγητού- προσωπικό</p> <p><u>Παρασκευή φαγητού</u></p> <p><u>Σερβίρισμα</u></p>	<p>– αποκλειστικά από τους γονείς στο σπίτι, το οποίο δίνουν έτοιμο στο παιδί τους.</p> <p>–σε ορισμένα σχολεία υιοθετήθηκαν ομάδες γονέων που αναλαμβάνουν το μαγείρεμα του φαγητού εκ περιτροπής μεταξύ τους.</p> <p>– γενικός υπεύθυνος ολοήμερου προγράμματος ως καθοδηγητής βοηθός των μαθητών.</p> <p>– στην πράξη εκπαιδευτικοί ολοήμερου σχολείου, που έχουν τον ρόλο του τραπεζοκόμου.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – τα τελευταία χρόνια προσλαμβάνεται ένας αριθμός τραπεζοκόμων από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων κάποιων σχολικών μονάδων ή από την τοπική αυτοδιοίκηση.
4. Χρηματικό κόστος	<p>Τα έξοδα για την σίτιση των μαθητών αναλαμβάνουν</p> <ul style="list-style-type: none"> – οι γονείς ως κύριοι υπεύθυνοι για την παρασκευή του φαγητού των παιδιών τους. – ελάχιστες φορές παρέχεται δημόσια και δωρεάν σίτιση όλων των μαθητών.
<p>5. Είδη γεύματος</p> <p><u>Με βάση την παρασκευή και το σερβίρισμα του γεύματος</u></p> <p><u>Με βάση το χρόνο διεξαγωγής</u></p>	<p>Εφαρμόζεται η χρήση του έτοιμου φαγητού από το σπίτι στο τάπερ-δοχείο, το οποίο ζεσταίνουν οι υπεύθυνοι σερβιρίσματος δηλαδή συνήθως οι εκπαιδευτικοί ή αλλιώς τραπεζοκόμοι.</p> <p>Διατίθεται μόνο το μεσημεριανό γεύμα.</p>
6. Υγιεινή διατροφή	<p>Δεν προβλέπεται αλλά υπάρχει σχετική συμβουλευτική για</p> <ul style="list-style-type: none"> – ροφήματα π.χ. νερό και χυμούς – κολατσιό- δεκατιανό, το οποίο να είναι ελαφρύ και σύντομο π.χ. φρούτα, γιαούρτι κ.α.

5. Συγκριτική προσέγγιση για την σίτιση στο Ολοήμερο Σχολείο Γερμανίας-Ελλάδας.

Το μεσημεριανό γεύμα στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο προσφέρεται για τους εξής λόγους: ο πρώτος λόγος είναι ότι οι μαθητές λόγω της παρατεταμένης παραμονής τους στο σχολείο, νιώθουν έντονη κόπωση και κούραση. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι με την παράδοση γεύματος στο σχολείο αντισταθμίζεται η ελλιπής διατροφή ή ακόμη και ο υποσιτισμός σε κάποιες περιπτώσεις μαθητών. Ο τρίτος λόγος είναι ότι το ενδιαφέρον του ολοήμερου σχολείου επικεντρώνεται στο να εμφυσήσει στους μικρούς μαθητές γνώσεις για την κοινωνική τους ένταξη, όπως το να γνωρίζουν τον σωστό τρόπο να συγγευματίζουν με άλλο άτομα. Επίσης, επιθυμεί και στοχεύει με αυτόν τον τρόπο να αναπτύξει περαιτέρω την εκπαίδευση τους και τις γνώσεις τους όσον αφορά την υγεία γενικά και την προστασία και καθαριότητα του περιβάλλοντος κατά την διάρκεια ενός γεύματος αλλά και μετά από αυτό. Τελευταίος

λόγος που το ολοήμερο σχολείο στη Γερμανία παρέχει σίτιση είναι ότι επιθυμεί οι μαθητές κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του να διασκεδάζουν και να ψυχαγωγούνται.

Όσον αφορά τους λόγους που οργανώνει το ολοήμερο σχολείο στην Ελλάδα συσσίτια φαίνεται να συμπίπτουν στον παιδαγωγικό-κοινωνικό τομέα με τους λόγους του γερμανικού ολοήμερου. Και εδώ οι μαθητές μέσω της πρόσληψης γεύματος με συντροφικό τρόπο θεωρείται ότι εμπλουτίζουν τις εμπειρίες τους στην κοινωνική ζωή και ενισχύουν τις σχετικές κοινωνικές δεξιότητες τους. Παράλληλα όμως στο ελληνικό ολοήμερο όπως και στο γερμανικό βασικός λόγος και έναυσμα αυτής της παραμέτρου για την προσφορά γεύματος αποτελεί η εξυπηρέτηση και κάλυψη των βιολογικών και διατροφικών αναγκών των μαθητών. Επίσης, η παροχή μεσημεριανού γεύματος αποτρέπει την διαρροή των μαθητών από το ολοήμερο σχολείο εξαιτίας της πολύωρης παραμονής τους στο σχολείο και του απαιτητικού προγράμματος τους, που τους καθιστά πολυάσχολους. Τα τελευταία χρόνια η σημαντικότητα του μεσημεριανού στο ολοήμερο σχολείο φαίνεται να ενισχύεται διότι εξαιτίας της οικονομικής κρίσης παρατηρούνται αυξημένες περιπτώσεις μαθητών, που υποσιτίζονται, καθώς η οικογένεια τους δεν μπορεί να βαστάξει το οικονομικό βάρος για να τους προσφέρει το κατάλληλο γεύμα.

Τα δύο ολοήμερα συγκριτικά είναι κατανοητό και φανερό ότι διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους σχετικά με το προσωπικό στο οποίο αναθέτουν την οργάνωση και πραγματοποίηση της σίτισης των μαθητών που φοιτούν σε αυτά. Το ολοήμερο της Γερμανίας είναι πολύ πιο οργανωμένο από το ελληνικό γιατί δεν επιβάλλει στους εκπαιδευτικούς να αναλάβουν την οργάνωση και διεξαγωγή της σίτισης των παιδιών αλλά την αναθέτει σε τραπεζοκόμους ή άλλες υπηρεσίες. Αντίθετα, το ελληνικό από την μεριά του υποχρεώνει εμμέσως πλην σαφώς τους εκπαιδευτικούς να αναλάβουν την οργάνωση και διεξαγωγή της σίτισης εξαιτίας των πραγματικών αναγκών και της έλλειψης που υπάρχουν στον τομέα των υπευθύνων. Όσον αφορά την παρασκευή του φαγητού στην Γερμανία υπάρχουν μάγειρες, που παρασκευάζουν στην κουζίνα του εκάστοτε σχολείου, εάν αυτό διαθέτει. Διαφορετικά, το φαγητό μαγειρεύεται σε κουζίνες έξω από το σχολείο από προσωπικό άλλων δημόσιων ή ιδιωτικών υπηρεσιών. Αντίθετα, στο ελληνικό ολοήμερο κατά κανόνα τον ρόλο του μάγειρα έχουν οι γονείς και τον ρόλο του τραπεζοκόμου οι εκπαιδευτικοί. Με λίγα λόγια δεν διατίθεται από την πολιτεία το κατάλληλο προσωπικό για αυτό τον σκοπό παρά

μόνον σε λίγες περιπτώσεις. Το κοινό στοιχείο των δύο ολοήμερων είναι ότι ενδιαφέρονται για την επικοινωνία των μαθητών με το εκπαιδευτικό προσωπικό στην διάρκεια του γεύματος και για την δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας σε αυτό.

Στον τομέα του χώρου, όπου διοργανώνονται τα γεύματα, υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα ολοήμερα των δύο χωρών. Στο γερμανικό ολοήμερο ο χώρος όπου διεξάγονται τα γεύματα είναι προσεγμένος και προβλέπεται ότι το φαγητό πρέπει να παραδίδεται και να σερβίρεται στους μαθητές και τις μαθήτριες σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους για αυτό τον σκοπό, είτε παρασκευάζεται μέσα στο σχολείο είτε όχι. Σε αντίθεση με αυτή την οργανωμένη εικόνα του γερμανικού ολοήμερου, το ελληνικό ολοήμερο φαίνεται εντελώς απροετοίμαστο για αυτή την προσφορά του στους μαθητές. Η ίδια η πολιτεία δεν ενδιαφέρεται και παρουσιάζει μια εικόνα προχειρότητας όσον αφορά τον χώρο της σίτισης, ενώ την ίδια στιγμή υποστηρίζει και στοχεύει στην ανάπτυξη της συνείδησης των μαθητών ότι το φαγητό στο σχολείο δεν ικανοποιεί μόνον τις βιολογικές αλλά και ψυχικές ανάγκες του ατόμου, όπως την προώθηση της απόκτησης κοινωνικών δεξιοτήτων την ώρα του φαγητού. Σε αυτή την περίπτωση δεν διατίθενται κατάλληλοι χώροι για φαγητό αλλά λαμβάνουν χώρο μέσα στις σχολικές αίθουσες. Τραπεζαρίες υπάρχουν σε ένα πολύ χαμηλό ποσοστό σχολείων.

Και στη περίπτωση του χρόνου συναντώνται διαφορές μεταξύ των δύο ολοήμερων. Πρώτον, διαφέρουν στην ώρα διεξαγωγής του γεύματος. Στο γερμανικό ολοήμερο το γεύμα λαμβάνει χώρα στις 12:00 ενώ στο ελληνικό είτε στις 13:30 είτε στις 14:00 (Dollinger, 2013. Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Δεύτερον, ο χρόνος που αφιερώνεται για το γεύμα στο γερμανικό ολοήμερο είναι πολύ περισσότερος από το χρόνο του ελληνικού, καθώς στο πρώτο διαρκεί εξήντα με ενενήντα λεπτά ενώ στο δεύτερο μόνον είκοσι (Dollinger, 2013. Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Με αυτόν τον τρόπο στο ελληνικό πρόγραμμα δεν δίνεται τόση σημασία στην ανάγκη των μαθητών να προλάβουν να φάνε, να ηρεμήσουν από την πίεση της μέρας και να συναναστραφούν μεταξύ τους (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Έτσι, όπως είναι φυσικό δεν επιτυγχάνονται και οι παιδαγωγικοί σκοποί του ελληνικού ολοήμερου με την παροχή γεύματος. Τρίτον, στο ελληνικό ολοήμερο υπάρχει και επιτρέπεται ευελιξία όσον αφορά την ένταξη της σίτισης στο ωρολόγιο πρόγραμμα του εκάστοτε σχολείου ανάλογα με τις ανάγκες και απαιτήσεις των συμμετεχόντων (ΥΠΕΠΘ, 2013). Αντίθετα, στο γερμανικό δεν προβλέπεται μια παρόμοιου τύπου ελευθερία.

Τέταρτον, στο γερμανικό ολοήμερο προσφέρεται η δυνατότητα ενός πρόσθετου γεύματος πέραν του μεσημεριανού σε όσους μαθητές δεν δύνανται να πάρουν πρωινό στο σπίτι τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Έτσι, μπορούν να λάβουν το πρωινό γεύμα στο σχολείο κατά την διάρκεια του πρωινού προγράμματος του ολοήμερου σχολείου, κάτι που δεν περιλαμβάνεται στο ελληνικό σχέδιο- πρόγραμμα. Πέμπτον, στη Γερμανία το μεσημεριανό είναι υποχρεωτικό, ενώ στην Ελλάδα στην πραγματικότητα είναι προαιρετικό εφόσον εξαρτάται από τον προγραμματισμό και την προαίρεση των γονέων, καθώς δεν το προετοιμάζει και δεν φροντίζει για αυτό το κράτος αν και το προβλέπει.

Πίνακας 15: Το ωρολόγιο πρόγραμμα για την σίτιση των μαθητών στα δύο Ολοήμερα Σχολεία:

<u>Γερμανία</u>			<u>Ελλάδα</u>		
<u>Πρωινό γεύμα</u>	μεταξύ 7:00-8:00		_____		
<u>Μεσημεριανό γεύμα</u>	ή στις	ή στις	Εξαθέσια σχολεία και άνω:		Εξαθέσια σχολεία και κάτω:
	12:00-13:00	13:00-13:30	Α΄ και Β΄: 13:20-14:00	Υπόλοιπες: 14:00-14:40	13:30-13:55

Στον οικονομικό τομέα τα δύο ολοήμερα διαφέρουν αρκετά, καθώς δεν τηρούν την ίδια οργανωτική τακτική και κατεύθυνση. Στο Γερμανικό ολοήμερο το κράτος συμμετέχει σε ένα ποσοστό στις οικονομικές παροχές για την σίτιση των παιδιών που φοιτούν στο ολοήμερο σχολείο, ενώ στην Ελλάδα δεν συναντάται στήριξη κατά κανόνα από την πολιτεία παρά μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί και να σημειωθεί ότι τα ολοήμερα των δύο χωρών έχουν μια κοινή συνιστώσα. Αυτή είναι ότι και στις δύο χώρες τις χρηματικές δαπάνες για την σίτιση των παιδιών τις αναλαμβάνουν κυρίως οι γονείς. Η διαφορά τους όμως και εδώ αποτελεί το γεγονός ότι στο γερμανικό ολοήμερο οι γονείς απλώς πληρώνουν, με τρόπο που ορίζεται μετά από συνεννόηση των γονέων με το εκάστοτε σχολείο. Αντιθέτως στο ελληνικό ολοήμερο οι γονείς εμπλέκονται στη σίτιση των παιδιών τους με δύο τρόπους. Πιο συγκεκριμένα, πρώτον συμβάλλουν οικονομικά και δεύτερον λειτουργικά, καθώς αυτοί αγοράζουν τα υλικά του φαγητού και το

μαγειρεύουν. Τέλος, στο γερμανικό ολοήμερο οι γονείς καταβάλουν ένα συγκεκριμένο ποσό κάθε χρόνο ενώ παράλληλα χρηματοδοτεί και το κράτος την σίτιση των παιδιών, ώστε να μειώνονται οι δαπάνες των γονέων.

Το γερμανικό ολοήμερο σχολείο περιλαμβάνει πολλές και διαφορετικές επιλογές για την σίτιση των μαθητών. Επιπλέον δεν περιορίζεται σε ένα γεύμα αλλά έχει ποικιλία, καθώς δείχνει την κατανόηση του στην κούραση των μαθητών εξαιτίας της πολύωρης παραμονής τους στο σχολείο και για αυτό τον λόγο τους προσφέρει δύο γεύματα, ένα πρωινό και ένα απογευματινό με στόχο την ενδυνάμωση όλων των μαθητών. Αντίθετα, στο ελληνικό ολοήμερο η τακτική είναι μία, το έτοιμο φαγητό στο δοχείο από το σπίτι. Ακόμη, προβλέπει στο πρόγραμμα την δυνατότητα για φαγητό μόνο μια φορά μέσα στη μέρα και αυτή γίνεται στο ενδιάμεσο της, δηλαδή το μεσημέρι. Στην πραγματικότητα, οι μαθητές το πρωινό τους το παίρνουν, είτε στο σπίτι πριν το σχολείο, είτε στο σχολείο κατά την διάρκεια του πρώτου διαλείμματος.

Πάντως και για τα δύο ολοήμερα υπάρχει συμβουλευτική για την πρόσληψη κολατσιού από τους μαθητές με στόχο την ισορροπημένη διατροφή τους. Για αυτό τον λόγο, στο ελληνικό ολοήμερο θεωρείται αναγκαία η ενημέρωση των γονέων να προμηθεύουν τα παιδιά τους με μικρές ποσότητες φαγητού ή τροφές σύντομες προς βρώση όπως τα φρούτα. Μάλιστα στο ελληνικό ολοήμερο προτείνεται το ελαφρύ γεύμα όχι μόνο στο ενδιάμεσο των βασικών γευμάτων αλλά και το μεσημέρι. Σημειωτέον, η διαφορά τους σχετικά με την υγιεινή διατροφή είναι ότι στο γερμανικό ολοήμερο σημαντική αξία έχουν τα ροφήματα – αναψυκτικά, τα οποία δεν προβλέπονται καθόλου από ελληνικό, αν και στην πραγματικότητα οι μαθητές καταναλώνουν νερό, χυμούς κ.α. εάν το επιθυμούν και παράλληλα υπάρχει σχετική συμβουλευτική. Πάντως και στις δύο περιπτώσεις υπεύθυνοι για το κολατσιό και τα ενδιάμεσα γεύματα θεωρούνται οι γονείς.

Πίνακας 17: Συνοπτικός πίνακας για την σίτιση στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο Γερμανίας- Ελλάδας.

<u>Κριτήρια σύγκρισης</u>	<u>Γερμανία</u>	<u>Ελλάδα</u>
1. Χρόνος	α) Πρωινό: προαιρετικό, β) Μεσημεριανό: υποχρεωτικό.	
<u>Ώρες διεξαγωγής</u>	<u>Ώρες πρωινού:</u> 7:00-8:00	

<p><u>Σερβίρισμα</u></p>	<p>νοσοκομεία ή ιδιωτικούς φορείς π.χ. κέτερινγκ.</p> <p>Αυτή η τακτική δεν ενδείκνυται γιατί</p> <p>α) αποτελεί σημαντική δαπάνη χρόνου</p> <p>β) δεν ταυτίζονται οι διατροφικές προτιμήσεις των μαθητών με αυτές των ενηλίκων.</p> <p>αποκλειστικά από τραπεζοκόμους, οι οποίοι έχουν προσληφθεί για αυτό τον σκοπό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - γενικός υπεύθυνος ολοήμερου προγράμματος ως καθοδηγητής βοηθός των μαθητών. - στην πράξη εκπαιδευτικοί ολοήμερου σχολείου, που έχουν τον ρόλο του τραπεζοκόμου. - τα τελευταία χρόνια → ένας αριθμός τραπεζοκόμων από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων κάποιων σχολικών μονάδων ή από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.
<p>4. Χρηματικό κόστος</p>	<p>α) Οι γονείς δαπανούν καθημερινά 2,50- 4,50 €</p> <p>β) Η πολιτεία</p> <ul style="list-style-type: none"> -Χορηγεί χρήματα (κράτος και δήμος) για μαθητές -αποδεσμεύει σε κάποια σχολεία όλες τις οικογένειες από οικονομικές δαπάνες για την σίτιση των παιδιών τους. 	<p>Τα έξοδα για την σίτιση των μαθητών αναλαμβάνουν</p> <ul style="list-style-type: none"> -οι γονείς -ελάχιστες φορές παρέχεται δημόσια και δωρεάν σίτιση.
<p>5. Είδη γεύματος</p> <p><u>Με βάση την παρασκευή και το</u></p>	<p>Το φαγητό:</p> <ul style="list-style-type: none"> -μαγειρεύεται και σερβίρεται στο 	<p>Εφαρμόζεται η χρήση του έτοιμου φαγητού από το σπίτι στο τάπερ-</p>

<p><u>σερβίρισμα του γεύματος</u></p> <p><u>Με βάση το χρόνο διεξαγωγής</u></p>	<p>σχολικό χώρο</p> <p>–αποτελείται από κατεψυγμένα τρόφιμα και χαρακτηρίζεται ως μικτό. Ετοιμάζεται σε εξωσχολικό χώρο και έπειτα παραδίδεται στο σχολείο, όπου ζεσταίνεται και συμπληρώνεται από φρέσκα προϊόντα</p> <p>–διανέμεται και σερβίρεται ζεστό από εξωσχολικούς φορείς</p> <p>–παρασκευάζεται σε εξωσχολικές χώρους και διατηρείται κρύο. Έπειτα, παραδίδεται στο σχολείο και οι υπεύθυνοι το ξεπαγώνουν και το σερβίρουν στους μαθητές.</p> <p>α) πρωινό β) μεσημεριανό.</p>	<p>δοχείο, το οποίο ζεσταίνουν οι υπεύθυνοι σερβιρίσματος δηλαδή συνήθως οι εκπαιδευτικοί ή αλλιώς τραπεζοκόμοι.</p> <p>Μεσημεριανό γεύμα.</p>
<p>6. Υγιεινή διατροφή</p>	<p>–Ροφήματα- αναψυκτικά: νερό από ψυκτήρες ή από μπουκάλι, τσάι, χυμό, γάλα</p> <p>–Κολατσιό- δεκατιανό: φρούτα κ.α. Είναι καθιερωμένη σε κάποια σχολεία «η ημέρα των φρούτων.</p>	<p>Δεν προβλέπεται αλλά υπάρχει σχετική συμβουλευτική για</p> <p>–ροφήματα π.χ. νερό και χυμούς</p> <p>– κολατσιό- δεκατιανό, το οποίο να είναι ελαφρύ και σύντομο π.χ. φρούτα, γιαούρτι κ.α.</p>

6.Σύνοψη για την σίτιση.

Ως ερευνήτρια της λειτουργίας του γερμανικού ολοήμερου σχολείου σε σύγκριση με το ελληνικό παρατήρησα την ύπαρξη βασικών αντιθέσεων μεταξύ τους. Όσον αφορά την σίτιση φαίνεται πως και οι δύο χώρες αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της υλοποίησης της στο ολοήμερο πρόγραμμα. Ωστόσο, στην Ελλάδα οι οικονομικές της αδυναμίες εμποδίζουν την πραγματοποίηση της με τον σωστό τρόπο, δηλαδή την δημόσια οργάνωση και παροχή συσσιτίου στα σχολεία χωρίς να αναλαμβάνουν τα έξοδα και την παρασκευή του φαγητού οι γονείς. Η τωρινή κατάσταση της

προετοιμασίας του φαγητού από τους γονείς σε συνάρτηση με την οικονομική κρίση της Ελλάδας έχει σαν αποτέλεσμα ειδικά τα τελευταία χρόνια πολλοί μαθητές να υποσιτίζονται γιατί οι γονείς τους δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να τους ετοιμάσουν ή να τους αγοράσουν φαγητό κάθε ημέρα. Βέβαια, στην Γερμανία λόγω της πολύ καλής οικονομικής κατάστασης δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Άρα, το βασικό μειονέκτημα του ελληνικού ολοήμερου σχολείου είναι ότι δεν παρέχεται η σίτιση στην ουσία από το κράτος αν και την προβλέπει ενώ στο γερμανικό ολοήμερο δεν υπάρχει αυτό το πρόβλημα. Το ζήτημα της προετοιμασίας του φαγητού από τους γονείς στην Ελλάδα ίσως στηρίζεται στην μακράιωνη παράδοση της οικογένειας. Όμως η πράξη αποδεικνύει καθημερινώς ότι δεν είναι αποτελεσματική η τακτική της προετοιμασίας του φαγητού από τους γονείς καθώς επιφέρει προβλήματα στον τρόπο σίτισης και στην ατμόσφαιρα κατά την ώρα του φαγητού, καθώς οι μαθητές τρώνε μέσα από τάπερ-δοχείο, δηλαδή με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που τρώνε στο σπίτι τους. Φυσικά, με το τάπερ-δοχείο υποβαθμίζεται η αξία της σίτισης-φαγητού και απευθείας ακυρώνεται η ιδέα της σύνδεσης τους φαγητού με την υγιεινή και σωστή διατροφή από άποψη τελετουργίας μέχρι και καλής ποιότητας φαγητού. Στην Γερμανία επειδή ακριβώς το σερβίρισμα και η διαδικασία σίτισης δεν γίνεται με τον τρόπο που γίνεται στο ελληνικό, δεν παρατηρούνται τέτοιου είδους προβληματικές. Επίσης, οι στόχοι της σύνδεσης της υγιεινής διατροφής με την σίτιση και η πραγματοποίηση της σίτισης από το κράτος με την ανάληψη της οργάνωσης και δαπανών για αυτήν υλοποιούνται επιτυχώς. Συνεπώς οι αδυναμίες του ελληνικού ολοήμερου είναι πολλές και μεγαλύτερες από αυτές του γερμανικού, στο οποίο ενυπάρχει μια μόνο βασική αδυναμία. Αυτό το μειονέκτημα του γερμανικού ολοήμερου σχολείου είναι η μη ύπαρξη χώρων σίτισης με αποτέλεσμα οι μαθητές να φιλοξενούνται για την σίτιση τους σε άλλες αίθουσες όπως τις αίθουσες διδασκαλίας, κάτι που υποβαθμίζει τον στόχο του γερμανικού ολοήμερου να τηρείται σωστή ατμόσφαιρα κατά την ώρα του φαγητού για τους μαθητές. Την ίδια τακτική όμως, ακολουθεί και το ελληνικό ολοήμερο που υστερεί στις κτηριακές και υλικοτεχνικές υποδομές του. Συμπερασματικά, υπάρχουν κοινά στοιχεία μεταξύ των ολοήμερων αλλά οι διαφορές τους σχετίζονται με τις αδυναμίες τους και κυρίως με τις αδυναμίες του ελληνικού. Παρόλα αυτά η διαδικασία της σίτισης είναι ανάγκη να αναμορφωθεί και στα δύο ολοήμερα σχολεία.

7. Οι κατ' οίκον εργασίες στο Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.

Ένας από τους βασικούς λόγους, που στέλνουν οι γονείς τα παιδιά τους στο ολοήμερο σχολείο είναι η διεκπεραίωση των κατ' οίκον εργασιών τους με τη βοήθεια και συμβολή των εκπαιδευτικών του ολοήμερου. Πέρα από την επεξεργασία και ολοκλήρωση των εργασιών, έχει παρατηρηθεί, ότι οι γονείς ελπίζουν σε μια περαιτέρω βοήθεια στην διεκπεραίωση των ασκήσεων των παιδιών τους καθώς επίσης και σε μια αποτελεσματικότερη παρέμβαση και αντιμετώπιση ενδεχόμενων δυσκολιών των μαθητών κατά τη διάρκεια του ολοήμερου (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

7.1.Οι στόχοι της ολοκλήρωσης των κατ' οίκον εργασιών

Σύμφωνα με τους στόχους του Ολοήμερου, οι εργασίες πρέπει να προσφέρουν την ευκαιρία συνεργασίας και επικοινωνίας όλων των συμμετεχόντων. Οι εργασίες ακόμη πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μια ευκαιρία για τους μαθητές σε αυτή την μικρή ηλικία να ανεξαρτητοποιηθούν και επιτέλους να απογαλακτιστούν από την βοήθεια ή ακόμη και ολοκληρωτική ετοιμασία των εργασιών από τους γονείς ή τους εκπαιδευτικούς, όπως συμβαίνει πολλές φορές. Η τακτική της παροχής εργασιών έχει σαν παιδαγωγικό στόχο οι μαθητές να επεξεργαστούν στο ολοήμερο σχολείο τις ασκήσεις τους ατομικά και να ελέγξουν τις προσωπικές τους επιδόσεις με την μετέπειτα επεξεργασία και διόρθωση τους από τον εκπαιδευτικό. Επιπρόσθετα, η σιγουριά είναι ένα χαρακτηριστικό του θεσμού του ολοήμερου σχολείου, καθώς χρησιμοποιεί την τεχνική της επανάληψης του μαθήματος και της εξάσκησης για την ενίσχυση των αδύναμων σημείων του κάθε μαθητή με την προετοιμασία των εργασιών. Ταυτόχρονα, στο ολοήμερο προσφέρεται η έννοια της διαφοροποίησης του μαθήματος και της εξατομίκευσης του με τη χρήση εργασιών διαφορετικών ως προς το μέγεθος και το είδος τους, ανάλογα πάντα με τις ανάγκες και δυσκολίες του κάθε μαθητή. Αυτή η εισαγωγή της διαφοροποίησης, βέβαια, αποτελεί καινοτομία στο θεσμό του ολοήμερου σχολείου, που το εξυψώνει ποιοτικά. Τέλος, δεν αρκεί απλά η πραγματοποίηση των ασκήσεων από τους μαθητές κατά τη διάρκεια του ολοήμερου, αλλά και ο έλεγχος τους από τους εκπαιδευτικούς. Είναι απαραίτητη αυτή η εξέταση, γιατί το ολοήμερο έχει και το χαρακτηριστικό του ελέγχου των γνώσεων που αποκτήθηκαν με αποδείξεις, οι οποίες παρουσιάζονται υπό την μορφή των κατ' οίκον εργασιών (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Πίνακας 18: Οι στόχοι της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

<u>Κριτήρια σύγκρισης</u>	<u>Γερμανία</u>
1. Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> -Συνεργασία και επικοινωνία συμμετεχόντων -Ανεξαρτησία -Ατομικός και προσωπικός έλεγχος επιδόσεων -Ατομικός έλεγχος από τον εκπαιδευτικό -Επανάληψη και εμπέδωση νέας γνώσης -Διαφοροποίηση και εξατομίκευση -Ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων όσον αφορά το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω».

7.2. Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών

Έχει υποστηριχθεί και διαπιστωθεί επιστημονικά η άποψη ότι, εκτός από τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές, το παιδαγωγικό περιβάλλον αποτελεί τον τρίτο παιδαγωγό, το οποίο συμβάλλει κα επηρεάζει στην πορεία μάθησης των μαθητών. Αυτό συμβαίνει γιατί, το μέγιστο της μαθησιακής διαδικασίας πραγματοποιείται στις σχολικές αίθουσες, στις οποίες γίνεται συνήθως και η προετοιμασία των εργασιών (Höhmman u.a., 2007). Γενικά, η διαδικασία προετοιμασίας των εργασιών και η εξάσκηση των μαθητών με αυτές εξαρτάται από την συμφωνία και την συνοχή της διδασκαλίας, των στόχων της και των μεθόδων που εφαρμόζονται σε αυτήν. Παράλληλα, όμως οι εργασίες αποτελούν εξολοκλήρου εργαλεία των μαθητών, τα οποία αναλαμβάνουν και είναι υπεύθυνοι για την χρήση και την επίλυση τους (Beutel, 2011).

Στην πραγματικότητα, σπάνια υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι για την προετοιμασία των εργασιών ή ειδικά εξοπλισμένοι χώροι για αυτό τον σκοπό. Συνήθως, οι αίθουσες διδασκαλίας αποτελούν τους χώρους ολοκλήρωσης των εργασιών (Höhmman u.a., 2007). Διαφορετικά, προσφέρονται χώροι, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της κοινωνικό-παιδαγωγικής εργασίας και άσκησης των μαθητών όπως οι αίθουσες διδασκαλίας κ.α.. Η εμπειρία δείχνει ότι αίθουσες του ημιμερικού σχολείου χρησιμοποιούνται για το απογευματινό πρόγραμμα του ολοήμερου όπως οι αίθουσες διδασκαλίας, που αφορούν τα μαθήματα των θρησκευτικών, της ζωγραφικής, της μουσικής κ.α. (Burow & Pauli, 2006). Η βιβλιοθήκη, επίσης, χρησιμοποιείται εναλλακτικά ως χώρος ολοκλήρωσης των εργασιών ή τα εργαστήρια H/Y (Höhmman & συν, 2007). Σε ορισμένα σχολεία με

αίθουσες υπολογιστών, μάλιστα, υπάρχει η δυνατότητα ο κάθε μαθητής να χρησιμοποιεί από έναν υπολογιστή. Και η βιβλιοθήκη και τα εργαστήρια Η/Υ αποτελούν πηγές γνώσεων, εφόσον προσφέρουν μεγάλη ποικιλία και ποσότητα πληροφοριών για τον εμπλουτισμό του γνωστικού εύρους των μαθητών, που μπορεί να τους βοηθήσει στην ευκολότερη επίλυση των ασκήσεων τους. Ωστόσο, η χρήση αυτών των χώρων θεωρείται αμφιλεγόμενη, καθώς πολλές απόψεις συγκρούονται μεταξύ τους. Ο λόγος των συγκρουόμενων θέσεων είναι επειδή δεν εξυπηρετούν πάντα την προετοιμασία των εργασιών των μαθητών (Höhmann u.a., 2007).

Για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες ή γενικά προβλήματα στη μάθηση ή και συμπεριφοράς, προβλέπεται η ειδική παιδαγωγός να διαμορφώνει το χώρο διδασκαλίας και προετοιμασίας των εργασιών τους (Höhmann u.a., 2007). Τα ζωντανά χρώματα και γενικά τα μέσα, που τους τραβούν την προσοχή και τους εμπνέουν μια ατμόσφαιρα οικειότητας προς την μάθηση σε συνδυασμό με τους κατάλληλους τρόπους παρέμβασης και στήριξης του παιδαγωγού μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των δυσκολιών των μαθητών.

Όσον αφορά τη διαρρύθμιση του χώρου για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών προβλέπεται θεωρητικά αυτός να είναι ένας καλά και σωστά διαμορφωμένος και οργανωμένος χώρος. Είναι απαραίτητο ο χώρος να αποτελείται από ευέλικτα, λειτουργικά και εύκολα στη χρήση έπιπλα, με τα οποία να είναι δυνατόν να διεξαχθούν τόσο ατομικές εργασίες όσο και ομαδικές (Höhmann u.a., 2007). Στις αίθουσες υπάρχει έστω ενός υπολογιστή με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, λεξικά και κατάλληλος εξοπλισμός για τα σχολικά βιβλία, τα οποία χρησιμοποιούνται στο μάθημα. Πέρα από όλες αυτές τις λεπτομέρειες, το σημαντικότερο συστατικό για την επιλογή και διαμόρφωση του σωστού χώρου εργασίας είναι να έχει ησυχία και καλή οπτική δυνατότητα με τον σωστό φωτισμό, ώστε να εξασφαλιστεί η συγκεντρωμένη επεξεργασία των ασκήσεων. Στην περίπτωση της χρήσης των αιθουσών διδασκαλίας ως χώρους προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, ελλοχεύει ο κίνδυνος τόσο στο προσωπικό επίπεδο, όσο στο ομαδικό, καθώς μερικές τάξεις- ομάδες μαθητών έχουν υπερβολικές ακόμη και αρνητικές αντιδράσεις, όταν μαθητές άλλων τάξεων προετοιμάζονται στην δική τους αίθουσα (Höhmann & συν, 2007). (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Στην πράξη λοιπόν, οι προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για το κατάλληλο χώρο εργασίας των μαθητών είναι ένας εργονομικός χώρος που να έχει τα αντίστοιχα και κατάλληλα

έπιπλα για το σωματότυπο τους, έναν πολύ καλό φωτισμό και για τους δεξιόχειρες και για τους αριστερόχειρες και μια ευχάριστη θερμοκρασία δωματίου (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Για παράδειγμα, στη περίπτωση του προαιρετικού ολοήμερου σχολείου του Günnigfeld, οι σχολικοί χώροι για την προετοιμασία των εργασιών από τα παιδιά είναι προς αυτά φιλικά επιπλωμένοι και διαρρυθμισμένοι. Λεξικά, βιβλία πληροφοριών, τετράδια και άλλα μέσα βοήθειας όπως H/Y βρίσκονται μέσα στην τάξη με σκοπό να χρησιμοποιηθούν από τους μαθητές ως βοηθήματα για την ολοκλήρωση των εργασιών τους. Κάθε παιδί έχει τον δικό του χώρο, όπου μπορεί να συγκεντρωθεί, να εργαστεί και να ασχοληθεί μόνο με την εκπόνηση των υποχρεώσεων του χωρίς να αποσπάται η προσοχή του από άλλους παράγοντες. Επιπλέον, υπάρχουν ειδικά διαμορφωμένοι χώροι, όπου είναι δυνατόν τα παιδιά να αφήσουν εκεί τα προσωπικά τους αντικείμενα (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο έχει ιδιαίτερη αξία ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών. Για αυτό τον λόγο συστήνεται, η οργάνωση και διάθεση χώρων για αυτό τον σκοπό, όπως αίθουσες εργασιών και μελέτης. Επίσης, τις αίθουσες και τους χώρους αυτούς μπορεί κάθε εκπαιδευτικός να τους ρυθμίσει και να τους οργανώσει ανάλογα με το έτος φοίτησης και την ηλικία των μαθητών του ή ακόμη και ανάλογα και με το φύλο τους. Για την προετοιμασία των εργασιών προτείνεται, συμπληρωματικά, η διάθεση ξεχωριστών χώρων μόνο για τους εκπαιδευτικούς για να μπορούν να προετοιμάζονται για πάσης φύσεως διδακτική τους ενέργεια, όπως για την μελέτη σχετικά με τον τρόπο βοήθειας των μαθητών τους κατά την διάρκεια προετοιμασίας των εργασιών τους (Dollinger, 2013). Στην πραγματικότητα, όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχουν αίθουσες αποκλειστικά για τη προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών με αποτέλεσμα να πραγματοποιείται σε άλλους χώρους όπως στη βιβλιοθήκη κ.α..

Πίνακας 19: Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

	Γερμανία
2. Χώρος <u>Διάθεση χώρων</u> <u>Στόχος:</u>	Καταλαμβάνει σημαντική θέση για την προετοιμασία των μαθητών. – διάθεση χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.

<p><u>Πραγματικότητα-προβληματική:</u></p> <p><u>Λύση:</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Διαρρύθμιση και άλλες δυνατότητες.</u></p> <p><u>Προβλήματα κοινής χρήσης αιθουσών</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - πρόβλεψη ξεχωριστών χώρων όχι μόνο για προετοιμασία των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών. <p>σπάνια υπάρχουν εξοπλισμένοι χώροι για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <p>χρήση άλλων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βιβλιοθήκη - Εργαστήρια Η/ Υ - Χώροι ελεύθερου χρόνου - Χώροι παιχνιδιού - Κυλικείο <ul style="list-style-type: none"> - Λειτουργικά έπιπλα - Ελκυστικό π.χ. με ζωνρά χρώματα - Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο - Λεξικά - Βοηθητικά βιβλία - Οπτική δυνατότητα - Ακουστική δυνατότητα - Καλός φωτισμός - Άνεση χώρου - Δυνατότητα αυτόνομης μελέτης <p>Διενέξεις μαθητών και εκπαιδευτικών μεταξύ τους λόγω μικροζημιών και διάφορων απωλειών.</p>
---	--

7.3. Ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών

Σε γενικές γραμμές τα ολοήμερα σχολεία προσφέρουν στήριξη στους μαθητές εβδομαδιαία, τουλάχιστον τις τέσσερις από τις πέντε εργάσιμες ημέρες και οι ώρες αυτές απαριθμούνται τουλάχιστον σε δώδεκα έως δέκα έξι την εβδομάδα. Για να διευκολυνθεί ο προγραμματισμός της υλοποίησης του ολοήμερου προγράμματος, η εφαρμογή του πρέπει να είναι δεσμευτική για ένα ολόκληρο σχολικό έτος. Οι μαθητές πρέπει σύμφωνα με το γερμανικό υπουργείο παιδείας υποχρεωτικά να συμμετέχουν το ελάχιστο δύο απογεύματα ή έξι ώρες την εβδομάδα. Έτσι, θεωρείται ότι, εξασφαλίζεται ισορροπία όσον αφορά τον χρόνο, που παρίστανται και λαμβάνουν μέρος οι μαθητές στις συμπεριλαμβανόμενες προσφορές του ολοήμερου σχολείου, δηλαδή το μεσημεριανό γεύμα, την βοήθεια στο σπίτι, την προετοιμασία

των κατ' οίκον εργασιών και την προώθηση της αναψυχής (Bayerisches Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst, 2013).

Η διάρκεια του χρόνου που διατίθεται για την εκπόνηση των εργασιών στο ολοήμερο σχολείο είναι οριοθετημένη και απαιτείται η τήρηση των ορίων. Καλό θα ήταν, όσο είναι δυνατόν, ο χρόνος που καταπιάνονται με ασκήσεις οι μαθητές να μην υπερβαίνει τα τριάντα λεπτά στις δύο πρώτες τάξεις (1 και 2) και τα εξήντα στις δύο τελευταίες (3 και 4) (Helbig-Fritzsche u.a., 2006. Dollinger, 2013). Η διάρκεια της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών και των προσφορών του ελεύθερου χρόνου είναι μετρήσιμη και όχι απεριόριστη. Για αυτό το λόγο οι συμμετέχοντες πρέπει να βάζουν προτεραιότητες. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί ως συντονιστές μπορούν να προτρέπουν τους μαθητές να διεκπεραιώνουν τις εργασίες τους μετά το μάθημα ή μετά το μεσημεριανό ή μετά από ένα διάλειμμα για παιχνίδι (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Η θέση της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο ωρολόγιο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου, θεωρείται ότι, δεν είναι τόσο καλό και αποτελεσματικό να τοποθετείται αμέσως μετά το μεσημεριανό γεύμα. Αυτή η άποψη υποστηρίζεται, γιατί οι μαθητές, όπως έχει παρατηρηθεί, δεν είναι αποδοτικοί σε αυτό το χρονικό διάστημα, εφόσον έχουν αποσυντονιστεί από την διακοπή της μαθησιακή διαδικασία για το φαγητό και δεν μπορούν εύκολα να συγκεντρωθούν. Για αυτό το λόγο στο ολοήμερο σχολείο προσφέρεται κάποιου είδους ελαστικότητα στην τοποθέτηση του χρόνου εκπόνησης των εργασιών, ώστε οι μαθητές να μπορούν να πραγματοποιήσουν τις εργασίες τους στο μέγιστο καλύτερο βαθμό σταδιακά και σε φάσεις, χωρίς να πιέζονται (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Το ολοήμερο σχολείο δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να πάρουν οι ίδιοι τους την πρωτοβουλία και να επιλέξουν το πότε θα ασχοληθούν με την διεκπεραίωση των εργασιών τους. Με λίγα λόγια το ολοήμερο σχολείο μέσω των εκπαιδευτικών αναλαμβάνει την στήριξη των μαθητών του στη προετοιμασία των εργασιών τους, αλλά οι μαθητές είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση του χρόνου τους και του καθημερινού προγράμματος τους. Έτσι, λοιπόν, κάποιοι μαθητές ξεκινούν την προετοιμασία των εργασιών τους πριν το μεσημεριανό γεύμα, κάποιοι μετά το μεσημεριανό γεύμα και άλλοι πάλι στην ακραία περίπτωση αρχίζουν την απασχόληση τους με τις εργασίες τους μετά την συμμετοχή τους στις πρόσθετες

προσφερόμενες δραστηριότητες του ολοήμερου, οι οποίες τους ενδιαφέρουν (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Όμως, έχει παρατηρηθεί, ότι στην πραγματικότητα το ποσοστό των μαθητών, που προτιμούν αρχικά να ασχοληθούν με τις πρόσθετες δραστηριότητες π.χ. τις αθλοπαιδιές και έπειτα με τις υποχρεώσεις που απαιτούν διανοητική εργασία, είναι πολύ μικρό. Αυτό συμβαίνει, επειδή είναι πολύ δύσκολο να το εφαρμόσουν οι μαθητές, εφόσον συμμετέχουν σε ένα πολύ κουραστικό σχεδόν εξαντλητικό πρόγραμμα με πολλές απαιτήσεις. Πρέπει να παρακολουθούν και να συμμετέχουν στα μαθήματα του πρωινού προγράμματος του σχολείου μέχρι τις 13:30 και μετά κατά την διάρκεια συμμετοχής τους στο ολοήμερο πρέπει να φάνε, να διαβάσουν και να προετοιμαστούν για την επόμενη μέρα και να ασχοληθούν με τις πρόσθετες δραστηριότητες του ολοήμερου. Με βάση αυτές τις υποχρεώσεις, είναι κατανοητό, ότι τα παιδιά, που δεν έχουν τις δυνάμεις των ενηλίκων, κουράζονται αρκετά για την ηλικία τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Μέσα στην εβδομάδα η οργάνωση και η διαχείριση του χρόνου για την προετοιμασία των εργασιών διαφέρει μεταξύ των σχολείων. Σε κάποια προαιρετικά ολοήμερα σχολεία η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών εφαρμόζεται δύο φορές την εβδομάδα και συνήθως λαμβάνουν χώρα την Τρίτη και την Πέμπτη. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε αυτό το ολοήμερο σχολείο οι ώρες και ημέρες ασχολίας με τις εργασίες να μην είναι συνεχόμενες, αλλά πρέπει να υπάρχει ένα κενό μεσοδιάστημα μεταξύ τους. Σε άλλα ολοήμερα σχολεία αφιερώνεται κάθε μέρα χρόνος για την προετοιμασία των εργασιών, που ακολουθεί το μεσημεριανό γεύμα. Οι ώρες φαγητού είναι από τις 12:30 μέχρι τις 13:30, ενώ ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών λαμβάνει χώρα από τις 13:00 μέχρι τις 14:30. Είναι φανερό, ότι σε αυτή την περίπτωση ο χρόνος γεύματος και προετοιμασίας των εργασιών συμπίπτει, καθώς όσοι μαθητές τελειώνουν από το φαγητό τους πιο νωρίς, μπορούν να ξεκινήσουν την προετοιμασία των εργασιών, εάν το επιθυμούν (Höhmann u.a., 2007).

Η διαχείριση του χρόνου στο ολοήμερο πρόγραμμα για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών βασίζεται σε δύο βασικές συνιστώσες. Η πρώτη είναι αν πρέπει να αφιερώνεται χρόνος για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών όλες τις ημέρες ή κάποιες συγκεκριμένες μέσα στην εβδομάδα, και η δεύτερη είναι αν ο χρόνος προετοιμασίας των ασκήσεων συνδέεται με το ρυθμισμένο εβδομαδιαίο πρόγραμμα του ολοήμερου ή με την ελεύθερη βούληση και επιλογή της απασχόληση

των μαθητών με την ολοκλήρωση των εργασιών τους. Η απόφαση για την επιλογή της τήρησης κάποιων από αυτά τα χαρακτηριστικά στο ολοήμερο εξαρτάται, μεταξύ των άλλων, από το μέγεθος του σχολείου και τον αριθμό των συμμετεχόντων μαθητών στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. Τα σχολεία, που δεν έχουν διαμορφώσει το πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου είναι απαραίτητο να διαθέτουν χρόνο από την ώρα της διδασκαλίας του μαθήματος στην τάξη κατά την διάρκεια του πρωινού προγράμματος για τις κατ' οίκον εργασίες (Höhmnn u.a., 2007).

Συμπερασματικά, υπάρχουν διαφορετικά μοντέλα τοποθέτησης του χρόνου προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου. Αυτά διακρίνονται στα εξής. Ο πρώτος τύπος προβλέπει ότι η προετοιμασία των εργασιών πραγματοποιείται μετά το μεσημεριανό γεύμα. Ο δεύτερος τύπος περιλαμβάνει την προετοιμασία στο πρόγραμμα του ολοήμερου μετά την διεξαγωγή των πρόσθετων δραστηριοτήτων, που διαθέτει το ολοήμερο. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ο χρόνος της εκπόνησης των κατ' οίκον εργασιών δεν διατίθεται κάθε ημέρα στο πρόγραμμα του ολοήμερου αλλά κάποιες επιλεγμένες, οι οποίες δεν είναι συνεχόμενες, όπως προαναφέρθηκε. Υπάρχει και η περίπτωση, διαφορετικά ομάδες μαθητών να προετοιμάζουν τις εργασίες τους την ίδια ημέρα και ώρα. Εδώ υπάρχει το πλεονέκτημα, ότι παράλληλα με την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών υπάρχουν διαθέσιμες δραστηριότητες, ώστε οι μαθητές να επιλέξουν σε ποιες θα συμμετάσχουν και που θα τοποθετήσουν μέσα στο πρόγραμμα την απασχόληση τους με την διεκπεραίωση των εργασιών. Με λίγα λόγια, το μοντέλο αυτό δίνει την δυνατότητα στους μαθητές να οργανώσουν μόνοι τους το καθημερινό τους πρόγραμμα. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι όλες τις ημέρες της εβδομάδας διατίθεται χρόνος για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών (Höhmnn u.a., 2007).

Πίνακας 20: Ο χρόνος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο πρόγραμμα του προαιρετικού γερμανικού Ολοήμερου Σχολείου.

Ορισμένες ημέρες της εβδομάδας.		Όλες τις ημέρες της εβδομάδας.	
12:30- 13:30	Μεσημεριανό γεύμα.	Μεσημεριανό γεύμα.	Μεσημεριανό γεύμα.
13:30- 14:15	Προετοιμασία εργασιών.	Πρόσθετες δραστηριότητες	Προετοιμασία εργασιών ή πρόσθετες δραστηριότητες.

14:15- 15:00	Πρόσθετες δραστηριότητες	Προετοιμασία εργασιών.	Προετοιμασία εργασιών ή πρόσθετες δραστηριότητες.
---------------------	--------------------------	------------------------	---

Πίνακας 21: Ο αριθμός των ωρών προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών και η τοποθέτησή τους στο ωρολόγιο πρόγραμμα του προαιρετικού γερμανικού Ολοήμερου Σχολείου

<p>3. Χρόνος</p> <p>Εβδομαδιαία</p> <p><u>Το σύνολο των ημερών</u></p> <p><u>Το σύνολο των ωρών</u></p> <p><u>Διάρκεια προετοιμασίας κατ' οίκον εργασιών.</u></p> <p><u>Θέση κατ' οίκον εργασιών μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Ώρες προετοιμασίας μέσα στο πρόγραμμα</u></p>	<p>3-5 ημέρες</p> <p>12-16 ώρες</p> <ul style="list-style-type: none"> - Για τις μικρότερες τάξεις όχι πάνω από 30 λεπτά - Για τις μεγαλύτερες τάξεις όχι πάνω από 60 λεπτά. <p>Ελαστικότητα τοποθέτησης της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, καθώς δίνονται τρεις επιλογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το μεσημεριανό γεύμα - Μετά το μεσημεριανό γεύμα - Μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες. <p>Εάν η προετοιμασία των εργασιών δεν γίνεται κάθε ημέρα τότε υπάρχει ενδιάμεσο κενό.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το φαγητό - 13:30-14:15 - 14:15- 15:00
---	---

7.4. Το προσωπικό για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.

Είναι αυτονόητο ότι για την σωστή ολοκλήρωση των εργασιών των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο, αποτελεί καθοριστικής σημασίας η συμμετοχή και η προσφορά του προσωπικού σε αυτή την διαδικασία, διότι οι μαθητές τις περισσότερες φορές χρειάζονται βοήθεια και ενίσχυση από έναν ενήλικα για την εκπόνηση των εργασιών τους. Το προσωπικό του ολοήμερου σχολείου, επειδή κάθε ημέρα συναναστρέφεται με πολλά και διαφορετικά παιδιά, είναι απαραίτητο να διαθέτει τα κατάλληλα

προσόντα, την επαγγελματική κατάρτιση, την προσωπικότητα και την εμπειρία όσον αφορά την επικοινωνία με τα παιδιά (Höhmann u.a., 2007, 55).

Στους συνήθεις τρόπους στελέχωσης του επιτελείου του ολοήμερου σχολείου στη Γερμανία ανήκει η περίπτωση, στην οποία εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν την βοήθεια των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους ή κάποιες φορές και κοινωνικοί λειτουργοί, που γνωρίζουν πώς να διαχειριστούν τον τρόπο επεξεργασίας των εργασιών για μαθητές, που δυσκολεύονται. Σε άλλες περιπτώσεις την διαδικασία ολοκλήρωσης των εργασιών, αναλαμβάνουν διάφορα άτομα (γονείς ή φοιτητές), που φροντίζουν για την επιτυχή επίλυση τους (Höhmann u.a. 2007,56). Βέβαια, από έρευνα προέκυψε ότι, στην πλειονότητα των ολοήμερων σχολείων, αυτοί που αναλαμβάνουν και συμμετέχουν στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών είναι οι εκπαιδευτικοί (Höhmann u.a., 2005, 178). Ωστόσο, σε πολλά ολοήμερα σχολεία συναντάται και το ενδεχόμενο μιας νέας πρακτικής, στην οποία όλο και περισσότεροι εθελοντές πολίτες προσφέρουν στον τομέα της φροντίδας και της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών (Höhmann u.a., 2007, 56).

Το προσωπικό του ολοήμερου σχολείου, που συμμετέχει στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών ως επί το πλείστον στελεχώνεται, όπως προαναφέρθηκε, από εκπαιδευτικούς, που έχουν οριστεί από το σχολείο και τους έχει ανατεθεί αυτή η ευθύνη των εργασιών. Διαφορετικά, το προσωπικό αποτελείται, είτε από παιδαγωγικά εκπαιδευμένα άτομα, είτε από κοινωνικούς λειτουργούς, είτε από συνταξιούχους εκπαιδευτικούς, είτε και από άνεργους εκπαιδευτικούς. Το συγκεκριμένο προσωπικό μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του με αμοιβή ή να αποτελεί το λεγόμενο του “ενός ευρώ προσωπικό”. Επιπλέον, συχνά σε περιπτώσεις ανάγκης του ολοήμερου σχολείου, αναλαμβάνουν την ενίσχυση των κατ' οίκον εργασιών οι γονείς ή εθελοντές, που θέλουν να προσφέρουν βοήθεια στον συγκεκριμένο τομέα, όπως πρώην εκπαιδευτικοί. Παράλληλα, υπάρχει και η περίπτωση να βοηθούν φοιτητές και φοιτήτριες ή μεγαλύτεροι μαθητές και μαθήτριες. Τέλος, καμιά φορά συμμετέχουν στην εκπόνηση των εργασιών άτομα, που δεν έχουν ακαδημαϊκή κατάρτιση στον παιδαγωγικό τομέα (Höhmann u.a., 2007, 56). Όσον αφορά τα άτομα, που δεν έχουν επαγγελματική κατάρτιση έχει εκφραστεί πολλές φορές το ερώτημα, κατά πόσο το συγκεκριμένο εργατικό δυναμικό, που στελεχώνεται από μη κατηρτισμένους ανθρώπους μπορεί στην πραγματικότητα να συμβάλλει με την προσφορά του στη στήριξη των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους (Höhmann u.a., 2007,56, 57).

Ωστόσο, η θέση που υποστηρίζεται κυρίως είναι ότι, το προσωπικό αυτό πολλές φορές ενισχύει περισσότερο και καλύτερα τους μαθητές από ό, τι ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος δεν είναι ιδιαίτερα φιλικός με τους μαθητές και δεν μοιράζεται εμπειρίες με αυτούς στην καθημερινότητα του (Höhmann u.a., 2007, 57).

Εκτός από την βοήθεια και την ενίσχυση των μαθητών, στην ομάδα των καθηκόντων, που αφορούν το προσωπικό των κατ' οίκον εργασιών, ανήκουν η φροντίδα για την τήρηση ησυχίας στην τάξη με τον ορισμό κανόνων, όπως να κάθονται όλοι στις θέσεις στους για να μην υπάρχει κινητικότητα, που αποσπά την προσοχή και παρακωλύει την επιτυχή συγκέντρωση των μαθητών (Höhmann u.a., 2007). Απαραίτητη προϋπόθεση, λοιπόν, στην όλη διαδικασία αποτελεί η ενέργεια του προσωπικού να εξηγήσει τα όρια και τα πλαίσια των απαιτήσεων που έχει κατά την διάρκεια επεξεργασίας των εργασιών από τους μαθητές. Επίσης, το προσωπικό του ολοήμερου θα πρέπει να καταφέρνει να προσαρμόζει τις μαθησιακές τεχνικές και μεθόδους. Μια επιπλέον βασική υποχρέωση καθοριστικής σημασίας είναι ότι, το δυναμικό του ολοήμερου σχολείου πρέπει να ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς του πρωινού σχολείου, να επικοινωνούν μεταξύ τους και να συνεργάζονται για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη βοήθεια των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους και στην προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα (Helbig-Fritzsche u.a., 2006. Knauer & Durdel, 2006. Höhmann & συν, 2007. Dollinger, 2013). Επίσης, επιβάλλεται η ενημέρωση των γονέων υπό την μορφή μικρών σημειώσεων στο τετράδιο εργασιών σχετικά με την μαθησιακή συμπεριφορά και προσπάθεια του κάθε μαθητή και το επίπεδο, το μέγεθος και το είδος της δυσκολίας, που μπορεί να αντιμετωπίζει (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Ταυτόχρονα, και οι εκπαιδευτικοί της πρωινής ζώνης πρέπει να δίνουν πληροφορίες στο επιτελείο του Ολοήμερου Σχολείου για τη συμπεριφορά των παιδιών το πρωί, καθώς και οδηγίες, συμβουλές για την αντιμετώπιση προβλημάτων, εάν το προσωπικό δεν είναι κατηρτισμένο και εκπαιδευμένο σχετικά. Η διαδικασία της ανταλλαγής απόψεων και συμβουλών μεταξύ των εκπαιδευτικών μπορεί να επιτευχθεί με την χρήση έτοιμων τετραδίων για όλες τις τάξεις, που θα μπορούν γρήγορα και τακτικά να ανταλλάσσουν (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Έτσι, οι εκπαιδευτικοί και του πρωινού και του ολοήμερου σχολείου θα μπορούν να ανατρέχουν και να συμβουλευούνται συχνά αυτά τα θέματα-τετράδια.

Η επιλογή του προσωπικού πρέπει να γίνεται με βάση κάποια προσόντα, τα οποία αφορούν το κατά πόσο τα άτομα, που πρόκειται να το στελεχώσουν, έχουν μια συνολική ιδέα, όσον αφορά από παιδαγωγικής άποψης το σχολικό πρόγραμμα ή έστω έχουν “φυσικά” παιδαγωγικά ταλέντα (Höhmman u.a., 2007). Συνήθως, όμως, το προσωπικό του ολοήμερου σχολείου μπορεί να φέρει εις πέρας την βοήθεια των μαθητών στις εργασίες του, εφόσον έχει εκπαιδευτεί κατάλληλα (Helbig-Fritzsche u.a., 2006).

Πίνακας 22: Το υπεύθυνο προσωπικό για την στήριξη των μαθητών στις κατ’ οίκον εργασίες τους στη Γερμανία.

<p>4. Προσωπικό</p> <p><u>Καθήκοντα</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εκπαιδευτικοί - Κοινωνικοί λειτουργοί - Γονείς - Φοιτητές - Εθελοντές - Συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί ή άνεργοι εκπαιδευτικοί με αμοιβή - Μεγαλύτεροι ή παλιοί μαθητές του σχολείου - Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, για το οποίο έχουν εκφραστεί διαφορετικές γνώμες ως προς την αποτελεσματικότητά τους. - Βοήθεια και στήριξη μαθητών για την επιτυχή ολοκλήρωση των κατ’ οίκον εργασιών τους. - Ορισμός κανόνων για την τήρηση ησυχίας και μη κινητικότητας, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή των μαθητών. - Συνεργασία προσωπικού του ολοήμερου σχολείου με το προσωπικό του πρωινού προγράμματος με την χρήση τετραδίων με σημειώσεις για την πρόοδο και τις ανάγκες των μαθητών. <p>Κριτήριο επιλογής προσωπικού για την προετοιμασία των κατ’ οίκον εργασιών τους: γενική παιδαγωγική ιδέα και γνώση.</p>
--	---

7.5. Η κατανομή των τμημάτων επεξεργασίας των κατ’ οίκον εργασιών.

Το γερμανικό υπουργείο παιδείας στο πλαίσιο της οργάνωσης των ομάδων και της κατανομής των μαθητών για την επεξεργασία και την ολοκλήρωση των κατ’ οίκον εργασιών, προβλέπει απλώς την συμμετοχή των ηλικιακών ομάδων και τάξεων (Bayerisches Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst., 2013). Όσοι μαθητές επιθυμούν από αυτές τις τάξεις, μπορούν να προσέλθουν στις

ώρες συνεργασίας για να δεχθούν υποστήριξη στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών τους από το υπεύθυνο προσωπικό.

Η ποιότητα της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών είναι απόλυτα συναφής με την σύνθεση των ομάδων των μαθητών. Οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια για την κατανομή και την ομαδοποίηση των μαθητών εξαρτάται από τρεις βασικούς παράγοντες στο ολόημερο σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, ο ένας είναι η χωρητικότητα των αιθουσών, που προορίζονται για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, ο άλλος είναι η ηλικία των μαθητών και ο τρίτος αποτελεί το μέγεθος της ανάγκης των μαθητών για την ενίσχυση και την βοήθεια τους στις ασκήσεις τους (Höhmann u.a., 2007). «Στα περισσότερα ολόημερα σχολεία η προσφορά για προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών περιορίζεται, κυρίως, στη παράμετρο σχετικά με την ηλικία και την τάξη, που διανύουν τα παιδιά» (Wahler u.a., 2005). Συγχρόνως, οι τάξεις των διαφορετικών σχολικών ετών φοίτησης μπορούν να διασταυρώνονται μεταξύ τους και να αναμιγνύονται χωρίς να βασίζονται σε κάποια πεπατημένη και οι μορφές των ομάδων μπορεί να διαφέρουν από σχολείο σε σχολείο και να παρουσιάζονται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Στόχος αποτελεί στον εκάστοτε ορισμό και οργάνωση των τμημάτων προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο ολόημερο να διατηρείται η ομοιογένεια των ομάδων (Höhmann u.a., 2007). Οι μαθητές, που συναποτελούν και στελεχώνουν κάθε ομάδα συνήθως έχουν κοινά χαρακτηριστικά, ικανότητες και ανάγκες, ενώ παράλληλα, οι ομάδες μεταξύ τους μπορεί να έχουν αποκλίσεις και διαφορές με στόχο να υπάρχει η δυνατότητα αλληλοσυμπλήρωσης των αδυναμιών μεταξύ τους και αλληλοβοήθειας. Ειδικά, αυτό επιβεβαιώνεται στις ομάδες και τις τάξεις μεγαλύτερων ηλικιών (Höhmann & συν, 2007).

Συγκεκριμένα, οι ομάδες, που ασχολούνται με την προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα και διεκπεραιώνουν τις εργασίες τους μπορούν να επανδρώνονται το πολύ από δώδεκα μαθητές η κάθε μια. Ταυτόχρονα, η ανάμιξη των σχολικών ετών στις ομάδες, δεν επιτρέπεται να είναι υπερβολικά μεγάλη, καθώς μπορεί να συμμετάσχουν παράλληλα το πολύ δύο χρονιές- τάξεις. Μεγάλη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ζήτημα σχετικά με το ποιοι μαθητές μπορούν να συνεργάζονται καλά και σωστά μεταξύ τους, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάπτυξη ή αλλιώς η ενδυνάμωση της έννοιας της ανταλλαγής και της αμοιβαίας διαμεσολάβησης (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Πιο συγκεκριμένα, η διεκπεραίωση των σχολικών εργασιών διευκολύνεται

κατά πολύ με την επικουρία του επιτελείου του ολοήμερου αλλά εξίσου και με την στήριξη των συμμαθητών.

Πίνακας 23: Κριτήρια και τρόποι κατανομής των τμημάτων στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

<p>5. Κατανομή τμημάτων ολοήμερου προγράμματος</p> <p><u>Ανάμιξη τάξεων</u></p> <p><u>Μέγεθος ομάδων</u></p>	<p>Ο διαχωρισμός των μαθητών βασίζεται σε τρία κριτήρια:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ηλικία - Μέγεθος ανάγκης των μαθητών για την στήριξη τους στην ολοκλήρωση των εργασιών τους - Χωρητικότητα αίθουσας. - Δυνατότητα συνεργασίας των μαθητών μεταξύ τους - Κοινά χαρακτηριστικά και ανάγκες μαθητών. <p>Συνήθως, όμως γίνεται με βάση το κριτήριο της ηλικίας και της τάξης των μαθητών.</p> <p>Τα επίπεδα των τάξεων των μαθητών που μπορούν να αναμιχθούν περιορίζονται στα δύο.</p> <p>Έως 12 μαθητές</p>
---	--

Πίνακας 24: Σύνοψη των κατ' οίκον εργασιών στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας και της Ελλάδας.

	<u>Γερμανία</u>
<p>1. Στόχοι</p>	<p>-Συνεργασία και επικοινωνία συμμετεχόντων</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ανεξαρτησία -Ατομικός και προσωπικός έλεγχος επιδόσεων -Ατομικός έλεγχος από τον εκπαιδευτικό -Επανάληψη και εμπέδωση νέας γνώσης -Διαφοροποίηση και εξατομίκευση -Ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων όσον αφορά το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω».
<p>2. Χώρος</p> <p><u>Στόχος:</u></p> <p><u>Πραγματικότητα-προβληματική:</u></p> <p><u>Λύση:</u></p>	<p>Καταλαμβάνει σημαντική θέση για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - διάθεση χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. - πρόβλεψη ξεχωριστών χώρων όχι μόνο για προετοιμασία των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών. <p>σπάνια υπάρχουν εξοπλισμένοι χώροι για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <p>χρήση άλλων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών.</p>

<p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Διαρρύθμιση και άλλες δυνατότητες.</u></p> <p><u>Προβλήματα κοινής χρήσης αιθουσών</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Βιβλιοθήκη - Εργαστήρια Η/ Υ - Χώροι ελεύθερου χρόνου - Χώροι παιχνιδιού - Κυλικείο - Λειτουργικά έπιπλα - Ελκυστικό π.χ. με ζωνιρά χρώματα - Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο - Λεξικά - Βοηθητικά βιβλία - Οπτική δυνατότητα - Ακουστική δυνατότητα - Καλός φωτισμός - Άνεση χώρου - Δυνατότητα αυτόνομης μελέτης <p>Διενέξεις μαθητών και εκπαιδευτικών μεταξύ τους λόγω μικροζημιών και διάφορων απωλειών.</p>
<p>3. Χρόνος</p> <p>Εβδομαδιαία</p> <p><u>Το σύνολο των ημερών</u></p> <p><u>Το σύνολο των ωρών</u></p> <p><u>Διάρκεια προετοιμασίας κατ' οίκον εργασιών.</u></p> <p><u>Θέση κατ' οίκον εργασιών μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Ώρες προετοιμασίας μέσα στο πρόγραμμα</u></p>	<p>3-5 ημέρες</p> <p>12-16 ώρες</p> <ul style="list-style-type: none"> - Για τις μικρότερες τάξεις όχι πάνω από 30 λεπτά - Για τις μεγαλύτερες τάξεις όχι πάνω από 60 λεπτά. <p>Ελαστικότητα τοποθέτησης της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, καθώς δίνονται τρεις επιλογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το μεσημεριανό γεύμα - Μετά το μεσημεριανό γεύμα - Μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες. - Πριν το φαγητό - 13:30-14:15 - 14:15- 15:00
<p>4. Προσωπικό</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εκπαιδευτικοί - Κοινωνικοί λειτουργοί - Γονείς

<p><u>Καθήκοντα</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Φοιτητές - Εθελοντές - Συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί ή άνεργοι εκπαιδευτικοί με αμοιβή - Μεγαλύτεροι ή παλιοί μαθητές του σχολείου - Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, για το οποίο έχουν εκφραστεί διαφορετικές γνώμες ως προς την αποτελεσματικότητά τους. <ul style="list-style-type: none"> - Βοήθεια και στήριξη μαθητών για την επιτυχή ολοκλήρωση των κατ' οίκον εργασιών τους. - Ορισμός κανόνων για την τήρηση ησυχίας και μη κινητικότητας, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή των μαθητών. - Συνεργασία προσωπικού του ολοήμερου σχολείου με το προσωπικό του πρωινού προγράμματος με την χρήση τετραδίων με σημειώσεις για την πρόοδο και τις ανάγκες των μαθητών. <p>Το κριτήριο επιλογής του προσωπικού για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών τους: γενική παιδαγωγική ιδέα και γνώση.</p>
<p>5. Κατανομή τμημάτων ολοήμερου προγράμματος</p> <p><u>Ανάμιξη τάξεων</u></p> <p><u>Μέγεθος ομάδων</u></p>	<p>Ο διαχωρισμός των μαθητών βασίζεται σε τρία κριτήρια:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ηλικία - Μέγεθος ανάγκης των μαθητών για την στήριξη τους στην ολοκλήρωση των εργασιών τους - Χωρητικότητα αίθουσας. - Δυνατότητα συνεργασίας των μαθητών μεταξύ τους - Κοινά χαρακτηριστικά και ανάγκες μαθητών. <p>Συνήθως, όμως γίνεται με βάση το κριτήριο της ηλικίας και της τάξης των μαθητών.</p> <p>Τα επίπεδα των τάξεων των μαθητών που μπορούν να αναμιχθούν περιορίζονται στα δύο.</p> <p>Έως 12 μαθητές</p>

8. Οι κατ' οίκον εργασίες στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα.

Στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο, σύμφωνα με την σκοποθεσία του, η αντιμετώπιση των κατ' οίκον εργασιών και η προετοιμασία για την επόμενη μέρα κατέχουν μια από τις βασικότερες θέσεις του. Το υπουργείο παιδείας με σχετική εγκύκλιο προβλέπει για το ωρολόγιο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου την ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας και της σχολικής προετοιμασίας στα πλαίσια του σχολείου (Κρασσάς, 2005. ΥΠΕΠΘ, 2005). Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά έχουν την ευκαιρία με την βοήθεια των εκπαιδευτικών στο σχολείο, να κατακτήσουν και να υιοθετήσουν τον κατάλληλο τρόπο μάθησης για το καθένα τους ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες του και γενικά την σωστή μέθοδο του «πώς να μαθαίνουν». Επιπλέον, η δυνατότητα για προετοιμασία των μαθητών βοηθά ιδιαίτερα

τους γονείς, που δεν μπορούν να τους βοηθήσουν στην ολοκλήρωση των κατ' οίκον εργασιών (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Αυτή η προσπάθεια αποτελεί και έναν από τους βασικούς λόγους, που πολλοί γονείς αποφασίζουν να στείλουν τα παιδιά τους στο ολοήμερο σχολείο, γιατί θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζουν μια ποιοτική προετοιμασία των μαθητών και ένα καλύτερο πλαίσιο για την ανάπτυξη του γνωστικού τους εύρους. Παράλληλα, με πρότασή του υπουργείου παιδείας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να πάρουν πρωτοβουλίες για την προσαρμογή του προγράμματος και την ένταξη της διαδικασίας της ενίσχυσης στις κατ' οίκον εργασίες σε αυτό ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των μαθητών (ΥΠΕΠΘ, 2003). Οι εκπαιδευτικοί ως αδιαμφισβήτητοι πρωταγωνιστές στην διαδικασία προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, συμβάλλουν ενεργητικά με τις παρεμβάσεις τους και την βοήθεια τους στην επιτυχή πραγματοποίηση της.

8.1. Οι σκοποί της ολοκλήρωσης των κατ' οίκον εργασιών Κάποιες από τις βασικές παραμέτρους της ενίσχυσης των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους στο ολοήμερο σχολείο είναι ότι, μέσω της επεξεργασίας τους καταφέρνουν να αναπτύξουν γνωστικές δεξιότητες, τις οποίες δεν διαθέτουν, να τις κάνουν “κτήμα” τους και να «μάθουν πώς να μαθαίνουν». Εκτός αυτού τους δίνεται η ευκαιρία με την προετοιμασία των εργασιών τους στο ολοήμερο να βελτιώσουν και να ενδυναμώσουν ικανότητες, τις οποίες ήδη διαθέτουν, να τις διευρύνουν και να τις εμβαθύνουν. Βέβαια, μέσω αυτής της διαδικασίας καταφέρνουν να γίνουν πιο υπεύθυνοι και δημιουργικοί (ΥΠΕΠΘ, 2003). Επιπλέον, η ενίσχυση που προσφέρεται από το ολοήμερο στις κατ' οίκον εργασίες εξυπηρετεί και δίνει μια χείρα βοήθειας στους μαθητές σχετικά με την επιταγή του σχολείου να αναλαμβάνουν κάποιες υποχρεώσεις όσον αφορά τον χώρο της γνώσης με την ανάθεση εργασιών, καθώς δεν τις ολοκληρώνουν μόνοι τους άλλα τους βοηθούν οι εκπαιδευτικοί. Αυτό το δεδομένο αντιτίθεται στο ενδεχόμενο να τις προετοιμάζουν μόνοι τους στο σπίτι, εάν λάβουμε υπόψη ότι οι περισσότεροι μαθητές που παρακολουθούν το ολοήμερο σχολείο είναι μαθητές, που οι γονείς τους δεν μπορούν να τους βοηθήσουν οι ίδιοι ή δεν έχουν τις οικονομικές δυνατότητες να τους εξασφαλίσουν κάποιου είδους ιδιωτική βοήθεια υπό τη μορφή φροντιστηρίου (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Σημειωτέον, το δεδομένο αυτό συνδέεται άμεσα με τον σκοπό του ολοήμερου σχολείου να περιοριστεί η παραπαιδεία, μέσω της προετοιμασίας και βοήθειας των παιδιών στις κατ' οίκον εργασίες τους σε μορφή φροντιστηρίου και ενισχυτικής διδασκαλίας. Έτσι,

γίνεται και μία προσπάθεια για την απόδοση δικαιοσύνης σε όλους τους μαθητές (Χατζηδημού, 2001), γιατί όλοι έχουν δικαίωμα στην ισάξια δια βίου μάθηση και παιδεία. Παράλληλα, οι γονείς ανακουφίζονται από την προετοιμασία του ολοήμερου όχι μόνο οικονομικά αλλά και από το καθήκον και την ευθύνη να βοηθήσουν τα παιδιά τους στο σπίτι, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να νιώθουν πιο “ήσυχoi” ότι προετοιμάστηκαν καλά για την επόμενη μέρα, εφόσον ενισχύθηκαν από τους ειδήμονες αυτού του τομέα, τους εκπαιδευτικούς. Φυσικά, αυτή η παράμετρος στήριξης των οικογενειών εξυπηρετεί κυρίως τους εργαζόμενους γονείς και πιο συγκεκριμένα τις εργαζόμενες μητέρες (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012), οι οποίες συνήθως αναλαμβάνουν την προετοιμασία των παιδιών τους για την επόμενη ημέρα στην ελληνική κοινωνία. Ένας ακόμη λόγος και παράλληλα σκοπός προετοιμασίας αποτελεί η καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας (ΕΠΕΑΕΚ, 2003, Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012), και ως επακόλουθο της η εκπαιδευτική ανισότητα (Παπάς, 2005). Ακόμη, με την επεξεργασία εργασιών και με τον σωστό τρόπο παρέμβασης από τους εκπαιδευτικούς, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια θετικότερη στάση απέναντι στις κατ’ οίκον εργασίες (Κρασσάς, 2005) και όχι να τις αντιμετωπίζουν ως καταναγκαστικό έργο, που τους εμποδίζει να περάσουν ευχάριστα τον ελεύθερο τους χρόνο. Επιπρόσθετα, το ολοήμερο σχολείο επιδιώκει, οι μαθητές να υιοθετήσουν και κάποιες συνήθειες όσον αφορά τον χώρο διεκπεραίωσης των εργασιών (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Πάντως, το μόνο σίγουρο είναι ότι, η ένταξη της προετοιμασίας για την επόμενη ημέρα και η ενίσχυση στις κατ’ οίκον εργασίες στο ολοήμερο σχολείο, δεν στοχεύει στην μετατροπή του ολοήμερου σε ένα φροντιστήριο, όπου η ευθύνη για τις εργασίες μετατίθεται από το σπίτι στο σχολείο και από το γονιό στον εκπαιδευτικό (Λουκέρης, 2005), διότι αυτή η κατάσταση εγκυμονεί τον φόβο για σχολειοποίηση του χρόνου παραμονής των μαθητών στο σχολείο και για καταβράθρωση των παιδαγωγικών στόχων του ολοήμερου σχολείου σχετικά με την αυτονομία των μαθητών.

Πίνακας 25: Οι στόχοι προετοιμασίας των κατ’ οίκον εργασιών στο ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

	Ελλάδα
1. Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία και επικοινωνία συμμετεχόντων - Ανεξαρτησία - Επανάληψη και εμπέδωση νέας γνώσης

	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων όσον αφορά το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω». - Ανάπτυξη υπευθυνότητας - Αποφυγή σχολικής αποτυχίας - Εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης - Επιτυχία εκπαιδευτικής ισότητας - Πραγματοποίηση δια βίου μάθησης - Καταπολέμηση παραπαιδείας - Βοήθεια γονέων - Απόλαυση ελεύθερου χρόνου γονέων και μαθητών - Αποφυγή σχολειοποίησης.
--	--

8.2. Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών

Όσον αφορά τον χώρο, όπου πρέπει να προετοιμάζονται οι μαθητές για την επόμενη ημέρα, η Ελλάδα φάνηκε ότι ανταποκρίνεται ακόμη και σήμερα με χρονοκαθυστέρηση, εφόσον άργησε να κατανοήσει ότι και το περιβάλλον συμβάλλει καθοριστικά στην πορεία μάθησης. Με βάση αυτή την καθυστέρηση, η χώρα μας συνέχισε την εκπαιδευτική πολιτική της, παραμένοντας στην παραδοσιακή εικόνα της αίθουσας διδασκαλίας. Κάπου εδώ πρέπει να επισημανθεί και να δοθεί η επεξήγηση, ότι στον τομέα αυτό, αναλύεται ως χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, η αίθουσα διδασκαλίας, διότι στην ελληνική πραγματικότητα η διαδικασία αυτή διεξάγεται κατά κύριο λόγο στον χώρο διδασκαλίας. Παρόλο, που το υπουργείο παιδείας εξ αρχής στόχευε και προέβλεπε την κατασκευή και διαμόρφωση χώρων προετοιμασίας αποκλειστικά για την σωστή εκπόνηση των κατ' οίκον εργασιών, όπως χώροι με Η/Υ, αίθουσες αγγλικών κ.α., στην πράξη δεν εφαρμόστηκε τίποτα από όλα αυτά (Μίτιλης, 2005 127). Ο λόγος που δεν πραγματοποιήθηκε αυτό το σχέδιο ήταν ότι, το κράτος δεν ήταν προετοιμασμένο κατάλληλα όσον αφορά τις κτιριακές και υλικοτεχνικές υποδομές του. Αυτό το δεδομένο οδήγησε την πολιτεία στην επιλογή μεταξύ δύο εναλλακτικών λύσεων. Αυτές αποτελούσαν ή την καθυστέρηση της ένταξης του θεσμού του ολοήμερου σχολείου μέχρι να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές παρά τις κοινωνικές και όχι μόνον επιταγές, ή το ξεκίνημα κανονικά της λειτουργίας του ολοήμερου, βασιζόμενη σε προσωρινές λύσεις μέχρι την ολοκληρωτική επίλυση των προβλημάτων (Μίτιλης, 2005, 125-127). Επειδή, ακριβώς, στα ελληνικά ολοήμερα σχολεία δεν υπάρχουν κατάλληλοι διαθέσιμοι χώροι για την εξυπηρέτηση των εργασιών, οι μαθητές αναγκάζονται να πραγματοποιούν την προετοιμασία τους στις αίθουσες διδασκαλίας τις περισσότερες φορές. Η διαδικασία προετοιμασίας λαμβάνει χώρα στις αίθουσες αυτές, με μικροαλλαγές στη διαρρύθμιση και διάταξη των θρανίων για την καλύτερη

εξυπηρέτηση τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών για να έχουν άμεση επικοινωνία και παρέμβαση, όταν είναι αναγκαίο. Δεν υπάρχει κάποια αναφορά, ούτε από το υπουργείο, ούτε και από άλλες πηγές σχετικά με την διαμόρφωση του χώρου προετοιμασίας για την επόμενη μέρα στην καθημερινότητα των ολοήμερων σχολείων. Οι μόνες αναφορές σχετικά με την διαρρύθμιση του χώρου συναντώνται υπό μορφή συμβουλών και οδηγιών. Άρα, η διαρρύθμιση των διαθέσιμων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών περιορίζεται στην ήδη υπάρχουσα κατάσταση τους. Είναι άξιο λόγου να αναφερθεί, ότι ανέκαθεν σε όλη την διάρκεια της ιστορίας και της εξέλιξης του ελληνικού σχολείου το επίκεντρο ενδιαφέροντος περιστρεφόταν κυρίως γύρω από τις αίθουσες διδασκαλίας σχετικά με την αρχιτεκτονική τους διάσταση. Η πιο συνήθης πρακτική που εφαρμόζεται για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, αλλά και γενικά και άλλων δραστηριοτήτων του ολοήμερου σχολείου, είναι η διπλή χρήση μιας αίθουσας ή και η πολλαπλή χρήση μιας αίθουσας, που προσφέρει άμεσες λύσεις. Οι αίθουσες, λοιπόν, διδασκαλίας κάποιων τάξεων του πρωινού προγράμματος χρησιμοποιούνται ως χώροι προετοιμασίας. Όμως, έτσι προκύπτουν προβλήματα όπως, οι αίθουσες να μην είναι διαθέσιμες, γιατί δεν έχει τελειώσει το μάθημα της πρωινής τάξης, που στεγάζεται σε αυτήν την αίθουσα, να δημιουργούνται προστριβές με τον δάσκαλο και τους μαθητές της τάξης που “φιλοξενεί” τους μαθητές του ολοήμερου, εξαιτίας απωλειών διάφορων αντικειμένων, μικροζημιών, ή και λόγω ελλιπούς καθαριότητας μετά το πέρας της προετοιμασίας στη διάρκεια του ολοήμερου εάν δεν διατηρήθηκε καθαρή η αίθουσα. Συμπερασματικά, στη συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών ολοήμερων μονάδων χρησιμοποιούνται οι εύκολες λύσεις των διαθέσιμων αιθουσών, είτε αυτές είναι αίθουσες διδασκαλίας, είτε εργαστήρια. Κλείνοντας, ως συμβουλή δίνεται να μην χρησιμοποιούνται αίθουσες διδασκαλίας ως χώροι προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, αλλά άλλες αίθουσες που βρίσκονται σε αχρησία (Μίτιλης, 2005). Αυτό, βέβαια, είναι κατανοητό ότι, μπορεί να συμβεί σε ελάχιστες περιπτώσεις σχολείων, στα οποία υπάρχει πλεονασμός αιθουσών.

Όσον αφορά, τον εξοπλισμό των τάξεων πέρα από τα προφανή, θρανία κ.τ.λ., τα τελευταία χρόνια δίνονται κονδύλια για την προμήθεια εξοπλισμού. Για την προετοιμασία των εργασιών χρησιμοποιούνται μικροέπιπλα σε κάποιες γωνίες της τάξης, κασετόφωνα και Η/Υ, που διαθέτονται στις τάξεις, όπου πραγματοποιείται η προετοιμασία των μαθητών του ολοήμερου. Παράλληλα, γίνονται προσπάθειες για την δημιουργία βιβλιοθηκών- αναγνωστηρίων για ένα πιο ελκυστικό περιβάλλον στο

ολοήμερο σχολείο και όχι μόνο. Φυσικά, απαραίτητο θεωρείται το θέαμα και η εικόνα της τάξης να είναι ελκυστικό για τους μαθητές π.χ. με αφισοκολλημένα έργα των μαθητών, με την διατήρηση της τάξης καθαρή. Αναγκαία είναι η εξασφάλιση θέρμανσης, εξαερισμού, ακουστικής του χώρου, μόνωσης και οπτικής δυνατότητας. Τέλος, βασική προϋπόθεση για την καταλληλότητα του χώρου προετοιμασίας των εργασιών και όχι μόνο είναι η τήρηση των μέτρων ασφαλείας με την απομάκρυνση επικίνδυνων για τα παιδιά υλικών (Μίτιλης, 2005) π.χ. γυμνά καλώδια, μπουγιές, εργαλεία, απορρυπαντικά και φάρμακα. Αυτά συνήθως απομακρύνονται ή αποθηκεύονται σε ντουλάπια ή χώρους και μέρη, που δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση οι μαθητές.

Εν τέλει, το μόνο σίγουρο είναι ότι ο σχολικός χώρος πρέπει να αναδιαταχθεί και να αναδιαμορφωθεί και ιδιαίτερα να δημιουργηθούν χώροι λειτουργικοί που να προορίζονται για την εκπόνηση των κατ' οίκον εργασιών. Ο Roth (στο Ματσαγγούρας, 1998, 60) παρουσιάζει την άποψη ότι:

“το σχολικό κτίριο πρέπει να αποτελεί μια απλή, ευέλικτη και ζωντανή αρχιτεκτονική σύνθεση, η οποία είναι συνέχεια του οικογενειακού χώρου, φτιαγμένη στην κλίμακα του παιδιού και επιτρέπει την πολλαπλή χρήση του ανάλογα με τις διδακτικές ανάγκες.”

Πίνακας 26: Ο χώρος προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο της Ελλάδας.

<p>Χώρος</p> <p><u>Διάθεση χώρων</u></p> <p><u>Στόχος:</u></p> <p><u>Πραγματικότητα-προβληματική:</u></p> <p><u>Λύση:</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p>	<p>Προβλέπεται αλλά δεν θέτεται σε άμεση προτεραιότητα. διάθεση χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.</p> <p>δεν υπάρχουν κατάλληλοι χώροι μόνον για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών γιατί το κράτος δεν ανταποκρίνεται οικονομικά για την δημιουργία κτιριακών και υλικοτεχνικών υποδομών.</p> <p>διπλή ή πολλαπλή χρήση άλλων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αίθουσες διδασκαλίας - Εργαστήρια - Αίθουσες διδασκαλίας, οι οποίες βρίσκονται σε αχρησία.
--	---

διατίθεται σε αυτά τα ολοήμερα σχολεία και η προαιρετική ζώνη, η οποία αποτελεί επέκταση του μεταμεσημβρινού προγράμματος και λειτουργεί από τις 16:15 μέχρι τις 17:00. Κατά την διάρκεια της προαιρετικής ζώνης οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν κάποια αντικείμενα για να απασχοληθούν περαιτέρω και να καταγίνουν με αυτά. Ανάμεσα στα διαθέσιμα και προτεινόμενα είδη δραστηριοτήτων βρίσκεται και η οικειοθελής μελέτη και προετοιμασία για την επόμενη μέρα, η οποία μπορεί να διαρκεί 1-3 ώρες την εβδομάδα (ΥΠΕΠΘ, 2006· ΥΠΕΠΘ, 2013). Όσον αφορά την περίπτωση των δημοτικών ολοήμερων σχολείων, που είναι κάτω των εξαθέσιων αυτά λειτουργούν από τις 12:50- 16:00. Για την Α΄ και Β΄ τάξη κατ' εξαίρεση, η λειτουργία του ολοήμερου προγράμματος ξεκινά από τις 12:50, καθώς για τους μαθητές αυτών των τάξεων το πρόγραμμα του πρωινού προγράμματος λήγει νωρίτερα από των άλλων. Για τις άλλες τάξεις το πρόγραμμα του ολοήμερου αρχίζει από τις 13:55. Σε αυτή την περίπτωση σχολείων, οι ώρες λειτουργίας για την Α΄ και Β΄ τάξη καλύπτουν τέσσερις ώρες, ενώ για τις λοιπές τρεις. Η διάρκεια κάθε ώρας είναι 35 λεπτά. Άρα, περίπου τόσος χρόνος αφιερώνεται με σκοπό την ενίσχυση των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους. Συνολικά, ο αριθμός των ωρών μελέτης και προετοιμασίας είναι 10 ώρες για την Α΄ και Β΄ τάξη και 7-8 για τις μεγαλύτερες τάξεις (ΥΠΕΠΘ, 2006· ΥΠΕΠΘ, 2013).

Τα δύο ωρολόγια προγράμματα, από ό,τι φαίνεται, δεν διαφέρουν μεταξύ τους ιδιαίτερα αλλά ακολουθούν την ίδια περίπου τακτική οργάνωσης. Και στις δύο περιπτώσεις προβλέπεται και αφιερώνεται χρόνος για την προετοιμασία των μαθητών. Επίσης, διατίθεται ο ίδιος περίπου χρόνος για αυτό τον σκοπό, καθώς είναι παρόμοιος και ο αριθμός ωρών και η διάρκεια τους.

Είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι, στο ωρολόγιο πρόγραμμα δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη και οδηγία για τον ακριβή χρόνο τοποθέτησης της υλοποίησης των κατ' οίκον εργασιών. Η θέση των εργασιών στο πρόγραμμα είναι ελαστική και μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με τις ανάγκες της σχολικής μονάδας, των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονέων τους με σκοπό την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτησή τους. Συνήθως, όμως, δίνεται προτεραιότητα στην ενισχυτική διδασκαλία στα βασικά μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών και στην προετοιμασία των εργασιών, που τους έχουν ανατεθεί από τον δάσκαλο σε αυτά (Θωϊδής & Χανιωτάκης, 2012).

Ωστόσο, έχει διαπιστωθεί, στο επίπεδο της διάθεσης χρόνου για τις κατ' οίκον εργασίες στο ολοήμερο σχολείο, ότι δεν αφιερώνεται όσος χρόνος χρειάζεται για την ολοκλήρωση τους (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Αυτό έχει αντίκτυπο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, διότι αναγκάζονται, όταν επιστρέφουν σπίτι τους, να δαπανούν επιπλέον χρόνο για την ολοκλήρωση των εργασιών τους και γενικά για την προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα. Φυσικά, πρέπει να τονιστεί ότι το φαινόμενο αυτό δεν οφείλεται μόνο στο περιορισμένο χρόνο αφιέρωσης για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών αλλά και σε άλλους παράγοντες, όπως στη υπερφόρτωση των μαθητών με εργασίες από τον εκπαιδευτικό του πρωινού προγράμματος. Έτσι όμως περιορίζεται και ο χρόνος των γονέων και δεν πραγματοποιείται ο στόχος του ολοήμερου σχολείου να βοηθήσει τους γονείς, που δεν μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους, εφόσον και πάλι εμμέσως αναγκάζονται να το κάνουν προκειμένου να ολοκληρώσουν την προετοιμασία τους. Κατόπιν αυτών των δεδομένων, αξιοσημείωτη θεωρείται η πρόβλεψη του ΥΠΕΠΘ, ότι η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών για την Α' και Β' τάξη θα πρέπει να διαρκεί το πολύ μέχρι 30 λεπτά, για την Γ' και Δ' μέχρι 40 λεπτά και για την Ε' και ΣΤ' μέχρι 60 λεπτά. Στην πραγματικότητα όμως, ο χρόνος, που χρειάζονται οι μαθητές είναι παραπάνω, με αποτέλεσμα να σπαταλούν χρόνο και στο σπίτι για την ολοκλήρωση των μισό- έτοιμων εργασιών τους. Σημειωτέον, άξια λόγου είναι η άποψη των μαθητών ότι τους αρκεί ο χρόνος προετοιμασίας τους στο ολοήμερο πρόγραμμα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012), αν και συνεχίζουν την ολοκλήρωση των εργασιών τους στο σπίτι. Όλη αυτή η εκτεταμένη ασχολία με τις εργασίες έχει συνέπειες στην ψυχική και σωματική κατάσταση μαθητών, διότι τους προκαλεί άγχος και κούραση (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2008).

Είναι λοιπόν, προφανές ότι ο κατακερματισμός του χρόνου της μεταμεσημβρινή ζώνης σε 35-40 λεπτά εμποδίζει και προξενεί προβλήματα, όσον αφορά την εκπόνηση των κατ' οίκον εργασιών και όχι μόνο. Για αυτό τον λόγο εκφράζεται τελευταίως το αίτημα για αναπροσαρμογή του ωρολογίου προγράμματος του σχολικού χρόνου ανάλογα με την ελεύθερη ρύθμιση και οργάνωση του από το εκάστοτε ολοήμερο σχολείο (Κυρίδης & συν, 2006).

Πίνακας 26: Ωρολόγιο πρόγραμμα
εξαθέσιων και άνω ελληνικών
Ολοήμερων Σχολείων.

12:35 - 13:15	1^η Διδακτική ώρα
13:15 - 13:20	Διάλειμμα
13:20 - 14:00	2^η Διδακτική ώρα
14:00 - 14:40	Φαγητό- Ξεκούραση- Χαλάρωση
14:40 - 14:50	Διάλειμμα
14:50 - 15:30	3^η Διδακτική ώρα
15:30 - 15:40	Διάλειμμα
15:40 - 16:15	4^η Διδακτική ώρα

Πίνακας 27: Σύνολο ωρών στα
εξαθέσια σχολεία και άνω

A' - B'	10 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)
Γ' - Δ'	7 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)
Ε' - ΣΤ'	7 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)

Πίνακας 28: Ωρολόγιο πρόγραμμα εξαθέσιων και κάτω ελληνικών Ολοήμερων
Σχολείων.

12.50 - 13.30	1^η Διδακτική ώρα
13.30-13.55	Γεύμα-Διάλειμμα
13.55 - 14.30	2^η Διδακτική ώρα
14.30 - 14.40	Διάλειμμα
14.40 - 15.15	3^η Διδακτική ώρα
15.15 - 15.25	Διάλειμμα
15.25 - 16.00	4^η Διδακτική ώρα

A' - B'	10 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)
Γ' - Δ'	7-8 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)

Ε΄ - ΣΤ΄	7-8 ώρες	Μελέτη-Προετοιμασία: (Δάσκαλος)
-------------	-------------	--

Πίνακας 29:Σύνολο ωρών στα εξαθέσια
Ολοήμερα Σχολεία και κάτω.

Πίνακας 30: Η χρονική τοποθέτηση της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών και η διάρκεια τους.

<p>2. Χρόνος</p> <p>Εβδομαδιαία</p> <p><u>Το σύνολο των ημερών</u></p> <p><u>Το σύνολο των ωρών</u></p> <p><u>Διάρκεια προετοιμασίας κατ' οίκον εργασιών.</u></p> <p><u>Θέση κατ' οίκον εργασιών μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Ώρες προετοιμασίας μέσα στο πρόγραμμα</u></p>	<p>Δεν υπάρχει πρόβλεψη για το σύνολο των ημερών προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών. Μπορεί να γίνεται και κάθε ημέρα.</p> <p>Για την Α΄ και Β΄ τάξη: 10 ώρες Για τις υπόλοιπες: 7-8 ώρες. Ύπαρξη προαιρετικής ζώνης για εξαθέσια σχολεία και άνω, στην οποία οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν την προετοιμασία των εργασιών τους μεταξύ 16:15-17:00.</p> <p>Α΄ και Β΄ :30 λεπτά Γ΄ και Δ΄: 40 λεπτά Ε΄ και ΣΤ΄: 60 λεπτά</p> <p>Ελαστικότητα τοποθέτησης της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών μέσα σε τέσσερις ώρες, στις οποίες εννοούνται τρεις επιλογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το μεσημεριανό γεύμα - Μετά το μεσημεριανό γεύμα - Μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες. <ul style="list-style-type: none"> - 12:35-13:15 - 13:20-14:00 - 14:50-15:30 - 15:40-16:15 <p><u>Προβληματική:</u> Στην πραγματικότητα οι μαθητές δεν προλαβαίνουν να ολοκληρώσουν τις κατ' οίκον εργασίες και για αυτό τις συνεχίζουν στο σπίτι τους.</p>
---	--

8.4. Το υπεύθυνο προσωπικό για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.

Για την προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα και για τις κατ' οίκον εργασίες τους, το ΥΠΕΠΘ ορίζει ως υπεύθυνους του εκπαιδευτικού, οι οποίοι στο ολοήμερο σχολείο δεν διακρίνονται πλέον μόνο για την κατάρτιση και την εκπαίδευση τους, αλλά και από την μεταρρυθμιστική δυνατότητα τους να συνεργάζονται με τους μαθητές, να τους παρωθούν και να τους ενισχύουν ενώ παράλληλα δεν αποτελούν απλούς εντολοδόχους του υπουργείου (Μανιάτη, 2005). Οι δάσκαλοι, που προορίζονται ως υπεύθυνοι για την δουλειά αυτή είναι ως επί το πλείστον διορισμένοι αναπληρωτές ή μόνιμοι εκπαιδευτικοί (Κυρίδης & συν, 2006, Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012). Απαραίτητη προϋπόθεση για το εκπαιδευτικό δυναμικό των κατ' οίκον εργασιών είναι ότι πρέπει να αποτελείται μόνον από εκπαιδευμένους και κατηρτισμένους εκπαιδευτικούς, διότι μπορούν να ενισχύσουν και να παρέμβουν με τον σωστό τρόπο στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών των μαθητών και να τους βοηθήσουν στις αδυναμίες τους. Επιπλέον, επειδή οι εκπαιδευτικοί, που έχουν στην δικαιοδοσία τους την ενίσχυση των μαθητών, είναι διορισμένοι και μόνιμοι, δεν προκύπτουν προβλήματα στην σταθεροποίηση και ολοκλήρωση του προγράμματος του ολοήμερου σχολείου για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, σε αντίθεση με την περίπτωση των ωρομίσθιων εκπαιδευτικών για τις ειδικότητες, καθώς σε αυτούς συνήθως καθυστερεί η πρόσληψη τους ή γίνονται συχνές αλλαγές στη διάταξη τους στα σχολεία (Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012). Κάτι τέτοιο, όμως δεν συναντάται στο μόνιμο προσωπικό του ολοήμερου σχολείου για την διεκπεραίωση των κατ' οίκον εργασιών.

Από την άλλη, σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει μια σημαντική επισήμανση σχετικά με το μειονέκτημα του επιτελείου του ολοήμερου για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. Παρόλο που το ΥΠ.Ε.Π.Θ προτρέπει με νόμο το εκπαιδευτικό προσωπικό ως εξής:

“οι δάσκαλοι του πρωινού προγράμματος πρέπει να συνεργάζονται στενά με τους δασκάλους του ολοήμερου προγράμματος, να ανταλλάσσουν απόψεις, να καθορίζουν τους στόχους, να επισημαίνουν τις δυσκολίες, να προγραμματίζουν δραστηριότητες και να επανασχεδιάζουν τη διδασκαλία τους, ώστε να συμβάλλουν στη δημιουργική μάθηση” (ΥΠΕΠΘ, 2006, 11)

δυστυχώς, όμως, η πραγματικότητα δεν επιβεβαιώνει και δεν φέρει εις πέρας τις οδηγίες του υπουργείου παιδείας, καθώς στην πράξη παρατηρείται έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των συναδέλφων εκπαιδευτικών της πρωινής ζώνης με αυτούς της μεταμεσημβρινής. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η κατάσταση επιβεβαιώνεται από την υπερφόρτωση των μαθητών με μεγάλο αριθμό κατ' οίκον εργασιών από τους δασκάλους του πρωινού προγράμματος (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012), οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε στη παράμετρο του χρόνου (5.3, σσ. 42-44), είναι αδύνατον να πραγματοποιηθούν στα προβλεπόμενα και διαθέσιμα χρονικά όρια. Ταυτόχρονα, από την μεριά τους οι εκπαιδευτικοί του πρωινού προγράμματος τις περισσότερες φορές ακολουθούν την παραδοσιακή και παγιωμένη τακτική της ανάθεσης πολλών εργασιών για το σπίτι λόγω της αντίληψης ότι εξυπηρετούν γνωστικούς στόχους, χωρίς να κάνουν κάποιες διαφοροποιήσεις ανάλογα με τις δυνατότητες των μαθητών (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 157).

Επιπλέον, παρόλο που το ΥΠ.Ε.Π.Θ. προβλέπει ότι οι δάσκαλοι των δύο σχολικών προγραμμάτων πρέπει να πραγματοποιούν συναντήσεις συνεργασίας σε καθορισμένες ημέρες και ώρες και παρόλο που απαριθμούνται τουλάχιστον σε μια συνάντηση την εβδομάδα (ΥΠΕΠΘ, 2008), αυτό δεν συντελείται (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Φυσικά, η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών μπορεί να συμβάλλει και να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα στην εκτέλεση και διεκπεραίωση των κατ' οίκον εργασιών (Κυρίδης & συν, 2006).

Τέλος, ενώ οι εκπαιδευτικοί έχουν γνώση της συνεισφοράς και των θετικών αποτελεσμάτων της χρήσης των τετραδίων των κατ' οίκον εργασιών, καθώς προσφέρει ανατροφοδότηση στους μαθητές, ενημέρωση στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς για την καλύτερη και δραστικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων, οι περισσότεροι δάσκαλοι στην πράξη δεν τα χρησιμοποιούν, υποτιμώντας την αξία τους (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

Πίνακας 31: Το υπεύθυνο προσωπικό και τα καθήκοντα του για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

3. Προσωπικό	Εκπαιδευτικοί – Μόνιμοι – Αναπληρωτές, οι οποίοι είναι σταθεροί για όλη τη χρονιά στις σχολικές μονάδες με σκοπό την προετοιμασία και βοήθεια των μαθητών του ολοήμερου σχολείου.
--------------	--

<p><u>Καθήκοντα</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Βοήθεια και στήριξη μαθητών για την επιτυχή ολοκλήρωση των κατ' οίκον εργασιών τους. – Ορισμός κανόνων για την τήρηση ησυχίας και μη κινητικότητας, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή των μαθητών. – Συνεργασία προσωπικού του ολοήμερου σχολείου με το προσωπικό του πρωινού προγράμματος με την χρήση τετραδίων με σημειώσεις για την πρόοδο και τις ανάγκες των μαθητών <p><u>Προβληματική:</u> οι εκπαιδευτικοί του πρωινού προγράμματος δεν συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς του απογευματινού προγράμματος με την χρήση των τετραδίων</p>
--------------------------------	---

8.5. Κατανομή των τμημάτων των μαθητών για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.

Με κοινή υπουργική απόφαση τίθεται ως οδηγία ότι η οργάνωση των δημοτικών σχολείων πρέπει να βασίζεται στην αναλογία: είκοσι πέντε μαθητές προς έναν δάσκαλο. Επισημαίνεται ότι, τα τμήματα του ολοήμερου περιλαμβάνουν είκοσι πέντε μαθητές και επιβάλλεται ο χωρισμός τους όταν υπερβαίνουν αυτό τον αριθμό κοκ (ΥΠΕΠΘ, 2006). Για τον χωρισμό ακολουθείται η γενική κατεύθυνση, ότι σε ένα ολοήμερο με αριθμό μαθητών εικοσιπέντε έως πενήντα η κατανομή γίνεται με τον διαχωρισμό τμήματος μικρών τάξεων Α' και Β' και τμήματος μεγάλων τάξεων Γ', Δ', Ε', ΣΤ', χωρίς να αποκλείεται και διαφορετική κατανομή των τάξεων στα δύο τμήματα, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το μεγάλο αριθμό μαθητών συγκεκριμένων τάξεων κ.ο.κ.. Για τη στελέχωση του Ολοήμερου Προγράμματος, ανάλογα με τον αριθμό των δασκάλων που είναι απαραίτητοι για την κάλυψη των ωρών της μελέτης-προετοιμασίας, προβλέπεται ότι στους έναν έως πενήντα μαθητές αναλογεί ένας δάσκαλος, στους πενήντα έναν έως εκατό μαθητές αντιστοιχούν δύο δάσκαλοι, στους εκατόν έναν έως εκατό πενήντα μαθητές τρεις δάσκαλοι, στους εκατόν πενήντα έναν έως διακόσιους μαθητές τέσσερις δάσκαλοι, κ.ο.κ. (ΥΠΕΠΘ, 2006).

Επιπλέον, για την λειτουργία ολοήμερου προγράμματος, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ο αριθμός των μαθητών. Τα ολοήμερα προγράμματα των εξαθέσιων και άνω σχολείων, οι μαθητές που συμμετέχουν πρέπει να υπερβαίνουν τους δέκα πέντε για να ξεκινήσει η λειτουργία του. Παρομοίως, και για τα εξαθέσια και κάτω ολοήμερα σχολεία ο ελάχιστος αριθμός μαθητών που φοιτούν πρέπει να ανέρχεται στους δέκα πέντε (ΥΠΕΠΘ, 2013).

Πίνακας 32: Κριτήρια και τρόποι κατανομής των τμημάτων στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο.

εργασίες τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006. ΥΠΕΠΘ, 2003). Τέλος, με την εκπόνηση των εργασιών στο σχολείο αποβλέπουν τα δύο ολοήμερα να ανακουφίσουν τους γονείς και, κυρίως, τους εργαζόμενους, καθώς απαλλάσσονται από αυτή την ευθύνη της παροχής βοήθειας στα παιδιά τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006. Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Αυτός ο σκοπός του ολοήμερου σχολείου και στις δύο χώρες, παρατηρήθηκε ότι, αποτελεί ταυτόχρονα και έναν από τους βασικούς λόγους για τον οποίο οι γονείς αποφασίζουν να στείλουν τα παιδιά τους για να παρακολουθήσουν το ολοήμερο πρόγραμμα.

Στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο, όμως, συναντάμε σκοπούς, όπως η συνεργασία και η επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων (μεταξύ των εκπαιδευτικών, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων) κατά την διάρκεια της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, όπως ο έλεγχος της επίδοσης και των δυνατοτήτων από τον εκπαιδευτικό, αλλά και η ευκαιρία που δίνεται στους μαθητές για τον αυτοέλεγχο τους και παράλληλα η διαφοροποιημένη και εξατομικευμένη παροχή βοήθειας και στήριξης από τα στελέχη του υπεύθυνου προσωπικού για τις κατ' οίκον εργασίες των μαθητών (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Αυτοί οι στόχοι δεν βρίσκονται στην σκοποθεσία του ελληνικού ολοήμερου σχολείου. Ωστόσο, σε αυτό συμπεριλαμβάνονται άλλοι εξίσου σημαντικοί, οι οποίοι δεν προβλέπονται από το γερμανικό ολοήμερο. Σύμφωνα με τους στόχους του ελληνικού ολοήμερου, η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών στο σχολείο, συμβάλλει στην αποφυγή της σχολικής αποτυχίας, στην εξασφάλιση δικαιοσύνης και ισότητας όλων των μαθητών στην εκπαίδευση και την μόρφωση τους, καθώς έτσι όλοι οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να είναι προετοιμασμένοι σωστά για την επόμενη μέρα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012· Χατζηδήμου, 2001). Συγχρόνως, οι μαθητές έχουν την δυνατότητα με αυτό τον τρόπο, αφού αποχωρήσουν από το ολοήμερο σχολείο, να απολαύσουν τον ελεύθερο τους χρόνο όπως επιθυμούν, εφόσον θα έχουν απαλλαχθεί από αυτή την υποχρέωση.

Συνεχίζοντας την σύγκριση των ολοήμερων σχολείων στο επίπεδο του χώρου προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, παρατηρείται η ίδια ακριβώς τακτική και από τις δύο χώρες. Τόσο στη Γερμανία όσο και στην Ελλάδα αν και τα αντίστοιχα υπουργεία παιδείας και η πολιτεία προβλέπουν την ύπαρξη και διαμόρφωση των κατάλληλων χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζεται τίποτα τέτοιο γιατί δεν υπάρχουν αυτές οι υλικοτεχνικές και κτιριακές υποδομές (Höhmann u.a., 2007. Μίτιλης, 2005). Οι

λύσεις που βρίσκονται είναι πρόχειρες, καθώς δεν υπάρχουν χώροι ξεχωριστοί για τις εργασίες. Έτσι, χρησιμοποιούνται προσωρινά άλλοι χώροι διπλής ή και πολλαπλής χρήσης, όπως οι αίθουσες διδασκαλίας τις περισσότερες φορές, εργαστήρια κ.α. Πιο συγκεκριμένα στη Γερμανία υπάρχει πιο μεγάλη ποικιλία διαθέσιμων χώρων, όπως οι αίθουσες διδασκαλίας, τα εργαστήρια υπολογιστών, οι χώροι που προορίζονται για τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών, χώροι για παιχνίδι, η βιβλιοθήκη ακόμη και το κυλικείο (Höhmnn u.a., 2007). Στην Ελλάδα, κυρίως χρησιμοποιούνται οι αίθουσες διδασκαλίας και κάποια εργαστήρια (Μίτιλης, 2005). Στη χώρα μας, υπάρχει και η σπάνια περίπτωση να χρησιμοποιούνται αίθουσες, στις οποίες δεν γίνονται διδασκαλίες στο πρωινό πρόγραμμα και βρίσκονται σε αχρησία (Μίτιλης, 2005). Και από τις δύο μεριές αποτελεί στόχο τους η διάθεση χώρων αποκλειστικών για τις κατ' οίκον εργασίες, αλλά στην πράξη δεν επιτυγχάνεται, αφού δεν υπάρχουν εξοπλισμένοι χώροι για αυτό το σκοπό. Όσον αφορά την διαρρύθμιση του χώρου και της λειτουργικότητας του υπάρχουν οι κοινές συνιστώσες των λειτουργικών επίπλων, η διάθεση υπολογιστή σε κάθε τάξη, η ύπαρξη καλού φωτισμού, η διατήρηση σωστής θερμοκρασίας, ακουστικής και οπτικής δυνατότητας και η διαμόρφωση χώρων για την αυτόνομη μελέτη των μαθητών, όπως μικρές γωνίες μέσα στη τάξη (Höhmnn u.a., 2007· Μίτιλης, 2005). Ωστόσο, στο γερμανικό ολοήμερο πέρα από την ύπαρξη υπολογιστή στην τάξη προβλέπεται και η δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, η διάθεση και ικανότητα των μαθητών να έχουν πρόσβαση σε λεξικά και βοηθητικά βιβλία (Höhmnn u.a., 2007). Το ελληνικό ολοήμερο δίνει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο στην θέρμανση του χώρου αλλά και στον εξαερισμό, την μόνωση και την τήρηση μέτρων ασφαλείας για τα παιδιά (Μίτιλης, 2005). Επιπρόσθετα, στα δύο ολοήμερα φαίνεται να συμπίπτουν προβλήματα του τύπου ότι η κοινή χρήση μιας αίθουσας από μαθητές διαφορετικών τάξεων προκαλεί μεταξύ τους διενέξεις και διαξιφισμούς, αλλά και μεταξύ των εκπαιδευτικών (Höhmnn u.a., 2007. Μίτιλης, 2005), λόγων ζημιών ή απωλειών πραγμάτων ή μη τήρησης της καθαριότητας. Στην Ελλάδα, όμως εντοπίζεται και το πρόβλημα της ανθυγιεινής χρήσης των αιθουσών εξαιτίας του ωρολογίου προγράμματος, στο οποίο πολλές φορές μόλις σχολούν οι μαθητές του πρωινού προγράμματος εισάγονται στην ίδια αίθουσα οι μαθητές του μεταμεσημβρινού προγράμματος, χωρίς να προλάβει να εξαεριστεί ο χώρος. Τέλος, στο γερμανικό ολοήμερο προβλέπεται η ύπαρξη χώρων για την προετοιμασία όχι μόνον των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών, στους οποίους θα μπορούν να

επεξεργάζονται αυτόνομα τις εργασίες ή να ασχοληθούν με ό, τι άλλο επιθυμούν και κρίνουν απαραίτητο (Höhmann u.a., 2007).

Ο χρόνος προετοιμασίας των εργασιών φαίνεται να συγκεντρώνει τις περισσότερες διαφορές. Στη Γερμανία ο χρόνος προετοιμασίας για τις κατ' οίκον εργασίες πραγματοποιείται τρεις από τις πέντε σχολικές ημέρες (Höhmann u.a., 2007), ενώ στην Ελλάδα είναι δυνατόν να γίνεται και κάθε μέρα. Συνολικά, στο γερμανικό ολοήμερο καταπιάνονται με τις εργασίες δώδεκα έως δέκα έξι ώρες εβδομαδιαίως, ενώ στο ελληνικό δέκα ώρες στην Α' και Β' τάξη και επτά με οκτώ στις υπόλοιπες τάξεις (Höhmann u.a., 2007· ΥΠΕΠΘ, 2013). Επιπλέον, στην περίπτωση του ελληνικού ολοήμερου για τις μεγάλες σχολικές μονάδες λειτουργεί η προαιρετική ζώνη από τις 16:15-17:00 κατά την διάρκεια της οποίας οι μαθητές μπορούν να απασχοληθούν και να συνεχίσουν την μελέτη και την προετοιμασία τους για την επόμενη μέρα (ΥΠΕΠΘ, 2013). Στο γερμανικό πρόγραμμα διατίθενται δύο ώρες για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών και για τις δημιουργικές δραστηριότητες ανάλογα με το πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου (είτε τρεις φορές την εβδομάδα είτε κάθε ημέρα), ενώ στο ελληνικό τέσσερις ώρες. Ο χρόνος διάρκειας της απασχόλησης των μαθητών με την ολοκλήρωση των εργασιών τους προβλέπεται στην Γερμανία ότι για τις μικρές τάξεις δεν θα πρέπει να ξεπερνά τα τριάντα λεπτά και για τις μεγάλες τα εξήντα (Höhmann u.a., 2007), ενώ στην Ελλάδα η κάθε ώρα μοιράζεται σε τριάντα με σαράντα λεπτά (ΥΠΕΠΘ, 2013). Επιπλέον, στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο οι μαθητές παίρνουν πρωτοβουλία και ρυθμίζουν μόνοι τους και όπως επιθυμούν την δομή της μέρας τους, καθώς έχουν στη διάθεση τους τρεις επιλογές για την τοποθέτηση της προετοιμασίας των εργασιών τους. Αυτές είναι: πριν το μεσημεριανό γεύμα ή μετά το μεσημεριανό γεύμα ή μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες (Höhmann u.a., 2007). Την τελευταία περίπτωση την εφαρμόζουν ελάχιστοι μαθητές, ενώ οι πιο πολλοί τις ετοιμάζουν μετά το φαγητό, αν και έχει βρεθεί ότι δεν είναι τόσο κατάλληλη αυτή η ώρα, γιατί οι μαθητές δεν μπορούν να αποδώσουν τα μέγιστα των δυνατοτήτων τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006). Ο τρόπος λειτουργίας του ελληνικού ολοήμερου σχολείου στην πραγματικότητα υπονοεί και οδηγεί στις τρεις επιλογές της διαχείρισης του χρόνου για την προετοιμασία των μαθητών, όπως συμβαίνει στο γερμανικό. Δεν προσδιορίζεται η ακριβή χρονική θέση της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών μέσα στη μέρα, αλλά δίνει την δυνατότητα στους συμμετέχοντες του ολοήμερου να το αποφασίσουν και ανάλογα να το ρυθμίσουν. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι στη

περίπτωση της Ελλάδας συναντάται ένα πρόβλημα, το οποίο δεν εκφράζεται πουθενά για το γερμανικό ολοήμερο. Αυτό το πρόβλημα αφορά την αφιέρωση χρόνου για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, αφού παρατηρείται ότι δεν αρκεί η διάρκεια των σαράντα λεπτών για την ολοκληρωτική προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών όλων των μαθητών στο ολοήμερο, με αποτέλεσμα να συνεχίζουν την προετοιμασία τους στο σπίτι (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Πάντως, και τα δύο ολοήμερα όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου χαρακτηρίζονται από ελαστικότητα και διατήρηση εμπιστοσύνης στην εκάστοτε σχολική μονάδα (Höhmnn u.a., 2007. ΥΠΕΠΘ, 2013).

Στη σχετική περιοχή του προσωπικού, φαίνεται ότι το επιτελείο των δύο χώρων συμπίπτει μόνο στη περίπτωση της πρόσληψης ενεργών εκπαιδευτικών. Το ελληνικό ολοήμερο παρουσιάζεται ότι ενδιαφέρεται να στελεχώσει το προσωπικό του ολοήμερου για την στήριξη των μαθητών στις εργασίες τους μόνον από κατηρητισμένα και εκπαιδευμένα άτομα στον παιδαγωγικό τομέα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Αντίθετα, το γερμανικό ολοήμερο αρκείται στην επιλογή ατόμων, τα οποία να έχουν μια γενική παιδαγωγική ιδέα, να μπορούν να επικοινωνούν με τους μαθητές, και να έχουν το γνωστικό υπόβαθρο για να τους βοηθήσουν (Höhmnn u.a., 2007). Έτσι, τα στελέχη ενίσχυσης των κατ' οίκον εργασιών στο γερμανικό ολοήμερο μπορεί να είναι εκπαιδευτικοί, συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί, άνεργοι εκπαιδευτικοί με αμοιβή, κοινωνικοί λειτουργοί, γονείς, φοιτητές, ανεξάρτητοι εθελοντές πολίτες, μεγαλύτεροι και παλαιότεροι μαθητές και επιτελεία του ενός ευρώ που στελεχώνονται από ανειδίκευτα άτομα με μισθό ένα ευρώ την ώρα, τα οποία δεν έχουν καμία παιδαγωγική κατάρτιση και συμβάλλουν με κάποια υποτυπώδη αμοιβή. Και στις δυο περιπτώσεις ολοήμερων το προσωπικό σχετικά με τις ενέργειες και τα καθήκοντα του πρέπει όχι μόνο να βοηθά και να ενισχύει τους μαθητές στις κατ' οίκον εργασίες τους, αλλά και να θέτει κανόνες για ησυχία, μείωση της κινητικότητας μέσα στην τάξη, ώστε να μπορούν οι μαθητές να συγκεντρωθούν (Höhmnn u.a., 2007). Τέλος, οι δύο χώρες προβλέπουν την συνεργασία των εκπαιδευτικών του πρωινού προγράμματος με τους δασκάλους του απογευματινού προγράμματος με σκοπό την καλύτερη παρακολούθηση της επίδοσης των μαθητών και την αντιμετώπιση προβλημάτων (Höhmnn u.a., 2007. Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012). Παρόλα ταύτα μόνο στο γερμανικό ολοήμερο φαίνεται να εφαρμόζεται αυτή η πρακτική, καθώς στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί ότι, οι εκπαιδευτικοί δεν συναντώνται ούτε καν μια φορά εβδομαδιαία, όπως προβλέπεται, και δεν χρησιμοποιούν τα τετράδια συνεργασίας και ενημέρωσης (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012).

Τελευταίος άξονας για την κατανομή των μαθητών σε τμήματα, και στην Ελλάδα και στη Γερμανία τηρείται κατά κανόνα ο διαχωρισμός τους ανάλογα με το έτος φοίτησης των μαθητών και την τάξη, στην οποία βρίσκονται (Höhmnn & συν, 2007· Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012).

Στη Γερμανία λαμβάνονται υπόψη και τα κριτήρια της χωρητικότητας της αίθουσας και το βάθος και το επίπεδο της αναγκαιότητας των μαθητών για τη στήριξη στις κατ' οίκον εργασίες στους. Οι μαθητές που συμμετέχουν στα τμήματα μπορεί να είναι από αναμειγμένες τάξεις. Η διαφορά, όμως, είναι ότι στη Γερμανία μπορούν να ενταχθούν σε μια ομάδα μέχρι δύο διαφορετικές τάξεις (Höhmnn u.a., 2007), ενώ στην Ελλάδα προβλέπεται η σύμπτυξη της Α΄ και της Β΄ τάξης και οι υπόλοιπες τάξεις μαζί, χωρίς να είναι απόλυτα δεσμευτικό (ΥΠΕΠΘ, 2013), καθώς, το ελληνικό υπουργείο δίνει την ελευθερία για την ρύθμιση αυτή στο εκάστοτε σχολείο και παρουσιάζεται ελαστικό. Επιπλέον, στο γερμανικό ολοήμερο στις ομάδες είναι δυνατόν να συμμετέχουν μέχρι δώδεκα μαθητές (Höhmnn u.a., 2007), ενώ στο ελληνικές ομάδες μπορούν να ενταχθούν μέχρι είκοσι πέντε μαθητές(ΥΠΕΠΘ, 2013), δηλαδή οι διπλάσιοι. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί, ότι στην Ελλάδα δεν είναι πάντα κατοχυρωμένη και σίγουρη η λειτουργία ολοήμερου σχολείου σε όλες τις σχολικές μονάδες. Για να λειτουργήσουν απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η εγγραφή και συμμετοχή το λιγότερο τουλάχιστον δεκαπέντε μαθητών (ΥΠΕΠΘ, 2013). Εάν δεν συμπληρωθεί ο αριθμός αυτός στα σχολεία τότε δεν ξεκινά και δεν λειτουργεί ολοήμερο πρόγραμμα.

Πίνακας 33: Σύνοψη της σύγκρισης των προαιρετικών Ολοήμερων Σχολείων Γερμανίας- Ελλάδας για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.

<u>Κριτήρια σύγκρισης</u>	<u>Γερμανία</u>	<u>Ελλάδα</u>
1. Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> -Συνεργασία και επικοινωνία συμμετεχόντων -Ανεξαρτησία -Ατομικός και προσωπικός έλεγχος επιδόσεων -Ατομικός έλεγχος από τον εκπαιδευτικό -Επανάληψη και εμπέδωση νέας γνώσης -Διαφοροποίηση και εξατομίκευση -Ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων όσον αφορά το «μαθαίνω πώς να 	<ul style="list-style-type: none"> -Συνεργασία και επικοινωνία συμμετεχόντων - Ανεξαρτησία - Επανάληψη και εμπέδωση νέας γνώσης - Ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων όσον αφορά το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω». - Ανάπτυξη υπευθυνότητας - Αποφυγή σχολικής αποτυχίας - Εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης - Επιτυχία εκπαιδευτικής ισότητας - Πραγματοποίηση δια βίου μάθησης

	μαθαίνω».	<ul style="list-style-type: none"> - Καταπολέμηση παραπαιδείας - Βοήθεια γονέων - Απόλαυση ελεύθερου χρόνου γονέων και μαθητών - Αποφυγή σχολειοποίησης.
2. Χώρος <u>Στόχος:</u> <u>Πραγματικότητα -προβληματική:</u> <u>Λύση:</u> <u>Εναλλακτικές λύσεις:</u> <u>Διαρρύθμιση και άλλες δυνατότητες.</u>	<p>Καταλαμβάνει σημαντική θέση για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - διάθεση χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. - πρόβλεψη ξεχωριστών χώρων όχι μόνο για προετοιμασία των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών. <p>σπάνια υπάρχουν εξοπλισμένοι χώροι για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <p>χρήση άλλων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βιβλιοθήκη - Εργαστήρια Η/ Υ - Χώροι ελεύθερου χρόνου - Χώροι παιχνιδιού - Κυλικείο <ul style="list-style-type: none"> - Λειτουργικά έπιπλα - Ελκυστικό π.χ. με ζωηρά χρώματα - Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο - Λεξικά - Βοηθητικά βιβλία - Οπτική δυνατότητα - Ακουστική δυνατότητα - Καλός φωτισμός - Άνεση χώρου - Δυνατότητα αυτόνομης μελέτης 	<p>Προβλέπεται αλλά δεν θέτεται σε άμεση προτεραιότητα.</p> <p>διάθεση χώρων αποκλειστικά για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών.</p> <p>δεν υπάρχουν κατάλληλοι χώροι μόνον για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών γιατί το κράτος δεν ανταποκρίνεται οικονομικά για την δημιουργία κτιριακών και υλικοτεχνικών υποδομών.</p> <p>διπλή ή πολλαπλή χρήση άλλων αιθουσών για την προετοιμασία των μαθητών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αίθουσες διδασκαλίας - Εργαστήρια - Αίθουσες διδασκαλίας, οι οποίες βρίσκονται σε αχρησία. <ul style="list-style-type: none"> - Γίνονται μικροαλλαγές στο χώρο για πιο επιτυχή λειτουργικότητα και εξυπηρέτηση συμμετεχόντων - Η/Υ - Οπτική δυνατότητα - Ακουστική δυνατότητα - Καλός φωτισμός - Άνεση χώρου - Δυνατότητα αυτόνομης μελέτης - Εξοπλισμών διαμορφωμένων γωνιών με: μικροέπιπλα - Κασετόφωνο - Αφισοκολλημένα και αναρτημένα έργα μαθητών - Καθαριότητα - Σωστή θερμοκρασία

		<ul style="list-style-type: none"> - Εξαερισμός - Ακουστική μόνωση - Τήρηση μέτρων ασφαλείας των μαθητών. <p>Σημείωση: δεν τηρούνται πάντα τα χαρακτηριστικά αυτά σε όλες τις σχολικές μονάδες.</p>
<p>3. Χρόνος</p> <p>Εβδομαδιαία</p> <p><u>Το σύνολο των ημερών</u></p> <p><u>Το σύνολο των ωρών</u></p> <p><u>Διάρκεια προετοιμασίας κατ' οίκον εργασιών.</u></p> <p><u>Θέση κατ' οίκον εργασιών μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα</u></p> <p><u>Εναλλακτικές λύσεις:</u></p> <p><u>Ώρες προετοιμασίας μέσα στο πρόγραμμα</u></p>	<p>3-5 ημέρες</p> <p>12-16 ώρες</p> <ul style="list-style-type: none"> - Για τις μικρότερες τάξεις όχι πάνω από 30 λεπτά - Για τις μεγαλύτερες τάξεις όχι πάνω από 60 λεπτά. <p>Ελαστικότητα τοποθέτησης της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών, καθώς δίνονται τρεις επιλογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το μεσημεριανό γεύμα - Μετά το μεσημεριανό γεύμα - Μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες. <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το φαγητό - 13:30-14:15 - 14:15- 15:00 	<p>Δεν υπάρχει πρόβλεψη για το σύνολο των ημερών προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών.</p> <p>Μπορεί να γίνεται και κάθε ημέρα.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Για την Α' και Β' τάξη: 10 ώρες <p>Για τις υπόλοιπες: 7-8 ώρες.</p> <p>Ύπαρξη προαιρετικής ζώνης για εξαθέσια σχολεία και άνω, στην οποία οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν την προετοιμασία των εργασιών τους μεταξύ 16:15-17:00.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 30-40 λεπτά. <p>Ελαστικότητα τοποθέτησης της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών μέσα σε τέσσερις ώρες, στις οποίες εννοούνται τρεις επιλογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πριν το μεσημεριανό γεύμα - Μετά το μεσημεριανό γεύμα - Μετά τις δημιουργικές δραστηριότητες. <ul style="list-style-type: none"> - 12:35-13:15 - 13:20-14:00 - 14:50-15:30 - 15:40-16:15 <p><u>Προβληματική:</u> Στην πραγματικότητα οι μαθητές δεν προλαβαίνουν να ολοκληρώσουν τις κατ' οίκον εργασίες τους μέσα στα χρονικά όρια του μεταμεσημβρινού προγράμματος και για αυτό τις συνεχίζουν στο σπίτι τους.</p>
4. Προσωπικό	- Εκπαιδευτικοί	Εκπαιδευτικοί

<p><u>Καθήκοντα</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Κοινωνικοί λειτουργοί - Γονείς - Φοιτητές - Εθελοντές - Συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί ή άνεργοι εκπαιδευτικοί με αμοιβή - Μεγαλύτεροι ή παλιοί μαθητές του σχολείου - Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, για το οποίο έχουν εκφραστεί διαφορετικές γνώμες ως προς την αποτελεσματικότητά τους. - Βοήθεια και στήριξη μαθητών - Ορισμός κανόνων για την τήρηση ησυχίας και μη κινητικότητας - Συνεργασία προσωπικού του ολοήμερου σχολείου με το προσωπικό του πρωινού προγράμματος με την χρήση τετραδίων με σημειώσεις για την πρόοδο και τις ανάγκες των μαθητών. <p>Κριτήριο επιλογής προσωπικού για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών: μια γενική παιδαγωγική ιδέα και γνώση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Μόνιμοι - Αναπληρωτές, οι οποίοι είναι σταθεροί για όλη τη χρονιά στις σχολικές μονάδες με σκοπό την προετοιμασία και βοήθεια των μαθητών του ολοήμερου σχολείου. - Βοήθεια και στήριξη μαθητών - Ορισμός κανόνων για την τήρηση ησυχίας και μη κινητικότητας - Συνεργασία προσωπικού του ολοήμερου σχολείου με το προσωπικό του πρωινού προγράμματος με την χρήση τετραδίων με σημειώσεις για την πρόοδο και τις ανάγκες των μαθητών. <p><u>Προβληματική:</u> αν και προβλέπεται οι εκπαιδευτικοί του πρωινού προγράμματος δεν συνεργάζονται με του εκπαιδευτικούς του ολοήμερου προγράμματος με την χρήση τετραδίων.</p>
<p>5. Κατανομή τμημάτων ολοήμερου προγράμματος</p> <p><u>Ανάμιξη τάξεων</u></p>	<p>Ο διαχωρισμός των μαθητών βασίζεται σε τρία κριτήρια:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ηλικία - Μέγεθος ανάγκης των μαθητών για την στήριξη τους στην ολοκλήρωση των εργασιών τους - Χωρητικότητα αίθουσας. - Δυνατότητα συνεργασίας των μαθητών μεταξύ τους - Κοινά χαρακτηριστικά και ανάγκες μαθητών. <p>Συνήθως, όμως γίνεται με βάση το κριτήριο της ηλικίας και της τάξης των μαθητών.</p> <p>Τα επίπεδα των τάξεων των μαθητών που μπορούν να αναμιχθούν περιορίζονται στα δύο.</p>	<p>Ο διαχωρισμός των μαθητών βασίζεται μόνο στο κριτήριο της τάξης που διανύουν οι μαθητές.</p> <p>Τα τμήματα ομαδοποιούνται ως εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Α' και Β' - Γ', Δ', Ε', ΣΤ'.

<u>Μέγεθος ομάδων</u>	Έως 12 μαθητές	Αυτή η διάκριση δεν είναι υποχρεωτική. Το μέγεθος των ομάδων αποτελεί προϋπόθεση της λειτουργίας ολοήμερου προγράμματος σε κάθε σχολείο: άνω των 15 μαθητών. Άνω των 25 μαθητών: διαχωρισμός των σε μικρότερες ομάδες ανάλογα με την κρίση του εκπαιδευτικού του ολοήμερου προγράμματος
------------------------------	----------------	---

10. Σύνοψη για τις κατ' οίκον εργασίες

Οι κατ' οίκον εργασίες αναμφίβολα έχουν την σημαντικότερη θέση στο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου τόσο της Γερμανίας όσο και της Ελλάδας. Αυτό γίνεται φανερό από το γεγονός ότι και οι δύο χώρες έχουν την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών πλήρως ενταγμένη στο ολοήμερο πρόγραμμα. Ωστόσο, το ελληνικό ολοήμερο φαίνεται πιο οργανωμένο και συνειδητοποιημένο για την στήριξη των μαθητών σε αυτόν τον τομέα διότι προσλαμβάνει για αυτή την δουλειά κατηρτισμένους μόνο εκπαιδευτικούς και όχι ανειδίκευτα άτομα τα οποία δεν έχουν τις αναγκαίες γνώσεις, κάτι που εφαρμόζεται στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο. Φυσικά, η βοήθεια που προσφέρουν οι εκπαιδευτικοί σε σχέση με ανειδίκευτο προσωπικό στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών στους μαθητές είναι πιο αποτελεσματική και χρήσιμη. Σημαντικό ωστόσο προσόν των εκπαιδευτικών είναι και η επικοινωνία που διατηρούν με τους μαθητές. Άρα, το γερμανικό ολοήμερο ίσως να έχει μια αδυναμία στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών διότι το προσωπικό που προσλαμβάνει δεν έχει όλες τις απαραίτητες γνώσεις και ακαδημαϊκά και παιδαγωγικά.

Παράλληλα, τα δύο ολοήμερα φαίνεται να συμφωνούν στο μειονέκτημα της έλλειψης κτηριακών υποδομών για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών διότι δεν περιλαμβάνουν χώρους αποκλειστικά για τις κατ' οίκον εργασίες με αποτέλεσμα την χρήση άλλων αιθουσών και την αδυναμία πραγμάτωσης του στόχου τους για την δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας για την προετοιμασία των μαθητών.

Επιπλέον, μια αδυναμία του ελληνικού ολοήμερου που το εμποδίζει στην επιτυχή προετοιμασία των μαθητών είναι ο περιορισμένος χρόνος προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών σε συνδυασμό με την ανάμιξη διαφορετικών τάξεων σε ένα τμήμα ολοήμερου σχολείου δύο δεδομένα παρακαλύδουν το έργο του εκπαιδευτικού

να βοηθήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα όλους τους μαθητές ανάλογα με τις ανάγκες τους. Άρα, αυτό συνεπάγεται την μείωση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών παρόλο που πριν αναφέρθηκε το πλεονέκτημα ότι το προσωπικό των κατ' οίκον εργασιών είναι εξειδικευμένο. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει για το γερμανικό ολοήμερο.

Συνεπώς, και ο τομέας των εργασιών έχει αρκετά προβλήματα που πρέπει να ενδιαφερθεί και η Γερμανία και η Ελλάδα να επιλύσει. Φαίνεται πως παρόλες τις αντιθέσεις τους το γερμανικό και το ελληνικό ολοήμερο έχουν περισσότερα μειονεκτήματα παρά πλεονεκτήματα για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, αν και στις δύο χώρες σύμφωνα με έρευνες αυτός είναι ο βασικότερος λόγος που επιλέγουν οι γονείς να στείλουν τα παιδιά τους στο ολοήμερο σχολείο.

11. Οι δημιουργικές δραστηριότητες στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο στη Γερμανία.

Οι προσφορές ελεύθερου χρόνου ανήκουν και σχετίζονται με την έννοια του γερμανικού ολοήμερου σχολείου. Συνήθως, τονίζεται ιδιαίτερος η αξία τους και η χρησιμότητα τους, η οποία δεν πρέπει να παραμελείται. Αυτή την γνώμη και γνώση προσπαθεί να πραγματώσει το γερμανικό ολοήμερο. Δεν είναι αδικαιολόγητη αυτή η κατεύθυνση του ολοήμερου σχολείου. Αιτία του εμπλουτισμού του ελεύθερου χρόνου των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο είναι ο εκτεταμένος χρόνος παραμονής τους στον σχολικό χώρο. Εξαιτίας, λοιπόν, του παράγοντα του χρόνου πρέπει να υποστηριχθούν οι ανάγκες των παιδιών μέσω των δραστηριοτήτων, του παιχνιδιού, της ελεύθερης απασχόλησης. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι, μόνο με τρόπους, οι οποίοι διεξάγονται σε έναν πρωτότυπο χώρο μάθησης κατά την διάρκεια της διαμονής των παιδιών στο σχολείο, είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί εγκαίρως το πρόβλημα της υπερφόρτωσης των μαθητών και να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους. Ο ελεύθερος χρόνος στο ολοήμερο σχολείο προσφέρει χώρο και χρόνο, τα οποία μπορούν οι συμμετέχοντες να επιλέξουν για την κάλυψη των αναγκών τους και να τα οργανώσουν, όπως επιθυμούν (Dollinger.S, 2013, 36, 37). Παραδείγματα απασχόλησης των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο είναι: το παιχνίδι, οι αθλητικές ασκήσεις σε υπαίθριο ή κλειστό χώρο όπως γυμναστήριο, η αναψυχή και η διασκέδαση των μαθητών μέσω αγαπημένων ασχολιών τους όπως το διάβασμα βιβλίων, η ανάπαυση και η ξεκούραση τους σε κατάλληλους χώρους, οι κοινωνικές συναναστροφές και η ενίσχυση της κοινωνικοποίησης τους σε χώρους όπως το

κυλικείο κ.α. και τέλος ο ελεύθερος και οικειοθελής σχεδιασμός του χρόνου και των δραστηριοτήτων των μαθητών. Όπως διαφαίνεται, είναι αναγκαία η οργάνωση των πρόσθετων δραστηριοτήτων ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και των μαθητριών.

Ο αριθμός των εθελοντικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της σχολικής κοινωνίας φαίνεται πως μεγαλώνει συνεχώς. Ήδη το 2012 διαθέτονταν δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και ειδικοτήτων, οι οποίες ανέρχονταν στο 77% των συνολικών δραστηριοτήτων του ολοήμερου σχολείου. Αυτό δείχνει ότι το κέντρο βάρους του ολοήμερου σχολείου μετατοπίστηκε στις πρόσθετες δραστηριότητες με σκοπό την επέκταση και την αναδιαμόρφωση του (Hille, Adrian, Arnold, Annegret, Schupp, Jürgen, 2013,23).

11.1. Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Οι δραστηριότητες και το είδος τους στο ολοήμερο σχολείο ορίζονται και εξαρτώνται από τους ατομικούς ρυθμούς των μαθητών με στόχο την ενδυνάμωση των μαθησιακών επιδόσεων τους (Burow & Pauli, 2006, 75) και από τις ανάγκες, τις οποίες έχουν ήδη ή τους δημιουργούνται λόγω της πολύωρης παραμονής τους στο σχολείο και του εκτεταμένου προγράμματος τους.

Έχει εκφραστεί ότι όσο περισσότερο χρόνο παραμένουν οι μαθητές στον σχολικό χώρο τόσο περισσότερες ανάγκες τους θα πρέπει το σχολείο να ικανοποιεί μέσω δραστηριοτήτων, παιχνιδιών, δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου και δυνατότητας ξεκούρασης τους (Dollinger, 2013, 37).

Οι δυνατότητες που προσφέρονται για τους μαθητές κατά την διάρκεια της παραμονής τους στο ολοήμερο σχολείο διακρίνεται σε τέσσερις βασικούς άξονες. Το πρώτο είδος δραστηριοτήτων προορίζεται για την κάλυψη μιας από τις βασικές ανάγκες των μαθητών για παιχνίδι, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιότητα της παιδικότητας. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν η γυμναστική σε εξωτερικούς χώρους με διάφορα βοηθητικά υλικά και αντικείμενα κατά την διάρκεια των διαλειμμάτων και η ελεύθερη χρήση εγκαταστάσεων για την γυμναστική π.χ. στο γυμναστήριο του σχολείου (Dollinger, 2013, 38). Ο χρόνος του παιχνιδιού στο σχολείο βρίσκεται στην ιδιαίτερη εκτίμηση των μαθητών, διότι αρέσκονται να περνούν χρόνο με τους συμμαθητές τους μέχρι να τους παραλάβουν οι γονείς τους μετά τη λήξη του μεταμεσημβρινού προγράμματος του ολοήμερου. Επίσης, γίνεται η διευκρίνιση ότι οι μαθητές, συνήθως, προτιμούν να εφαρμόζουν το ελεύθερο παιχνίδι

στα χρονικά κενά που υπάρχουν μεταξύ του μεσημεριανού γεύματος και της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών (Helbig- Fritzsche, 2006, 38).

Το δεύτερο είδος πρόσθετων δραστηριοτήτων που λαμβάνει χώρα στο ολοήμερο σχολείο, είναι η δυνατότητα της απομόνωσης, της αναψυχής και της ξεκούρασης των μαθητών μέσω του διαβάσματος λογοτεχνικών βιβλίων, της διαμονής σε κάποιο ξεχωριστό χώρο, όπου οι μαθητές μπορούν να ηρεμήσουν και να χαλαρώσουν (Dollinger, 2013, 38).

Το περιεχόμενο του τρίτου τομέα δραστηριοτήτων αφορά την κοινωνικοποίηση των μαθητών, την κοινωνική συνάντηση και την συναναστροφή τους. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να γίνουν σε διάφορους χώρους και με απλό τρόπο, όπως με την επαφή τους στο σχολικό κυλικείο, στην καφετέρια ή σε χώρους χαλάρωσης (Dollinger, 2013, 38).

Η τελευταία περίπτωση πρόσθετων δραστηριοτήτων αφορά την δυνατότητα των μαθητών να σχεδιάσουν ελεύθερα τις δραστηριότητες τους και γενικά να ρυθμίσουν τον κορμό του προγράμματος τους κατά την διαμονή τους στο ολοήμερο σχολείο (Dollinger, 2013, 38).

Πέρα από δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου στο ολοήμερο σχολείο διατίθενται δυνατότητες για την ενίσχυση και παράλληλη στήριξη των μαθητών. Αυτές οι δραστηριότητες πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια λειτουργίας του ολοήμερου προγράμματος και είναι ποικίλες και πολυάριθμες. Το περιεχόμενο αυτών των δραστηριοτήτων αποτελούν η εκμάθηση ξένων γλωσσών, η φιλιαναγνωσία και το μάθημα μητρικής γλώσσας. Έχει παρατηρηθεί ότι όλες αυτές οι προσφορές δίνουν, κυρίως, ευκαιρία στους απομονωμένους μαθητές να ασχοληθούν με ενδιαφέροντα αντικείμενα και να κάνουν εποικοδομητικό τον ελεύθερο χρόνο τους. Βέβαια, οι περισσότεροι μαθητές βάζουν σε προτεραιότητα το παιχνίδι και έπειτα επιθυμούν να ασχοληθούν με προωθητικές και ενισχυτικές δραστηριότητες (Helbig- Fritzsche, 2006, 37).

Επιπλέον, μέσα στις επιπλέον δραστηριότητες περιλαμβάνονται οι ομαδικές εργασίες- δραστηριότητες και η μέθοδος project, Οι μαθητές διατηρούν θετική στάση απέναντι σε αυτή την τακτική και επιθυμούν να συμμετέχουν σε αυτή κατά την διάρκεια της λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι μαθητές σε αυτή την μέθοδο έχουν την δυνατότητα να συναποφασίζουν με τον εκπαιδευτικό και να εκφράζουν την επιθυμία τους για την επιλογή θέματος κ.α. (Helbig- Fritzsche, 2006, 38).

Πίνακας 37: Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων και δυνατότητα επιλογής τους στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

<p>1. Περιεχόμενο δημιουργικών δραστηριοτήτων</p> <p><u>Επιλογή δημιουργικών δραστηριοτήτων</u></p> <p><u>Διδακτικοί τρόποι υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων.</u></p>	<p>Τα είδη των δραστηριοτήτων διακρίνονται ως εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παιχνίδι και άθληση - Απομόνωση και ξεκούραση - Κοινωνικές συναναστροφές και κοινωνικοποίηση - Μαθησιακή και γνωστική ενίσχυση και επέκταση - Ελεύθερου περιεχομένου δραστη-ριότητες κατά την βούληση των μαθητών, ώστε να ρυθμίζουν οι ίδιοι τις δράσεις τους ανάλογα με τους ατομικούς ρυθμούς και τα ενδιαφέροντα τους <p>Οι μαθητές είναι οι κύριοι υπεύθυνοι για την επιλογή του είδους των πρόσθετων δραστηριοτήτων, στις οποίες επιθυμούν να συμμετάσχουν.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παραδοσιακός τρόπος με τον εκπαιδευτικό στο επίκεντρο - Ομαδικές εργασίες των συνεργαζόμενων μαθητών με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. - Μέθοδος project με την επιλογή του θέματος, συναποφασίζοντας ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές.
--	--

11.2. Ο χρόνος υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Ο χρόνος διεξαγωγής των δραστηριοτήτων ειδικοτήτων κατά τη διάρκεια λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου διαρκεί από τις 14:00 έως τις 16:00 (Helbig-Fritzsche u.a., 2006, 37). Βέβαια, ανάμεσα τους μπορούν να παρεμβάλλονται και άλλες ενέργειες και δραστηριότητες του ολοήμερου προγράμματος, όπως το μεσημεριανό γεύμα, τα διαλείμματα και η προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα. Η οργάνωση του ωρολογίου προγράμματος δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να πάρουν δικές τους πρωτοβουλίες και να ορίσουν μόνοι τους τα χρονικά όρια μέσα στα οποία θα καταπιαστούν με τις πρόσθετες δραστηριότητες, τις οποίες παρέχει το ολοήμερο σχολείο. Πρακτικά, οι δραστηριότητες ειδικοτήτων κατέχουν το μεγαλύτερο και εκτενέστερο μέρος του χρόνου λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου. Οι μαθητές μπορούν να εργαστούν και να ασχοληθούν με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου σε δύο διδακτικές ζώνες. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί

ότι, εδώ επιβεβαιώνεται η ελαστικότητα του ολόημερου προγράμματος ως προς την ρύθμιση του, καθώς οι μαθητές έχουν την δυνατότητα να αποφασίσουν ποιες θα είναι αυτές οι ώρες και μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε τρεις. Πιο συγκεκριμένα, αυτές ορίζονται ως εξής: από τις 13:30- 14:15, 14:15- 15:00 και 15:00- 15:45 (Höhmann, 2007, 48, 49). Αυτές οι διδακτικές ώρες διαρκούν περίπου 45 λεπτά η κάθε μια, παρόλο που τα τελευταία χρόνια στον εκπαιδευτικό χώρο προτείνεται η επιμήκυνση της διάρκειας τους στα 90 λεπτά (Burow.O-A & Pauli,B, 2006, Dollinger.S, 2013, 35). Η τοποθέτηση των πρόσθετων δραστηριοτήτων στο ωρολόγιο πρόγραμμα του ολόημερου, απ' ό, τι φαίνεται, είναι ελαστική και μπορεί να εναλλάσσεται από σχολείο σε σχολείο. Έτσι, έχουν στη διάθεση τους οι συμμετέχοντες δύο είδη χρονικής τοποθέτησης των πρόσθετων δραστηριοτήτων. Το πρώτο σενάριο προτείνει η πρώτη ώρα ενασχόλησης με τις δραστηριότητες ειδικοτήτων να παρεμβάλλεται ανάμεσα στο μεσημεριανό γεύμα και την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών (Helbig- Fritzsche u.a., 2006. Höhmann, 2007, 47-50) και η δεύτερη ώρα να διεξάγεται το τελευταίο σαρανταπεντάλεπτο λειτουργίας του ολόημερου από τις 15:00- 15:45. Το δεύτερο σενάριο προβλέπει οι δραστηριότητες ειδικοτήτων να λαμβάνουν χώρα μετά την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών συνεχόμενα μέχρι τη λήξη του ολόημερου προγράμματος, επιτυγχάνοντας τον στόχο για την ολοκλήρωση τους σε 90 λεπτά, όπως προαναφέρθηκε (Höhmann, 2007, 47-50). Μπορεί σε αυτή τη τακτική να πραγματώνεται ο νέος στόχος που έχει τεθεί, αλλά παραβλέπεται το γεγονός ,ότι έχει διατυπωθεί πάμπολλες φορές η άποψη πως, οι μαθητές μετά το μεσημεριανό γεύμα δεν μπορούν να αποδώσουν τόσο καλά γιατί έχουν χαλαρώσει και χρειάζονται παραπάνω κενό χρόνο μέχρις ότου καταπιαστούν με εργασίες που απαιτούν την χρήση των διανοητικών τους διεργασιών, όπως είναι η επεξεργασία και ολοκλήρωση των κατ' οίκον εργασιών, σε αντίθεση με τις πρόσθετες δραστηριότητες. Για αυτό το λόγο προτείνεται να μην τοποθετείται ξανά η προετοιμασία των μαθητών στις κατ' οίκον εργασίες τους. Με βάση αυτό το δεδομένο αποδίδει καλύτερα και είναι καταλληλότερο το πρώτο σενάριο. Συμπερασματικά, υπάρχουν θέσεις, οι οποίες φάσκουν και αντιφάσκουν έμμεσα ως προς τον χρόνο διεξαγωγής των δραστηριοτήτων των ειδικοτήτων στο γερμανικό ολόημερο.

Πίνακας 34: Ο χρόνος των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό γερμανικό Ολόημερο Σχολείο

<p>2. Χρόνος</p> <p><u>Εβδομαδιαία</u></p> <p><u>Ημερήσια</u></p> <p><u>Διάρκεια ωρών</u></p> <p><u>Χρονική τοποθέτηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων</u></p>	<p>Κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κάθε ημέρα σε δύο διδακτικές ώρες τουλάχιστον αν πραγματοποιείται κάθε ημέρα η προετοιμασία των κατ'οίκον εργασιών. - Δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη και οδηγία για τον αριθμό των ωρών των δημιουργικών δραστηριοτήτων με βάση το περιεχόμενο και το είδος <p>- 13:30-14:15</p> <p>- 14:15-15:00</p> <p style="text-align: center;">ή</p> <p>- 15:00-15:45.</p> <p>45 λεπτά η έκαστη δραστηριότητα με σχετική πρόταση για επιμήκυνση των ωρών σε 90 λεπτά.</p> <p>Η θέση των δημιουργικών δραστηριοτήτων χαρακτηρίζεται από ελαστικότητα και ευελιξία.</p>
--	---

11.3. Ο χώρος πραγματοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Για τις δημιουργικές δραστηριότητες το σημαντικότερο ρόλο παίζουν οι ανάγκες των μαθητών. Αυτές υπαγορεύουν την αναγκαιότητα για την δημιουργία νέων χώρων για το ολοήμερο σχολείο (Helbig- Fritzsche u.a., 2006, 74). Από αυτή την άποψη οι ανάγκες των συμμετεχόντων συμβάλλουν ιδιαίτερα στην δημιουργία μιας θετικής ατμόσφαιρας, η οποία εμπνέει τόσο τους μαθητές όσο και τους εκπαιδευτικούς, δημιουργώντας τους το αίσθημα ικανοποίησης και πληρότητας. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι αυτό πραγματώνεται σε ελάχιστες περιπτώσεις (Burow & Pauli, 2006, 112).

Σύμφωνα με το γερμανικό υπουργείο πολιτισμού θεωρούνται ως απαραίτητοι οι χώροι μάθησης (Appel, 2008, 2). Σε αυτούς συγκαταλέγονται χώροι, οι οποίοι γνωρίζουν και φέρνουν σε επαφή τους μαθητές με την φύση, χώροι σχετικοί με τις τέχνες π.χ. την ζωγραφική, το θέατρο, την κεραμική κ.α. Επίσης, προτείνονται χώροι προβολής ταινιών, διαβάσματος βιβλίων και έκδοσης σχολικής εφημερίδας. Επιπλέον, μπορεί να είναι διαθέσιμη βιβλιοθήκη ελεύθερου χρόνου αλλά και

επιστημονική βιβλιοθήκη, αίθουσα Η/Υ και χώρος ατομικής εργασίας και μελέτης (Burow & Pauli, 2006, 113).

Ανάμεσα στις ανάγκες των μαθητών, φυσικά, συμπεριλαμβάνεται η ανάγκη του παιχνιδιού, της αναψυχής και της ευχάριστης απασχόλησης μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων (Appel, 2008, 2, 3). Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού προορίζονται χώροι παιχνιδιού, όπως χώροι θεάτρου, χώροι για πίνγκ- πόνγκ, μπιλιάρδο, ποδοσφαιράκι, μπάτμιντον αλλά και γυμναστήριο, υπαίθριες εγκαταστάσεις για πεζοπορία και για ελεύθερο παιχνίδι (Burow & Pauli, 2006, 113) , ακόμη και κολυμβητήριο (Helbig- Fritzsche u.a., 2006, 73). Παράλληλα, υπάρχει και η δυνατότητα δημιουργίας γωνιών μέσα στις αίθουσες, οι οποίες διαθέτουν διάφορα παιχνίδια για τους μαθητές. Ειδικά, για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας προσφέρονται ποικίλες και πρωτότυπες δραστηριότητες για ευχάριστο ελεύθερο χρόνο, όπως η αναρρίχηση (Dollinger, 2013, 26).

Επιπρόσθετα, σημαντική αξία έχουν οι χώροι ξεκούρασης και χαλάρωσης των μαθητών, οι οποίοι νιώθουν έντονη κόπωση εξαιτίας του απαιτητικού ημερήσιου προγράμματος τους (Appel, 2008, 3). Για αυτό το λόγο σχεδιάζονται και διαρρυθμίζονται χώροι που διατηρούν το χαρακτηριστικό της ησυχίας, ώστε οι μαθητές να μπορούν εκεί να περνούν λίγο χρόνο μόνοι τους και να τον αφιερώνουν στον προσωπικό τους διαλογισμό (Burow & Pauli, 2006, 113).

Επίσης, αναφέρεται η ύπαρξη χώρων για μουσική και τεχνικές δραστηριότητες. Επειδή εφαρμόζονται συχνά project με ενδιαφέροντα αντικείμενα για τους μαθητές, προβλέπεται αυτές οι δραστηριότητες να λαμβάνουν χώρα σε κατάλληλα διαμορφωμένες αίθουσες. Τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι η φωτογραφία, η μαγειρική, η χρήση και επεξεργασία υλικών π.χ. το μέταλλο, το ξύλο και το πλαστικό (Appel, 2008, 4).

Τέλος, η ανάγκη των μαθητών που οδηγεί στον αντίστοιχο χώρο αποτελεί η δεξιότητα της κοινωνικοποίησης και της επικοινωνίας (Appel, 2008, 3, 4). Η εφαρμογή και η εξάσκηση αυτής της ικανότητας των μαθητών επιτυγχάνεται σε χώρους όπως καφετέριες, αναψυκτήρια και σε χώρους εστίασης. Επίσης, οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν και να περάσουν μαζί τον ελεύθερο τους χρόνο σε χώρους πρασίνου, στον κήπο ή το προαύλιο του σχολείου (Burow & Pauli, 2006, 113), στους διαδρόμους και στους χώρους παραμονής των μαθητών (Dollinger, 2013, 27). Γενικά αυτοί οι χώροι αποτελούν χώρους συνάντησης των μαθητών μεταξύ τους (Appel, 2008. Burow & Pauli, 2006, 113).

Η τακτική που εφαρμόζεται στο επίπεδο του χώρου και για τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου πέρα από την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών (4.2.) είναι πολλαπλή χρήση αιθουσών για την εξυπηρέτηση διαφορετικών σκοπών. Όμως, έχει έρθει πολλές φορές στο προσκήνιο το αίτημα για τη χρήση ενός χώρου από μία τάξη για μία μόνο δραστηριότητα (Helbig- Fritzsche u.a., 2006, 72-74).

Βασική πρόταση για το ολοήμερο σχολείο, η οποία πρέπει να τονιστεί, αποτελεί η εύρεση και η χρήση νέων χώρων, οι οποίοι είναι δυνατόν να βρίσκονται εκτός του σχολικού χώρου. Τέτοιοι χώροι μπορεί να είναι διαθέσιμοι σε κοντινές αποστάσεις από το σχολείο. Έτσι, το ολοήμερο σχολείο δύναται να υλοποιήσει το στόχο του για το άνοιγμα του προς την κοινωνία μέσω της συνεργασίας τους με τοπικούς φορείς, οι οποίοι είναι κάτοχοι των χώρων αυτών. Παράλληλα, οι μαθητές καταφέρνουν να αποκτήσουν εμπειρίες και να εμπλουτίσουν τους ορίζοντες τους μέσα σε αυτούς τους χώρους. Επίσης, μπορούν να συμπληρωθούν κενά του πρωινού μαθήματος και να πραγματοποιηθεί μια επιτυχή ανατροφοδότηση (Helbig- Fritzsche u.a., 2006, 72-74).

Εν τέλει, όσον αφορά το εξοπλισμό των σχολικών χώρων για τις πρόσθετες δραστηριότητες το κέντρο βάρους μοιράζεται σε δύο τομείς: α) στα αντικείμενα που αφορούν την μάθηση, όπως βιβλία, Η/Υ κ.α. και β) αντικείμενα λειτουργικά, όπως καθίσματα στα ησυχαστήρια και σε χώρους εστίασης, αιώρες, παιχνίδια εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, χειραπτικά υλικά για την εκμάθηση και εξάσκηση διάφορων τεχνών, καθώς και υλικά για πειράματα. Ενίοτε, για τους πιο μικρούς ηλικιακά μαθητές προτείνεται η ύπαρξη χώρων, όπου οι μαθητές μπορούν να αφήνουν κάποια απαραίτητα πράγματα τους, όπως ρούχα, ώστε να μπορούν να αλλάξουν, εάν χρειαστεί λόγω κάποιου ατυχήματος τους κατά την διάρκεια του παιχνιδιού ή κάποιας άλλης δημιουργικής δραστηριότητας τους (Dollinger, 2013, 27).

Πίνακας 35: Χώροι υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο της Γερμανίας.

<p>3. Χώρος</p> <p><u>Σκοπός</u></p> <p><u>Πραγματικότητα</u></p> <p><u>Είδη χώρων</u></p>	<p>Θετική ατμόσφαιρα εφαρμόζεται σπάνια.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για ξεκούραση και χαλάρωση για να απομονώνονται και να διαλογίζονται οι μαθητές. - Χώροι παιχνιδιού και άθλησης στο γυμναστήριο του σχολείου, σε
---	--

<p><u>Η εφαρμοσμένη τακτική</u></p>	<p>υπαίθριες εγκαταστάσεις, κολυμβητήριο κ.α.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για την κοινωνική δικτύωση και την κοινή εστίαση των μαθητών όπως είναι οι καφετέριες, τα κυλικεία, τα αναψυκτήρια, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι παραμονής των μαθητών με παγκάκια, ο κήπος, οι χώροι πρασίνου, οι διάδρομοι κ.α. - Χώροι για δραστηριότητες των γνωστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων όπως <ul style="list-style-type: none"> • χώροι για ζωγραφική • χώροι για εικαστικά π.χ. κεραμική • χώροι για μουσική • χώροι για θέατρο κ.α. <p>Επιπλέον χώροι:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για προβολή και παρακολούθηση ταινιών. - Χώροι για έκδοση μαθητικής εφημερίδας. - Βιβλιοθήκη για ατομικό διάβασμα και ανάγνωση - λογοτεχνικών και επιστημονικών βιβλίων. - Χώροι για ελεύθερη χρήση των Η/Υ. <p>Επιχειρείται το άνοιγμα προς την κοινωνία με τον δανεισμό και την χρήση χώρων εξωσχολικών φορέων.</p> <p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>
--	---

11.4. Το προσωπικό για τις δημιουργικές δραστηριότητες.

Σε προηγούμενο κεφάλαιο της εξέτασης περί του προσωπικού που βοηθά τους μαθητές για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών τους (4.4.), εξάχθηκε το συμπέρασμα ότι το προσωπικό του ολοήμερου σχολείου δεν είναι αναγκαίο να αποτελείται από εκπαιδευτικούς αποκλειστικά και μόνο. Αντιθέτως, στο γερμανικό ολοήμερο επιτρέπεται και προβλέπεται η κάλυψη κενών από εθελοντές ή άτομα με μικρή αμοιβή (επιτελείο του ενός ευρώ), τα οποία ορίζονται ως υπεύθυνοι τόσο της προετοιμασίας των μαθητών όσο και των επιπλέον δραστηριοτήτων. Το επιτελείο του ολοήμερου σχολείου προσλαμβάνεται γενικά για την λειτουργία του προγράμματος του. Βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόσληψη του συγκεκριμένου προσωπικού αποτελεί η δυνατότητα του να επικοινωνεί με τους μαθητές και να

χρησιμοποιεί παιδαγωγικούς τρόπους και μέσα κατά την διάρκεια της συμμετοχής του στο μεταμεσημβρινό πρόγραμμα (Höhmnn & συν, 2007, 56, 57).

Το προσωπικό του ολοήμερου λοιπόν είναι δυνατόν να αποτελείται από δύο είδη συμμετεχόντων. Η μία ομάδα μπορεί να είναι επανδρωμένη από κατηρτισμένους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι είναι εξειδικευμένοι για τις δραστηριότητες παράλληλης στήριξης και για τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Η άλλη ομάδα αποτελείται από μη εκπαιδευμένα άτομα στον παιδαγωγικό τομέα, αλλά που έχουν τα προσόντα ενός παιδαγωγού, όπως η άμεση επικοινωνία με τους μαθητές. Για αυτούς τους υπεύθυνους υπάρχει η δυνατότητα, εάν κατέχουν κάποιου είδους γνώση ως επαγγελματίες, να την εφαρμόσουν και να την μάθουν στους μαθητές τους (Höhmnn u.a, 2007, 56, 57).

Οι εκπαιδευτικοί παιδαγωγικά θεωρούνται πολύτιμοι, καθώς η προσωπικότητα τους συμβάλλει θετικά στην ενίσχυση των μαθητών, οι οποίοι δεν έχουν ανάγκη από έναν εκπαιδευτικό (Appel u.a., 2006, 80), ο οποίος παραδίδει απλώς το μάθημα του. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί ότι εξαιτίας αυτής της τακτικής κάποιων εκπαιδευτικών είναι προτιμότερο να αναλαμβάνουν την στήριξη των μαθητών και άλλα άτομα πέραν των εκπαιδευτικών, τα οποία έχουν συναίσθηση των καθηκόντων τους και μπορούν να ενισχύσουν τους μαθητές (Höhmnn & συν, 2007, 57).

Πίνακας 36: Υπεύθυνο προσωπικό για την υλοποίηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

4. Προσωπικό	Δεν προσλαμβάνονται αποκλειστικά εκπαιδευτικοί. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί το προσωπικό δημιουργικών δραστηριοτήτων να αποτελείται από: <ul style="list-style-type: none">– Εκπαιδευτικούς– Κοινωνικούς λειτουργούς– Γονείς– Φοιτητές– Εθελοντές– Συνταξιούχους ή άνεργους εκπαιδευτικούς με αμοιβή– Μεγαλύτερους ή παλιούς μαθητές του σχολείου– Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, για το οποίο έχουν εκφραστεί διαφορετικές γνώμες ως προς την αποτελεσματικότητά τους, το οποίο μπορεί να είναι εξειδικευμένο ή μη για τις δραστηριότητες που έχει αναλάβει.. Το γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την εξειδίκευση και την κατάρτιση των υπευθύνων. Ως βασικό προσόν του προσωπικού απαιτείται η ικανότητα της σωστής
--------------	--

Πίνακας 37: Συνοπτικός πίνακας των παραμέτρων για τις δημιουργικές δραστηριότητες στο προαιρετικό γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο.

	<u>Γερμανία</u>
<p>1. Περιεχόμενο δημιουργικών δραστηριοτήτων</p> <p><u>Επιλογή δημιουργικών δραστηριοτήτων</u></p> <p><u>Διδακτικοί τρόποι υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων.</u></p>	<p>Τα είδη των δραστηριοτήτων διακρίνονται ως εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Παιχνίδι και άθληση π.χ. γυμναστική, ελεύθερο παιχνίδι, πίνγκ-πόνγκ, μπάτμιντον, μπιλιάρδο, ποδοσφαιράκι, πεζοπορία, αναρρίχηση κ.α. – Απομόνωση και ξεκούραση π.χ. διάβασμα βιβλίων, συζήτηση συμμαθητών, διαμονή σε εξωτερικούς χώρους ή χώρους απομόνωσης και ηρεμίας κ.α. – Κοινωνικές συναναστροφές και κοινωνικοποίηση – Μαθησιακή και γνωστική ενίσχυση και επέκταση π.χ. εκμάθηση ξένων γλωσσών, φιλαναγνωσία κ.α. – Ελεύθερου περιεχομένου δραστη-ριότητες κατά την βούληση των μαθητών, ώστε να ρυθμίζουν οι ίδιοι τις δράσεις τους ανάλογα με τους ατομικούς ρυθμούς και τα ενδιαφέροντα τους π.χ. ζωγραφική, κεραμική, μουσική, θέατρο κ.α.. <p>Οι μαθητές είναι οι κύριοι υπεύθυνοι για την επιλογή του είδους των πρόσθετων δραστηριοτήτων, στις οποίες επιθυμούν να συμμετάσχουν.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Παραδοσιακός τρόπος με τον εκπαιδευτικό στο επίκεντρο – Ομαδικές εργασίες των συνεργαζόμενων μαθητών με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. – Μέθοδος project με την επιλογή του θέματος, συναποφασίζοντας ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές.
<p>2. Χρόνος</p> <p><u>Εβδομαδιαία</u></p> <p><u>Ημερήσια</u></p>	<p>Κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Κάθε ημέρα σε δύο διδακτικές ώρες τουλάχιστον αν πραγματοποιείται κάθε ημέρα η προετοιμασία των κατ' οίκον

<p><u>Διάρκεια ωρών</u></p> <p><u>Χρονική τοποθέτηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων</u></p>	<p>εργασιών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη και οδηγία για τον αριθμό των ωρών των δημιουργικών δραστηριοτήτων με βάση το περιεχόμενο και το είδος τους. <p>Διαθέτονται οι εξής ώρες υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 13:30-14:15 - 14:15-15:00 <p style="text-align: center;">ή</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15:00-15:45. <p>45 λεπτά η έκαστη δραστηριότητα με σχετική πρόταση για επιμήκυνση των ωρών σε 90 λεπτά.</p> <p>Η θέση των δημιουργικών δραστηριοτήτων χαρακτηρίζεται από ελαστικότητα και ευελιξία. Η τοποθέτηση τους εξαρτάται από το πρόγραμμα της εκάστοτε σχολικής ομάδας, τις επιλογές των μαθητών και γενικά των συμμετεχόντων.</p>
<p>3. Χώρος</p> <p><u>Σκοπός</u></p> <p><u>Πραγματικότητα</u></p> <p><u>Είδη χώρων</u></p>	<p>Θετική ατμόσφαιρα εφαρμόζεται σπάνια.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για ξεκούραση και χαλάρωση για να απομονώνονται και να διαλογίζονται οι μαθητές. - Χώροι παιχνιδιού και άθλησης στο γυμναστήριο του σχολείου, σε υπαίθριες εγκαταστάσεις, κολυμβητήριο κ.α. - Χώροι για την κοινωνική δικτύωση και την κοινή εστίαση των μαθητών όπως είναι οι καφετέριες, τα κυλικεία, τα αναψυκτήρια, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι παραμονής των μαθητών με παγκάκια, ο κήπος, οι χώροι πρασίνου, οι διάδρομοι κ.α. - Χώροι για δραστηριότητες των γνωστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων όπως <ul style="list-style-type: none"> • χώροι για ζωγραφική

<p><u>Η εφαρμόσιμη τακτική</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • χώροι για εικαστικά π.χ. κεραμική • χώροι για μουσική • χώροι για θέατρο κ.α. <p>Επιπλέον χώροι για τις δημιουργικές δραστηριότητες είναι</p> <ul style="list-style-type: none"> – Χώροι για προβολή και παρακολούθηση ταινιών. – Χώροι για έκδοση μαθητικής εφημερίδας. – Βιβλιοθήκη για ατομικό διάβασμα και ανάγνωση – λογοτεχνικών και επιστημονικών βιβλίων. – Χώροι για ελεύθερη χρήση των Η/Υ. <p>Επιχειρείται το άνοιγμα του στην κοινωνία με τον δανεισμό και την χρήση χώρων, οι οποίοι ανήκουν σε εξωσχολικούς φορείς και διαθέτουν το κατάλληλο κλίμα για την εκάστοτε δημιουργική δραστηριότητα.</p> <p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>
<p>4. Προσωπικό</p>	<p>Δεν προσλαμβάνονται αποκλειστικά εκπαιδευτικοί.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, μπορεί το προσωπικό δημιουργικών δραστηριοτήτων να αποτελείται από:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Εκπαιδευτικούς – Κοινωνικούς λειτουργούς – Γονείς – Φοιτητές – Εθελοντές – Συνταξιούχους ή άνεργους εκπαιδευτικούς με αμοιβή – Μεγαλύτερους ή παλιούς μαθητές του σχολείου – Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση. <p>Το γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τα παιδαγωγικά προσόντα του προσωπικού και όχι για την κατάρτιση του.</p>

12. Οι δημιουργικές δραστηριότητες στο προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα.

Το Υπουργείο Παιδείας ορίζει τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου ως πυρήνα του Ολοήμερου Σχολείου (ΥΠΕΠΘ, 2002), διότι προσφέρουν ψυχαγωγία, δημιουργική απασχόληση, ψυχική ανάταση και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Τα αντικείμενα αυτών των δραστηριοτήτων είναι ποικίλα και πολυάριθμα. Έναυσμα

ένταξης των ελεύθερων δραστηριοτήτων στο ολοήμερο πρόγραμμα αποτελούν οι ανάγκες των μαθητών και η πολύωρη παραμονή τους στον σχολικό χώρο. Οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου κατονομάστηκαν έτσι γιατί, οι μαθητές δύνανται να ρυθμίσουν αυτόβουλα τον χρόνο τους στο ολοήμερο σχολείο, καθώς και με ποιες δραστηριότητες θα απασχοληθούν (Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012, 129). Στόχος της εισαγωγής των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου στο ολοήμερο σχολείο είναι η διαμόρφωση πολύπλευρων και ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων (Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012, 131). Οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου στο ελληνικό πρωινό σχολείο στην πράξη δεν εφαρμόζονται όσο θα έπρεπε. Για αυτό το λόγο εισάχθηκαν οι ελεύθερες δραστηριότητες, ώστε να συμπληρωθούν τα κενά και οι ελλείψεις του πρωινού προγράμματος (Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012, 132).

Τα αντικείμενα απασχόλησης των μαθητών κατά τις πρόσθετες δραστηριότητες διακρίνονται σε δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει τα γνωστικά αντικείμενα όπως είναι οι ξένες γλώσσες και η πληροφορική και ο δεύτερος άξονας περιλαμβάνει τα πολιτισμικά, αθλητικά και καλλιτεχνικά αντικείμενα (Θωΐδης & Χανιωτάκης, 2012, 52).

Επιπλέον, ένα άλλο είδος διαχωρισμού των πρόσθετων δραστηριοτήτων είναι η διάκριση τους σε υποχρεωτικές και προαιρετικές. Στις υποχρεωτικές ανήκουν πέρα από την προετοιμασία και μελέτη των μαθητών, η πληροφορική, η ξένη γλώσσα, η αισθητική αγωγή, η μουσική και η λαϊκή παράδοση. Συγχρόνως, στις προαιρετικές δραστηριότητες ανήκουν η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας και η ολυμπιακή παιδεία. Από αυτές τις προαιρετικές δραστηριότητες επιλέγονται κάποιες προς απασχόληση των μαθητών ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών (Μαυρικάκη, 2006, 151).

12.1. Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, που ερευνήθηκε, τα αντικείμενα απασχόλησης των μαθητών την διάρκεια υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων εμφανίζουν έντονη ποικιλία. Συγκεντρώνοντας, λοιπόν, αυτά τα διαφορετικά αντικείμενα δραστηριοτήτων, παρουσιάζονται στα εξής:

Ως επέκταση των γνωστικών οριζόντων των μαθητών θεωρείται η διδασκαλία ξένων γλωσσών και κυρίως των αγγλικών. Σύμφωνα με υπουργική απόφαση δόθηκαν οδηγίες σε όλα τα ολοήμερα σχολεία για τον τρόπο διδασκαλία και παρέμβασης στην εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας στο ολοήμερο σχολείο (ΥΠΕΠΘ, 2002). Ο λόγος ένταξης της διδασκαλίας της Αγγλικής στο ολοήμερο πρόγραμμα ήταν η αποφυγή

των κοινωνικών διακρίσεων μαθητών που η οικογένεια τους δεν έχει οικονομική δυνατότητα να τους εξασφαλίσει ιδιωτικά της εκμάθησης αγγλικών, καθώς και η καταπολέμηση της παραπαιδείας. Ήδη πολλές οικογένειες, φαίνεται, ότι έχουν εκτιμήσει αυτή την βοήθεια του υπουργείου παιδείας και ότι ωφελήθηκαν (Λεοντίου-Φερεντίνου, 2005, 95). Συγχρόνως, όμως, δεν παρατηρείται μείωση των φροντιστηρίων ξένων γλωσσών, καθώς η πλειοψηφία των γονέων εξακολουθούν να στέλνουν τα παιδιά τους σε φροντιστήρια, γιατί δεν εμπιστεύονται τη διδασκαλία των αγγλικών στο σχολείο και λόγω της μη πιστοποίησης της γνώσης της Αγγλικής από το δημοτικό σχολείο (Θωϊδης & Χανιωτάκης, 2012, 53). Η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στο ολόημερο σχολείο έχει κυρίως εμπεδωτικό χαρακτήρα (Λεοντίου-Φερεντίνου, 2005, 95) και στοχεύει στον εφοδιασμό των μαθητών με το προσόν της πολυγλωσσίας, το οποίο είναι απαραίτητο στη σύγχρονη κοινωνία (ΔΕΠΠΣ & ΑΠΣ της Αγγλικής Γλώσσας, 2003, 4085-4098).

Ένα επιπλέον αντικείμενο απασχόλησης του δημοτικού ολόημερου σχολείου τα τελευταία χρόνια έχει ενταχθεί και καθιερωθεί η πληροφορική, καθώς η τωρινή κοινωνία χαρακτηρίζεται ως η κοινωνία της πληροφόρησης και των νέων τεχνολογιών. Οι μαθητές θεωρείται απαραίτητο να γνωρίζουν τα βασικά σχετικά με τους Η/Υ για να το έχουν ως εφόδιο στις μετέπειτα σπουδές τους (Γιαννούλας, 2005, 237). Άλλωστε, η σωστή χρήση Η/Υ ήδη αποτελεί βασική ένδειξη και προϋπόθεση κατοχής του απλού εγγραμματος.

Άλλου είδους δημιουργικές δραστηριότητες αποτελούν οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, οι οποίες ως γνωστόν είναι παραμελημένες στο παραδοσιακό πρωινό σχολικό πρόγραμμα. Σε αυτές περιλαμβάνονται η εικαστική αγωγή, η θεατρική αγωγή, η μουσικοκινητική αγωγή, οι παραδοσιακοί χοροί και η μυθολογία-παραμύθι (Σταθοπούλου, Γκιώνη-Δρίτσα, 2005, 270). Στόχοι της εκπαίδευσης των μαθητών στο ολόημερο σχολείο σχετικά με την τέχνη ορίζονται η επαφή με τη φύση και τις αισθήσεις, η καλλιέργεια της σκέψης και η έκφραση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών με διαφορετικούς καλλιτεχνικούς τρόπους και μέσα (Σταθοπούλου, Γκιώνη-Δρίτσα, 2005, 273).

Όσον αφορά τις προαιρετικές δραστηριότητες, σε αυτές ανήκει η περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στόχος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι οι μαθητές να ευαισθητοποιηθούν και να έρθουν σε τριβή με το περιβάλλον και την φύση. Έτσι, οι μαθητές μπορεί να αναπτύξουν συνείδηση, ώστε να αντιμετωπίσουν

στο μέλλον ως νέα γενιά τα περιβαλλοντικά προβλήματα (Σταθοπούλου, Γκιώνη-Δρίτσα, 2005, 274).

Επιπρόσθετα, συχνά οι μαθητές ασχολούνται με διαθεματικά και διεπιστημονικά αντικείμενα μέσω των project συνδέοντας τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών με την εργασία και την μάθηση τους (Θωϊδης & Χανιωτάκης, 2012, 139).

Η αγωγή υγείας αποτελεί ένα ακόμη είδος προαιρετικής δραστηριότητας. Οι μαθητές λαμβάνουν γνώση σχετικά με την πρόληψη και την εξασφάλιση της υγείας τους ατομικά. Βέβαια, η αγωγή υγείας επιτυγχάνεται παράλληλα μέσω της κοινής εστίασης των μαθητών στην ώρα του μεσημεριανού γεύματος (Μαυρικάκη, 2006, 157).

Επιπρόσθετο είδος δραστηριότητας στο ολόημερο σχολείο αποτελεί η Ολυμπιακή Παιδεία, η οποία σχετίζεται με το ολυμπιακό πνεύμα και τους ολυμπιακούς αγώνες (Πυργιωτάκης και Αλπέντζου, 2001).

Τέλος, ο ρόλος της κινητικής δραστηριότητας, του παιχνιδιού και του αθλητισμού επιβάλλεται και κατέχει σημαντική θέση στο ολόημερο σχολείο. Αυτό συμβαίνει γιατί το παιχνίδι και η ζωντανή δραστηριότητα αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά και ανάγκες των μαθητών στην παιδική τους ηλικία. Το παιχνίδι αξιολογείται ως το καταλληλότερο εργαλείο άσκησης του νου και του σώματος των μαθητών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Τσαπακίδου, 2006, 136). Επίσης, οι περισσότεροι μαθητές συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες σχετικές με τα ενδιαφέροντα τους π.χ. άθληση, στίβος, ζωγραφική κλπ.

Πίνακας 38: Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό ελληνικό Ολόημερο Σχολείο.

	<u>Ελλάδα</u>
1. Περιεχόμενο δημιουργικών δραστηριοτήτων	Δραστηριότητες με: Α) Ακαδημαϊκό περιεχόμενο – Εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας – Πληροφορική-Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση – Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Μυθολογία-Παραμύθι – Αγωγή Υγείας – Ολυμπιακή Παιδεία Β) Πολιτισμικό και αθλητικό περιεχόμενο

Όσον αφορά τις δραστηριότητες ειδικοτήτων στα εξαθέσια σχολεία και άνω, οι οποίες είναι προαιρετικές, διαφέρουν από τάξη σε τάξη. Σε γενικές γραμμές αυτές συγκεντρώνονται στη Θεατρική Αγωγή, στη Μουσική, στο Χορό, στα Εικαστικά και στον Αθλητισμό για την Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη. Οι μαθητές πρέπει να επιλέξουν δύο από τις προσφερόμενες δραστηριότητες και να αφιερώσουν για την κάθε μια δύο ώρες. Επιπλέον, άξια λόγου είναι η προαιρετική ζώνη μεταξύ 16:15 και 17:00. Οι μαθητές, οι οποίοι παραμένουν στο ολοήμερο σχολείο πρέπει να επιλέξουν τρεις δραστηριότητες για να καταγίνουν σε αυτό το χρονικό διάστημα. Τα αντικείμενα, που αφορά τις δημιουργικές δραστηριότητες, είναι η λογοτεχνία, η μυθολογία- το παραμύθι, το θεατρικό παιχνίδι, τα εικαστικά και η μουσική. Αυτές οι δραστηριότητες είναι δυνατόν να διαρκούν εβδομαδιαία μια έως δύο ώρες (ΥΠΕΠΘ, 2006).

Σχετικά με τις υποχρεωτικές δραστηριότητες για τα εξαθέσια σχολεία και κάτω ισχύει ότι αφιερώνονται δύο ώρες για τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση σε όλες τις τάξεις και τα τμήματα. Στην εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας, η οποία είναι υποχρεωτική μόνο για τις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις, διατίθενται δύο ώρες την εβδομάδα. Επίσης, ο αθλητισμός που είναι υποχρεωτικός μόνο για την Α΄ και Β΄ τάξη, αφιερώνονται τέσσερις ώρες (ΥΠΕΠΘ, 2013).

Διαφοροποιήσεις τίθενται στις προαιρετικές δραστηριότητες, καθώς ο αριθμός των επιλεχθέντων δραστηριοτήτων διαφέρει μεταξύ των τμημάτων. Στο τμήμα της Α΄ και Β΄ τάξης πρέπει να επιλεγθούν δύο δραστηριότητες επιλογής και να αφιερωθούν δύο ώρες για το καθένα. Για την Γ΄ τάξη ο αριθμός των δραστηριοτήτων και η διάρκεια τους εξαρτάται από το τμήμα στο οποίο είναι ενταγμένη. Τέλος, το τμήμα της Δ΄, της Ε΄ και της ΣΤ΄ τάξης οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μια ή δύο δραστηριότητες, για τις οποίες προβλέπονται συνολικά τέσσερις ώρες και για την κάθε μια δύο ώρες (ΥΠΕΠΘ, 2013) .

Σχετικά με το ημερήσιο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου, στα εξαθέσια σχολεία και άνω η κάθε δραστηριότητα ειδικοτήτων διαρκεί 30 έως 40 λεπτά. Η τοποθέτηση τους μέσα στο πρόγραμμα εξαρτάται από την εκάστοτε σχολική μονάδα. Οι προσφερόμενες διδακτικές ώρες στο ολοήμερο πρόγραμμα απαριθμούνται σε τέσσερις. Αυτές σύμφωνα με οδηγίες του Υπουργείου είναι 12:35-13:15, 13:20-14:00, 14:50-15:30 και 15:40-16:15. Μια από αυτές αφιερώνεται συνήθως, όπως προαναφέρθηκε (5.3.) στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. Οι υπόλοιπες διδακτικές ώρες διατίθενται για τις δραστηριότητες ειδικοτήτων

(ΥΠΕΠΘ,2013).Τηρείται ελαστικότητα στη ρύθμιση του προγράμματος και εξαρτάται κυρίως από την βούληση των μαθητών σχετικά με το περιεχόμενο τους και την θέση τους σε αυτό.

Πανομοιότυπο είναι και το πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου των εξαθέσιων σχολείων και κάτω. Οι επιλογές τοποθέτησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων έχουν ως εξής: 12:50-13:30, 13:55-14:30, 14:40-15:15 και 15:25-16:00. Και εδώ οι διδακτικές ώρες διακρίνονται σε τέσσερις και διαρκούν τον ίδιο χρόνο 30 έως 40 λεπτά (ΥΠΕΠΘ, 2013). Επίσης εμφανίζεται ελαστικότητα και ευελιξία προγράμματος στη ρύθμιση και επιλογή των δραστηριοτήτων.

Πίνακας 39: Ωρολόγιο πρόγραμμα για εξαθέσια Ολοήμερα Σχολεία και άνω

Πίνακας 40: Ωρολόγιο πρόγραμμα για εξαθέσια Ολοήμερα Σχολεία και κάτω

12:35 - 13:15 1 ^η Διδακτική ώρα	12.50 - 13.30 1 ^η Διδακτική ώρα
13:15 - 13:20 Διάλειμμα	13.30-13.55 Γεύμα-Διάλειμμα
13:20 - 14:00 2 ^η Διδακτική ώρα	13.55 - 14.30 2 ^η Διδακτική ώρα
14:00 - 14:40 Φαγητό- Ξεκούραση- Χαλάρωση	14.30 - 14.40 Διάλειμμα
14:40 - 14:50 Διάλειμμα	14.40 - 15.15 3 ^η Διδακτική ώρα
14:50 - 15:30 3 ^η Διδακτική ώρα	15.15 - 15.25 Διάλειμμα
15:30 - 15:40 Διάλειμμα	15.25 - 16.00 4 ^η Διδακτική ώρα
15:40 - 16:15 4 ^η Διδακτική ώρα	

Πίνακας 41: Ο χρόνος δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

2. Χρόνος <u>Εβδομαδιαία</u>	<p>Κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κάθε ημέρα για τουλάχιστον τρεις ώρες εφόσον λαμβάνει χώρα η προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη ημέρα. - Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες πρέπει να διαρκούν εβδομαδιαία τέσσερις ώρες, δύο για κάθε μια δημιουργική δραστηριότητα, δηλαδή την Αγγλική Γλώσσα και την Πληροφορική. Για την Α΄ και Β΄ τάξη ο Αθλητισμός πρέπει να διαρκεί 4 ώρες.
---	---

12.3. Ο χώρος πραγματοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

Στην ελληνική πραγματικότητα, όπως έχει επισημανθεί πολλές φορές στην προκείμενη έρευνα, κυριαρχεί το κλίμα της απροετομασίας και της προχειρότητας. Το βασικό αίτιο αυτής της κατάστασης είναι η αμεριμνησία και αδυναμία του κράτους για την δημιουργία κατάλληλων χώρων για τη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου. Οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο ολοήμερο σχολείο πρέπει να πραγματοποιούνται στους αντίστοιχους χώρους ανάλογα με το περιεχόμενο τους. Από την ίδρυση του θεσμού του ολοήμερου σχολείου στην Ελλάδα παρατηρείται σταθερή ελλειμματικότητα στο τομέα του χώρου για το μεταμεσημβρινό πρόγραμμα. Ενώ προβλεπόταν από το ΥΠΕΠΘ ως απαραίτητη η διάθεση χώρων όπως αιθουσών για τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση, την Πληροφορική και άλλες ειδικότητες (ΥΠΕΠΘ, 13-11-2002. ΥΠΕΠΘ, 17-3-2003. ΥΠΕΠΘ, 28-8-2003) όπως αιθουσών για εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας κ.α., στην πράξη δεν εφαρμόστηκε τίποτα από όλα αυτά (Μίτιλης, 2005, 127). Ο λόγος που δεν πραγματοποιήθηκε αυτό το σχέδιο ήταν ότι, το κράτος δεν ήταν προετοιμασμένο κατάλληλα όσον αφορά τις κτιριακές και υλικοτεχνικές υποδομές του. Με αποτέλεσμα η πολιτεία να πρέπει να επιλέξει ανάμεσα σε δύο εναλλακτικές λύσεις. Αυτές αποτελούσαν ή την καθυστέρηση της ένταξης του θεσμού του ολοήμερου σχολείου μέχρι να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές παρά τις κοινωνικές και όχι μόνον επιταγές, ή το ξεκίνημα κανονικά της λειτουργίας του ολοήμερου, βασιζόμενη σε προσωρινές λύσεις μέχρι την ολοκληρωτική επίλυση των προβλημάτων (Μίτιλης, 2005, 125-127).

Πιο συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ότι σε κανένα ολοήμερο σχολείο της Ελλάδας δεν διατίθενται ειδικά διαμορφωμένες αίθουσες για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων των μαθητών και για την προώθηση της κοινωνικής τους ζωής (Βαμβακίδου, 2006, 169, 170). Βέβαια, η επιστημονική κοινότητα επαναλαμβάνει και τονίζει ανά τακτά χρονικά διαστήματα την ανάγκη αναβάθμισης και αναδιαμόρφωσης του σχολικού χώρου για τη λειτουργία του ολοήμερου προγράμματος (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 138, 139).

Ωστόσο, πρέπει να γίνει η επισήμανση ότι κάποια ολοήμερα σχολεία έχουν τολμήσει κάποιες καινοτομίες στο θέμα του χώρου (Βαμβακίδου, 2006, 169, 170). Συγκεκριμένα, αυτά τα σχολεία στο αριθμό τους είναι δύο. Η προσπάθεια ανέγερσης και αυτών των σχολείων από τον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων (ΟΣΚ) στόχευε στην αλλαγή και διαμόρφωση κατάλληλων αιθουσών διδασκαλίας και απασχόλησης των

μαθητών κατά την παραμονή τους στο μεταμεσημβρινό πρόγραμμα (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 139). Τα αιτήματα των εκπαιδευτικών ταυτίζονται με την προσπάθεια που έγινε σε αυτή την μειονότητα σχολείων. Οι προσαρμογές στο χώρο αφορούν στην διάθεση κυρίως αιθουσών για τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση και για τα χειροτεχνικά μαθήματα. Φυσικά, οι τάξεις πρέπει να χαρακτηρίζονται από την αποφυγή του συσχετισμού χώρου και χρόνου στην μάθηση, από την ενίσχυση της κριτικής σκέψης των μαθητών, και την προώθηση ομαδικής εργασίας μέσω της συνεργασίας μεταξύ τους (Βαμβακίδου, 2006, 171).

Οι αίθουσες ή γωνίες ξεκούρασης και χαλάρωσης κατά τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών, διατηρώντας το χαρακτηριστικό της ιδιωτικότητας και της απομόνωσης (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 140). Σε αυτές τις αίθουσες οι μαθητές μπορούν να διαβάσουν κάτι για να χαλαρώσουν , να προετοιμαστούν για την επόμενη ημέρα ή ακόμη και να ξεκουραστούν.

Επίσης, σε πολλά σχολεία αν όχι στα περισσότερα διαθέτονται εργαστήρια Φυσικών Επιστημών- Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, εργαστήρια Πληροφορικής, εργαστήρια Εικαστικών, εργαστήρια Μουσικής- Μουσικοκινητικής Αγωγής, εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής και Παιχνιδιού και Βιβλιοθήκη- Αναγνωστήριο (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 141-143).

Ωστόσο, επειδή η διάθεση και η ύπαρξη τέτοιου είδους αιθουσών είναι σπάνια στις κτιριακές εγκαταστάσεις των ελληνικών ολοήμερων δημοτικών σχολείων, εφαρμόζεται στις περισσότερες σχολικές μονάδες η τακτική της πολλαπλής χρήσης των αιθουσών. Στις αίθουσες πολλαπλών χρήσεων μπορεί να υλοποιούνται διάφορες δραστηριότητες όπως η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, η εκμάθηση ξένων γλωσσών κ.α. Επίσης, είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται ως χώροι για την πραγματοποίηση προβών των μαθητών για σχολικές εορτές, για εκδηλώσεις, για εκθέσεις εκθεμάτων και για συναντήσεις γονέων-κηδεμόνων με τους εκπαιδευτικούς κ.α. (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 141).

Φυσικά, για τις δραστηριότητες που απαιτούν ανοιχτό και υπαίθριο χώρο όπως ο αθλητισμός και το ελεύθερο παιχνίδι, χρησιμοποιείται ως κατάλληλος χώρος το προαύλιο του σχολείου.

Πίνακας 42: Ο χώρος πραγματοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

<p>3. Χώρος</p> <p><u>Σκοπός</u></p> <p><u>Πραγματικότητα</u></p> <p><u>Είδη χώρων</u></p> <p><u>Η εφαρμόσιμη τακτική</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Αποσύνδεση του χώρου και του χρόνου μάθησης. - Ενίσχυση της κριτικής σκέψης. - Προώθηση των ομαδικών εργασιών και της συνεργασίας των μαθητών. <p>Σε ελάχιστες περιπτώσεις σχολείων προσφέρονται ξεχωριστές αίθουσες δημιουργικών δραστηριοτήτων.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι ή γωνίες ξεκούρασης και προσωπικής μελέτης των μαθητών. - Χώροι γνωστικού τομέα: <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Φυσικών Επιστημών • εργαστήρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης • εργαστήρια Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση. - Χώροι καλλιτεχνικού τομέα: <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Εικαστικών • εργαστήρια Μουσικοκινητικής Αγωγής • εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής-Παιχνιδιού. - Βιβλιοθήκες-Αναγνωστήρια. - Αίθουσες πολλαπλών χρήσεων για πρόβες μαθητών για εορτές και πραγματοποίηση εκδηλώσεων. <p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>
--	---

12.4. Το προσωπικό για τις δημιουργικές δραστηριότητες.

Εξαιτίας της συνεχούς αλλαγής του προγράμματος του ολοήμερου σχολείου και του εμπλουτισμού του με νέα αντικείμενα και στόχους πραγματοποιούνται τροποποιήσεις στο ρόλο του εκπαιδευτικού (Μανιάτη, 2005, 169). Ο εκπαιδευτικός ασχέτως της ειδικότητας που έχει αναλάβει, πρέπει να ενισχύει τους μαθητές του στις αδυναμίες τους, να παρεμβαίνει με τον σωστό τρόπο και να επεκτείνει τις κοινωνικές και γνωστικές δεξιότητες τους (Λινάρδος, 2005, 100). Επιπλέον, πέρα από το αντικείμενο απασχόλησης των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων σύμφωνα με το ΥΠΕΠΘ υποχρεούνται να συμβάλλουν με κάθε τρόπο στην διεκπεραίωση των στόχων του ολοήμερου σχολείου. Με βάση αυτό το δεδομένο οι εκπαιδευτικοί γενικά αλλά κυρίως οι εκπαιδευτικοί των δημιουργικών δραστηριοτήτων έχουν μεταρρυθμιστικό ρόλο. Αυτή η πρωτοτυπία τους οφείλεται στα χαρακτηριστικά του συντρόφου, του

συμβούλου μέσω ελεύθερων δράσεων, του συζητητή με τους μαθητές για προβλήματα που αντιμετωπίζουν, του πληροφοριοδότη για την αποφυγή κινδύνων όπως εξαρτησιογόνες ουσίες, σχολικός εκφοβισμός (bullying) , του εμπνευστή με την έννοια του ατόμου που ενδυναμώνει μέσα στο ολόημερο σχολείο την ανάπτυξη φιλικών και ανθρώπινων σχέσεων (Λινάρδος, 2005, 105. Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 183) και του καθοδηγητή και προτύπου για την αντιμετώπιση προβληματικών συμπεριφορών (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 181-183).

Φυσικά, επιτακτικό προσόν των εκπαιδευτικών των δημιουργικών δραστηριοτήτων αποτελεί η εξειδίκευση τους σε ό, τι αφορά το αντικείμενο τους. Για αυτό το λόγο προβλέπεται και υπάρχει αντίστοιχη συμβουλευτική οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων να επιμορφώνονται και να αυτομορφώνονται συνεχώς (Λινάρδος, 2005, 108). Παράλληλα, ασχέτως του αντικείμενου που καταγίνονται οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων, είναι αναγκαίο να εφαρμόζουν μεθόδους διδασκαλίας όπως είναι η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, τα σχέδια εργασίας, την χρήση και την τήρηση της διαθεματικότητας και της διεπιστημονικότητας. Επίσης, υποχρεούνται να συνεργάζονται μεταξύ τους αλλά και με τους εκπαιδευτικούς του πρωινού προγράμματος (ΥΠΕΠΘ, 2013).

Το προσωπικό για τις επιπρόσθετες δραστηριότητες στο προαιρετικό ολόημερο σχολείο αποτελεί βασική προϋπόθεση της σωστής λειτουργίας του. Όπως διαπιστώνεται και από τα παραπάνω, το επιτελείο των ειδικοτήτων επανδρώνεται αποκλειστικά από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς στο εκάστοτε αντικείμενο απασχόλησης π.χ. γυμναστές για την δραστηριότητα του αθλητισμού. Αυτοί οι εκπαιδευτικοί είναι ωρομίσθιοι, που σημαίνει ότι δεν είναι μόνιμοι και σταθεροί. Η προβληματική σε αυτό το δεδομένο είναι ότι οι εκπαιδευτικοί αυτοί μετακινούνται συνεχώς ακόμη και στο ίδιο σχολικό έτος σε διαφορετικά σχολεία ακόμη και περιοχές. Οι μεταθέσεις των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων προκαλεί αστάθεια στη διαρκή λειτουργία του ολόημερου προγράμματος, δυσκολία προσαρμογής των μαθητών και των εκπαιδευτικών στα νέα δεδομένα και προβλήματα οργάνωσης του ολόημερου σχολείου. Ακόμη, επειδή ακριβώς οι εκπαιδευτικοί των δημιουργικών δραστηριοτήτων δεν είναι μόνιμοι, πρέπει κάθε νέο σχολικό έτος να προσλαμβάνονται από το κράτος. Ωστόσο, παρατηρημένα οι προσλήψεις των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων γίνονται καθυστερημένα, μετά την έναρξη του ολόημερου σχολείου με αποτέλεσμα οι γονείς να νιώθουν ανασφάλεια. Λόγω αυτού του αισθήματος οι περισσότεροι γονείς οδηγούνται στην αποδοχή των

δραστηριοτήτων που παρέχονται από εξωσχολικές-ιδιωτικές υπηρεσίες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών τους και να επεκτείνουν τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα τους (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 55, 56).

Πίνακας 43: Το υπεύθυνο προσωπικό για τις δημιουργικές δραστηριότητες στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο.

4. Προσωπικό	<p>Επاندρώνεται υποχρεωτικά από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς για κάθε είδους δραστηριότητα. Αυτοί είναι ωρομίσθιοι και προσλαμβάνονται κάθε νέο σχολικό έτος σε διαφορετική σχολική μονάδα δηλαδή δεν είναι μόνιμοι.</p> <p><u>Προβληματική:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Προσλαμβάνονται καθυστερημένα, με αποτέλεσμα την αύξηση της παραπαιδείας. 2. Γίνονται συνεχώς ανακατατάξεις και μετακινήσεις αυτών των εκπαιδευτικών
---------------------	---

Πίνακας 44: Συνοπτικός πίνακας παραμέτρων για τις δημιουργικές δραστηριότητες στο προαιρετικό ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο

	<u>Ελλάδα</u>
<p>1. Περιεχόμενο δημιουργικών δραστηριοτήτων</p> <p><u>Επιλογή δημιουργικών</u></p>	<p>Δραστηριότητες με:</p> <p>A) Ακαδημαϊκό περιεχόμενο</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας - Πληροφορική-Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Μυθολογία-Παραμύθι - Αγωγή Υγείας - Ολυμπιακή Παιδεία <p>B) Πολιτισμικό και αθλητικό περιεχόμενο</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κινητική δραστηριότητα-Παιχνίδι-Αθλητισμός - Καλλιέργεια των τεχνών με: <ul style="list-style-type: none"> • Μουσική-Μουσικοκινητική Αγωγή • Εικαστικά • Θεατρική Αγωγή • Χορός (παραδοσιακοί χοροί). <p>Δύο κατηγορίες:</p>

<p><u>Η εφαρμόσιμη τακτική</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Χώροι καλλιτεχνικού τομέα: <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Εικαστικών • εργαστήρια Μουσικοκινητικής Αγωγής • εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής-Παιχνιδιού. – Βιβλιοθήκες-Αναγνώστρια. – Αίθουσες πολλαπλών χρήσεων για πρόβες μαθητών για εορτές και πραγματοποίηση εκδηλώσεων. <p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>
<p>6. Προσωπικό</p>	<p>Επاندρόνεται υποχρεωτικά από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς για κάθε είδους δραστηριότητα. Αυτοί είναι ωρομίσθιοι και προσλαμβάνονται κάθε νέο σχολικό έτος σε διαφορετική σχολική μονάδα δηλαδή δεν είναι μόνιμοι.</p> <p><u>Προβληματική:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Προσλαμβάνονται καθυστερημένα, μετά από την έναρξη της λειτουργίας του ολόημερου προγράμματος, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της παραπαιδείας. 3. Γίνονται συνεχώς ανακατατάξεις και μετακινήσεις αυτών των εκπαιδευτικών

13. Συγκριτική προσέγγιση των προαιρετικών Ολοήμερων Σχολείων Γερμανίας και Ελλάδας περί των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Με βάση την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στον τομέα των πρόσθετων δημιουργικών δραστηριοτήτων ή αλλιώς των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου εξάχθηκε το συμπέρασμα ότι στα ολοήμερα και των δύο χωρών κατέχουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του προγράμματος τους. Εύκολα διαπιστώνεται ότι προσφέρεται πληθώρα δραστηριοτήτων και αντικειμένων για να καταπιαστούν οι μαθητές.

Το περιεχόμενο των δημιουργικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει κάποια κοινά στο πρόγραμμα των δύο ολοήμερων σχολείων.

Το πρώτο κοινό στοιχείο αφορά την απασχόληση των μαθητών με δραστηριότητες ακαδημαϊκών αντικειμένων με σκοπό την διεύρυνση και την επέκταση των γνωστικών οριζόντων τους. Και στις δύο χώρες οι μαθητές προετοιμάζονται και μαθαίνουν ξένες γλώσσες κατά την συμμετοχής τους στο

μεταμεσημβρινό πρόγραμμα (Helbig-Fritzsche u.a., 2006, 37. ΥΠΕΠΘ, 2013). Στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο δεν συγκεκριμενοποιείται το είδος της γλώσσας, η οποία διδάσκεται (Helbig-Fritzsche, 2006, 37). Αντίθετα, το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας δίνει οδηγίες για την εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας στο ολοήμερο σχολείο (ΥΠΕΠΘ, 2013). Επιπλέον, στη Γερμανία γίνεται προσπάθεια ενίσχυσης της φιλιανγνωσίας και της ενίσχυσης της μητρικής γλώσσας (Helbig-Fritzsche u.a., 2006, 37). Επίσης, κοινοτυπία παρατηρείται στις δραστηριότητες παιχνιδιού και άθλησης. Στο γερμανικό ολοήμερο προσφέρεται ποικιλία παιχνιδιών τόσο σε εξωτερικό όσο και σε εσωτερικό χώρο. Παραδείγματα παιχνιδιών και αθλημάτων είναι το πινγκ-πόνγκ, το μπάτμιντον, η κολύμβηση, το μπιλιάρδο, το ποδοσφαιράκι, η γυμναστική, το θεατρικό παιχνίδι, το ελεύθερο παιχνίδι κ.α. (Burow & Pauli, 2006, 112, 113. Helbig-Fritzsche u.a., 2006, 37). Παρομοίως, στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν και να απολαμβάνουν μεγάλη γκάμα αντικειμένων. Θεωρείται πολλή σημαντική η κινητική δραστηριότητα των μαθητών, ο αθλητισμός και το παιχνίδι γιατί είναι ο καταλληλότερος τρόπος έκφρασης των μαθητών ως παιδιά, και ένα αποτελεσματικό εργαλείο μάθησης και κοινωνικοποίησης (Τσαπακίδου, 2006, 136).

Ομοιότητα μεταξύ των ολοήμερων σχετικά με τις δημιουργικές δραστηριότητες αποτελούν οι δραστηριότητες με κέντρο την καλλιέργεια των τεχνών. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να απασχολούνται και να έρθουν σε επαφή με τις μούσες διαφόρων τεχνών όπως το θέατρο, τη ζωγραφική, τη μουσική, τον χορό (παραδοσιακοί χοροί στο ελληνικό ολοήμερο), την κεραμική, την φωτογραφία κ.α. με στόχο την ενεργοποίηση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών και την έκφραση των συναισθημάτων τους ποικιλότροπα (Burow & Pauli, 2006, 112, 113. Σταθοπούλου & Γκιώνη-Δρίτσα, 2005, 270-273).

Ωστόσο, υπάρχουν και αρκετές διαφορές μεταξύ των δύο ολοήμερων σχολείων όσον αφορά τις δημιουργικές δραστηριότητες. Η διαφορά τους κυρίως εμπίπτει στην παρουσία ή απουσία δραστηριοτήτων στο γερμανικό ή στο ελληνικό ολοήμερο. Αναλύοντας αυτές τις αντιθέσεις βρέθηκε ότι το γερμανικό ολοήμερο ενδιαφέρεται για τις δραστηριότητες κοινωνικής δικτύωσης των μαθητών. Μέσα από αυτές τις δημιουργικές δραστηριότητες επιτυγχάνεται η κοινωνικοποίηση των μαθητών, όπως είναι η δραστηριότητα του ελεύθερου παιχνιδιού μεταξύ των μαθητών εωσότου τους παραλάβουν από το σχολείο οι γονείς τους (Helbig-Fritzsche u.a., 2006, 38). Κάτι παρόμοιο δεν προβλέπεται στο ελληνικό ολοήμερο, παρόλα αυτά διατίθενται πολλές

δραστηριότητες που προωθούν και επιτυγχάνουν τον στόχο των κοινωνικών συναναστροφών μεταξύ των μαθητών π.χ. θεατρικό παιχνίδι, αθλητισμός κ.α.

Συνεχίζοντας, παρατηρείται ότι το γερμανικό ολοήμερο σχολείο μια ιδιαίτερη ομάδα δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες έχουν συνάφεια με το ελεύθερο περιεχόμενο και το θέμα κατά την βούληση των μαθητών, ώστε να ρυθμίζουν ως ανεξάρτητοι και μεμονωμένοι τις δράσεις τους ανάλογα με τους ατομικούς ρυθμούς και τις δυνατότητες τους για την καλύτερη δυνατή απόδοση τους (Dollinger, 2013, 38).

Επίσης, στο γερμανικό ολοήμερο ένα άλλο είδος δραστηριοτήτων αφορά την ξεκούραση και την χαλάρωση των μαθητών. Δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές κατά την διάρκεια της συμμετοχής τους στο μεταμεσημβρινό πρόγραμμα να απομονωθούν και να χαλαρώσουν διαβάζοντας ένα βιβλίο, χαλαρώνοντας μέσω του αυτόνομου διαλογισμού τους ή ακόμη και συζητώντας με συμμαθητές τους (Dollinger, 2012, 38). Αντίστοιχο αντικείμενο δραστηριοτήτων δεν εφαρμόζεται στο ελληνικό ολοήμερο.

Ως τώρα παρουσιάστηκαν οι ελλείψεις του ελληνικού ολοήμερου και οι εφαρμόσιμες πρόσθετες δραστηριότητες του γερμανικού ολοήμερου. Από εδώ και πέρα πρόκειται να γίνει το αντίστροφο. Τα ελληνικά ολοήμερα από την πλευρά του εμφανίζουν μια καινοτομία με το θετικό της ύπαρξης και της υποχρεωτικής εφαρμογής δραστηριοτήτων σχετικών με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Στόχος της εισαγωγής αυτής της σχετικά νέας επιστήμης στο ολοήμερο είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με την φύση και να ευαισθητοποιηθούν για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Σταθοπούλου & Γκιώνη-Δρίτσα, 2005, 274).

Επιπροσθέτως, από την μεριά του το ελληνικό ολοήμερο προβλέπει υποχρεωτικά την εισαγωγή και την διδασκαλία των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση και της Πληροφορικής, με σκοπό οι μαθητές να εφοδιαστούν για τις μελλοντικές σπουδές τους και να θεωρούνται εγγράμματοι με την ικανότητα της σωστής χρήσης των Η/Υ (Γιαννούλας, 2005, 237. ΥΠΕΠΘ, 2013), ενώ κάτι παρόμοιο δεν εμφανίζεται στο γερμανικό ολοήμερο.

Άλλα αντικείμενα με τα οποία ασχολείται το ελληνικό ολοήμερο σε αντίθεση με το γερμανικό είναι η Μυθολογία- Παραμύθι και η Αγωγή Υγείας, η οποία θεωρείται βαρυσήμαντη (Μαυρικάκη, 2006, 157). Παλαιότερα εφαρμόζονταν και δραστηριότητες σχετικές με την Ολυμπιακή Παιδεία δηλαδή τους Ολυμπιακούς Αγώνες, το αρχαίο πνεύμα και τον αθλητισμό (ΥΠΕΠΘ, 2001).

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι τα δύο ολοήμερα εμφανίζουν την ομοιότητα της ελεύθερης επιλογής των δημιουργικών δραστηριοτήτων από τους μαθητές. Η διαφορά, όμως, έγκειται στο γεγονός ότι στο γερμανικό ολοήμερο δεν προβλέπονται κάποιες δραστηριότητες ως υποχρεωτικές και κάποιες άλλες ως προαιρετικές όπως συμβαίνει στο ελληνικό. Στην Ελλάδα οι μαθητές του ολοήμερου σχολείου μπορούν να επιλέξουν κατά προαίρεση κάποιες δημιουργικές δραστηριότητες για τις οποίες ενδιαφέρονται. Οι επιλογές διαφέρουν από τάξη σε τάξη. Στην Α΄ και Β΄ οι προαιρετικές δημιουργικές δραστηριότητες αφορούν τη Θεατρική Αγωγή, τη Μουσικοκινητική Αγωγή και τον Χορό. Στην Γ΄ και Δ΄ σχετίζονται με τα Εικαστικά, τη Μουσική, τη Θεατρική Αγωγή και τον Χορό. Τέλος, στη Ε΄ και ΣΤ΄ οι δραστηριότητες επιλογής συνδέονται με τον Αθλητισμό, τα Εικαστικά, τη Μουσική, τη Θεατρική Αγωγή και τον Χορό (ΥΠΕΠΘ, 2013).

Στο επίπεδο του χρόνου και στα δύο ολοήμερα οι δημιουργικές δραστηριότητες κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου στο προγράμματός του. Εβδομαδιαία οι δημιουργικές δραστηριότητες του γερμανικού ολοήμερου σχολείου πραγματοποιούνται κάθε ημέρα σε δύο διδακτικές ώρες. Αντίστοιχα στο ελληνικό διαρκούν δύο με τρεις ώρες καθημερινά. Αναλυτικά για τα εξαθέσια σχολεία και άνω οι υποχρεωτικές δημιουργικές δραστηριότητες πρέπει να διαρκούν δύο ώρες για την Αγγλική Γλώσσα και άλλες δύο για την Πληροφορική. Επίσης, για την Α΄ και Β΄ τάξη υποχρεωτικά πραγματοποιείται ο Αθλητισμός για τέσσερις ώρες. Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές πρέπει να επιλέξουν δύο δραστηριότητες και η κάθε μια διαρκεί δύο ώρες την εβδομάδα. Και για τα εξαθέσια σχολεία και κάτω ισχύουν ακριβώς τα ίδια για τις υποχρεωτικές δημιουργικές δραστηριότητες. Για τις προαιρετικές στο τμήμα της Α΄ και Β΄ τάξης επιλέγονται δύο αντικείμενα από δύο ώρες το καθένα. Για το τμήμα της Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ οι μαθητές πρέπει να διαλέξουν μια ή δύο δραστηριότητες και διαρκούν δύο ώρες η κάθε μια. Όσον αφορά την Γ΄ τάξη ο αριθμός και η διάρκεια των δραστηριοτήτων εξαρτάται από το τμήμα στο οποίο είναι ενταγμένη δηλαδή ή της Α΄ και Β΄ τάξης ή της Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ (ΥΠΕΠΘ, 2013). Αντίθετα, στη Γερμανία δεν υπάρχει ρύθμιση για την ακριβή διάρκεια κάθε είδους δραστηριοτήτων.

Ημερήσια στη Γερμανία οι δημιουργικές δραστηριότητες είναι δυνατόν να υλοποιούνται δύο ώρες την ημέρα, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι διδακτικές ώρες του ολοήμερου απαριθμούνται σε τρεις και μια από αυτές διατίθεται συνήθως στην προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. Άρα, δύο ώρες τουλάχιστον προσφέρονται

για τις δημιουργικές δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα, αυτές είναι οι εξής: 13:30-14:15 και 14:15-15:00 ή 15:00-15:45 (Höhmnn, 2007, 48-50). Σε αντιδιαστολή, το ελληνικό ολοήμερο σχολείο διαθέτει τέσσερις ώρες και οι τρεις από αυτές είναι για τις δημιουργικές δραστηριότητες. Οι ώρες αυτών των δραστηριοτήτων για τα εξαθέσια σχολεία και άνω προβλέπονται ως εξής: 12:35-13:15ή 13:20-14:00 ή 14:50-15:30 ή 15:40-16:15 και για τα εξαθέσια και κάτω : 12:50-13:30 ή 13:55-14:30 ή 14:40-15:15 ή 15:25-16:00. Για τα εξαθέσια σχολεία και άνω πρέπει να συμπληρωθεί η αναφορά στην προαιρετική ζώνη, η οποία δεν διατίθεται στο γερμανικό. Κατά την εφαρμογή της προαιρετικής ζώνης οι μαθητές μπορούν να απασχοληθούν με τις επιλογές τους δημιουργικές δραστηριότητες (ΥΠΕΠΘ, 2013) .

Όσον αφορά την διάρκεια της κάθε ώρας στο γερμανικό ολοήμερο αυτή είναι σαράντα πέντε λεπτά με σχετική πρόταση για την επιμήκυνση της σε ενενήντα λεπτά (Burow & Pauli, 2006. Dollinger, 2013), ενώ για το ελληνικό ολοήμερο τριάντα έως σαράντα λεπτά (ΥΠΕΠΘ, 2013).

Τέλος, σχετικά με τον χρόνο η τοποθέτηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων στο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου διατηρείται ομοιότητα στο χαρακτηριστικό της ελαστικότητας. Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν τόσο το περιεχόμενο όσο και την θέση των δραστηριοτήτων στο πρόγραμμα (Höhmnn, 2007, 48-50. ΥΠΕΠΘ, 2013).

Ο χώρος όπως έχει αναφερθεί αποτελεί τον τρίτο παιδαγωγό και κατέχει αξιόλογη θέση στην οργάνωση του ολοήμερου. Σκοπός του γερμανικού ολοήμερου είναι η δημιουργία μιας θετικής ατμόσφαιρας αλλά η πραγματικότητα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτή επιτυγχάνεται σπάνια (Burow & Pauli, 2006). Με την σειρά του το ελληνικό ολοήμερο στοχεύει στην μη σύνδεση του χώρου και του χρόνου μάθησης, στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης και στην ομαδική εργασία. Ωστόσο, στην πράξη και αυτό παρουσιάζεται απροετοίμαστο με αποτέλεσμα την προχειρότητα. Σε ελάχιστες περιπτώσεις ολοήμερα σχολεία διαθέτουν τις κατάλληλες υλικοτεχνικές και κτιριακές υποδομές για τις δημιουργικές δραστηριότητες (Βαμβακίδου, 2006, 169, 170).

Τα είδη των χώρων που χρησιμοποιούνται στη Γερμανία για τις δημιουργικές δραστηριότητες είναι ποικίλα και εξαρτώνται από το είδος των αναγκών των μαθητών που πρόκειται να εξυπηρετήσουν και το είδος των δραστηριοτήτων που πρόκειται να διεκπεραιωθούν εκεί. Τέτοιοι χώροι είναι οι χώροι ξεκούρασης και ανάπαυσης για την απομόνωση και τον διαλογισμό των μαθητών. Επίσης,

διαθέτονται χώροι παιχνιδιού και άθλησης π.χ. γυμναστήριο για μπάτμιντον, υπαίθριες εγκαταστάσεις, κολυμβητήριο, αίθουσες με παιχνίδια όπως πίνγκ-πόνγκ κ.α.. Επιπρόσθετο είδος είναι οι χώροι κοινωνικοποίησης και εστίασης σε καφετέριες, κυλικεία, αναψυκτήρια, εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους με παγκάκια για να κάθονται οι μαθητές και να συζητούν, σε διαδρόμους και χώρους παραμονής, σε υπαίθριο κήπο και χώρους πρασίνου. Ένα άλλο είδος είναι οι χώροι δραστηριοτήτων σχετικών με γνωστικές ειδικότητες π.χ. αίθουσες ξένων γλωσσών. Τέλος, προσφέρονται χώροι για την καλλιέργεια τεχνών όπως αίθουσες ζωγραφικής, κεραμικής, μουσικής, θεάτρου κ.α. ((Burow & Pauli, 2006, 112, 113). Αντίστοιχα, ομοιότητες βρίσκονται στο ελληνικό ολοήμερο διότι διαθέτει και αυτό αίθουσες ή γωνίες χαλάρωσης των μαθητών, χώρους για γνωστικές δραστηριότητες, χώρους για την εκπόνηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων όπως εργαστήρια Μουσικοκινητικής Αγωγής, Εικαστικών, Θεατρικής Αγωγής και Παιχνιδιού και χώρους για την ατομική μελέτη των μαθητών όπως βιβλιοθήκες και αναγνωστήρια. Η αντίθεση αφορά στον γνωστικό τομέα καθώς προβλέπεται σε όλα τα σχολεία απαραίτητα η ύπαρξη εργαστηρίων για τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση και την Πληροφορική, για τις Φυσικές Επιστήμες και για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Μια ακόμη διαφορά αποτελεί η ύπαρξη αιθουσών πολλαπλών χρήσεων όπως χώροι που προορίζονται για πρόβες των μαθητών για σχολικές εορτές καθώς και για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων (Πυργιωτάκης & Αλπέντζου, 2001, 140-143).

Συμπερασματικά, οι δύο χώρες ταυτίζονται στον τρόπο και την τακτική διαχείρισης των ελλειπών εγκαταστάσεων καθώς χρησιμοποιούν τις ίδιες αίθουσες για διαφορετικές δραστηριότητες. Η διαφορά τους αφορά στο γεγονός ότι το γερμανικό ολοήμερο επιχειρεί το άνοιγμα του προς την κοινωνία με την συνεργασία του με εξωσχολικούς φορείς για τον δανεισμό και την χρήση δικών τους χώρων που είναι κατάλληλοι για τις δημιουργικές δραστηριότητες και εμπνέουν το αντίστοιχο κλίμα (Helbig-Fritzsche, 2006, 72-74).

Τελευταίος άξονας σύγκρισης των ολοήμερων των δύο χωρών συσχετίζεται με το προσωπικό που αναλαμβάνει την διεκπεραίωση των δημιουργικών δραστηριοτήτων. Η βασική διαφορά τους σε αυτόν τον τομέα εμπίπτει στην κατάρτιση των υπευθύνων. Στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο το επιτελείο δεν είναι αναγκαίο να είναι εξειδικευμένοι εκπαιδευτικοί για το αντικείμενο που διδάσκουν. Πιο συγκεκριμένα, στη Γερμανία το προσωπικό μπορεί να αποτελείται από εκπαιδευτικούς, κοινωνικές λειτουργίες, γονείς, φοιτητές, εθελοντές, συνταξιούχοι ή

άνεργοι εκπαιδευτικοί με αμοιβή, μεγαλύτεροι μαθητές, ανεξάρτητοι εξειδικευμένοι ή μη με αμοιβή του ενός ευρώ. Το ενδιαφέρον του γερμανικού ολοήμερου επικεντρώνεται στα παιδαγωγικά προσόντα και τις δυνατότητες των υπευθύνων, ώστε να έχουν την ικανότητα να επικοινωνούν με τους μαθητές με τον σωστό τρόπο (Höhmman, 2007,56,57).

Αντιθέτως, στο ελληνικό ολοήμερο είναι υποχρεωτική η πρόσληψη αποκλειστικά ειδικών εκπαιδευτικών. Το επιτελείο των δημιουργικών δραστηριοτήτων επανδρώνεται από ωρομίσθιους εκπαιδευτικούς, δηλαδή δεν είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί αλλά είναι πλήρως κατηρτισμένοι. Ο καθείς από αυτούς είναι εξειδικευμένος στο αντικείμενο του (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 55. ΥΠΕΠΘ, 2013). Παρά το θετικό της εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών αυτών παρατηρείται μια προβληματική. Οι εκπαιδευτικοί των δημιουργικών δραστηριοτήτων συνήθως προσλαμβάνονται καθυστερημένα από το κράτος με αποτέλεσμα την αργοπορία της ένταξης των πρόσθετων δραστηριοτήτων στο ολοήμερο. Επίσης, γίνονται συνεχείς μεταθέσεις και μετακινήσεις αυτών των εκπαιδευτικών ακόμη και κατά την διάρκεια του τρέχοντος σχολικού έτους. Αυτή η κατάσταση, όπως είναι κατανοητό, προκαλεί ένα αποσταθεροποιημένο κλίμα τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικού μέχρι να προσαρμοστεί ο καθένα στα νέα δεδομένα (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2012, 55, 56).

Πίνακας 45: Συνοπτικός πίνακας των προαιρετικών Ολοήμερων Σχολείων Γερμανίας και Ελλάδας περί των δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Οι δημιουργικές δραστηριότητες στο γερμανικό και ελληνικό Ολοήμερο Σχολείο:

<u>Κριτήρια σύγκρισης</u>	<u>Γερμανία</u>	<u>Ελλάδα</u>
1. Περιεχόμενο δημιουργικών δραστηριοτήτων	<p>Τα είδη των δραστηριοτήτων διακρίνονται ως εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παιχνίδι και άθληση π.χ. γυμναστική, ελεύθερο παιχνίδι, πίνγκ-πόνγκ, μπάτμιντον, μπιλιάρδο, ποδοσφαιράκι, πεζοπορία, αναρρίχηση κ.α. - Απομόνωση και ξεκούραση π.χ. διάβασμα βιβλίων, συζήτηση συμμαθητών, διαμονή σε 	<p>Δραστηριότητες με:</p> <p>Α) Ακαδημαϊκό περιεχόμενο</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας - Πληροφορική-Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Μυθολογία-Παραμύθι - Αγωγή Υγείας

	<p>καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Μέθοδος project με την επιλογή του θέματος, συναποφασίζοντας ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές. 	<p>συνεργαζόμενων μαθητών με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού</p> <ul style="list-style-type: none"> – Μέθοδος project με την επιλογή του θέματος, συναποφασίζοντας ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές. – Διαθεματικότητα και διεπιστημονικότητα
--	---	--

<p>2. Χρόνος</p> <p><u>Εβδομαδιαία</u></p>	<p>Κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Κάθε ημέρα σε δύο διδακτικές ώρες τουλάχιστον πραγματοποιείται κάθε ημέρα η προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών. – Δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη και οδηγία για τον αριθμό των ωρών των δημιουργικών δραστηριοτήτων με βάση το περιεχόμενο και το είδος τους. 	<p>Κατέχουν το μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Κάθε ημέρα για τουλάχιστον τρεις ώρες εφόσον λαμβάνει χώρα η προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη ημέρα. – Μάλιστα, προβλέπεται από το ΥΠΕΠΘ ότι οι υποχρεωτικές δραστηριότητες πρέπει να διαρκούν εβδομαδιαία τέσσερις ώρες, δύο για κάθε μια δημιουργική δραστηριότητα, δηλαδή την Αγγλική Γλώσσα και την Πληροφορική. Για την Α' και Β' τάξη ο Αθλητισμός πρέπει να διαρκεί 4 ώρες. Διαφοροποίηση διακρίνεται μεταξύ των εξαθέσιων σχολείων και άνω και των εξαθέσιων και κάτω στις προαιρετικές δημιουργικές δραστηριότητες. – Στη πρώτη ομάδα σχολικών μονάδων οι μαθητές πρέπει να επιλέξουν δύο δραστηριότητες για τις οποίες διαθέτονται δύο ώρες για την κάθε μια. – Στη δεύτερη ομάδα οι μαθητές της Α' και Β' επιλέγουν υποχρεωτικά δύο
<p><u>Ημερήσια</u></p>		

	<p>Διαθέτονται οι εξής ώρες υλοποίησης των δημιουργικών δραστηριοτήτων:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 13:30-14:15 	<p>δραστηριότητες της επιλογής τους και αφιερώνονται δύο ώρες για την κάθε μια. Για την Γ΄ τάξη ο αριθμός των δραστηριοτήτων και η διάρκεια τους εξαρτάται από το τμήμα στο οποίο είναι ενταγμένη. Τέλος, το τμήμα της Δ΄, της Ε΄ και της ΣΤ΄ τάξης οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μια ή δύο δραστηριότητες, για τις οποίες προβλέπονται συνολικά τέσσερις ώρες και για την κάθε μια δύο ώρες.</p> <p>Διαθέτονται τέσσερις ώρες από τις οποίες διαλέγονται περίπου τρεις για την εφαρμογή των δημιουργικών δραστηριοτήτων.</p> <p>Για τα εξαθέσια σχολεία και άνω:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 12:35-13:15 - 13:20-14:00 - 14:50-15:30 - 15:40-16:15 <p>εάν το επιθυμούν οι μαθητές, μπορούν να απασχοληθούν με τις κάποιες δημιουργικές δραστηριότητες της επιλογής τους στην προαιρετική ζώνη από τις 16:15-17:00.</p> <p>Για τα εξαθέσια σχολεία και κάτω:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 12:50-13:30 - 13:55-14:30 - 14:40-15:15 - 15:25-16:00. <p>30-40 λεπτά η κάθε δραστηριότητα και κάθε διδακτική ώρα.</p>
--	---	---

<p><u>Διάρκεια ωρών</u></p> <p><u>Χρονική τοποθέτηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων</u></p>	<p>– 14:15-15:00 ή – 15:00-15:45.</p> <p>45 λεπτά</p> <p>Η θέση των δημιουργικών δραστηριοτήτων χαρακτηρίζεται από ελαστικότητα και ευελιξία</p>	<p>30-40 λεπτά</p> <p>Η θέση των δημιουργικών δραστηριοτήτων χαρακτηρίζεται από ελαστικότητα και ευελιξία.</p>
<p>3. Χώρος</p> <p><u>Σκοπός</u></p> <p><u>Πραγματικότητα</u></p> <p><u>Είδη χώρων</u></p>	<p>Θετική ατμόσφαιρα</p> <p>εφαρμόζεται σπάνια.</p> <p>– Χώροι για ξεκούραση και χαλάρωση για να απομονώνονται και να διαλογίζονται οι μαθητές.</p> <p>– Χώροι παιχνιδιού και άθλησης στο γυμναστήριο του σχολείου, σε υπαίθριες εγκαταστάσεις, κολυμβητήριο κ.α.</p> <p>– Χώροι για την κοινωνική δικτύωση και την κοινή</p>	<p>– Αποσύνδεση του χώρου και του χρόνου μάθησης.</p> <p>– Ενίσχυση της κριτικής σκέψης.</p> <p>– Προώθηση των ομαδικών εργασιών και της συνεργασία των μαθητών.</p> <p>Σε ελάχιστες περιπτώσεις σχολείων προσφέρονται ξεχωριστές αίθουσες δημιουργικών δραστηριοτήτων.</p> <p>– Χώροι ή γωνίες ξεκούρασης και προσωπικής μελέτης των μαθητών.</p> <p>– Χώροι γνωστικού τομέα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Φυσικών Επιστημών • εργαστήρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης • εργαστήρια Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση. <p>– Χώροι καλλιτεχνικού τομέα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Εικαστικών • εργαστήρια Μουσικοκινητικής

	<p>εστίαση των μαθητών όπως είναι οι καφετέριες, τα κυλικεία, τα αναψυκτήρια, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι παραμονής των μαθητών με παγκάκια, ο κήπος, οι χώροι πρασίνου, οι διάδρομοι κ.α.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για δραστηριότητες των γνωστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων όπως <ul style="list-style-type: none"> • χώροι για ζωγραφική • χώροι για εικαστικά π.χ. κεραμική • χώροι για μουσική • χώροι για θέατρο κ.α. <p>Επιπλέον χώροι για τις δημιουργικές δραστηριότητες είναι</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χώροι για προβολή και παρακολούθηση ταινιών. - Χώροι για έκδοση μαθητικής εφημερίδας. - Βιβλιοθήκη για ατομικό διάβασμα και ανάγνωση - λογοτεχνικών και επιστημονικών βιβλίων. - Χώροι για ελεύθερη χρήση των Η/Υ. <p>Το γερμανικό ολοήμερο επιχειρεί το άνοιγμα του στην</p>	<p>Αγωγής</p> <ul style="list-style-type: none"> • εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής- Παιχνιδιού. <ul style="list-style-type: none"> - Βιβλιοθήκες-Αναγνωστήρια. - Αίθουσες πολλαπλών χρήσεων για πρόβες μαθητών για εορτές και πραγματοποίηση εκδηλώσεων.
--	--	---

<p><u>Η εφαρμοσμένη τακτική</u></p>	<p>κοινωνία με τον δανεισμό και την χρήση χώρων.</p> <p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>	<p>Πολλαπλή χρήση αιθουσών για πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες χωρίς να είναι για όλες οι κατάλληλες.</p>
<p>4. Προσωπικό</p>	<p>Δεν προσλαμβάνονται αποκλειστικά εκπαιδευτικοί.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, μπορεί το προσωπικό δημιουργικών δραστηριοτήτων να αποτελείται από:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Εκπαιδευτικούς – Κοινωνικούς λειτουργούς – Γονείς – Φοιτητές – Εθελοντές – Συνταξιούχους ή άνεργους εκπαιδευτικούς με αμοιβή – Μεγαλύτερους ή παλιούς μαθητές του σχολείου – Επιτελείο του ενός ευρώ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, για το οποίο έχουν εκφραστεί διαφορετικές γνώμες ως προς την αποτελεσματικότητά τους, το οποίο μπορεί να είναι εξειδικευμένο ή μη για τις δραστηριότητες που έχει αναλάβει. <p>Το γερμανικό Ολοήμερο Σχολείο ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τις δυνατότητες επικοινωνίας του προσωπικού με τους μαθητές.</p>	<p>Επανδρώνεται υποχρεωτικά από εξειδικευμένους ωρομίσθιους εκπαιδευτικούς για κάθε είδους δραστηριότητα.</p> <p><u>Προβληματική:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Προσλαμβάνονται καθυστερημένα με αποτέλεσμα την αύξηση της παραπαιδείας. 2. Γίνονται συνεχώς ανακατατάξεις και μετακινήσεις αυτών των εκπαιδευτικών

14. Σύνοψη για τις δημιουργικές δραστηριότητες.

Οι δημιουργικές δραστηριότητες είναι το μέρος του ολοήμερου προγράμματος που αντιπροσωπεύει τις προσωπικότητες των μαθητών. Επειδή ακριβώς είναι δημιουργικές κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Έτσι, συνειδητοποίησαν και το ολοήμερο της Γερμανίας και τη Ελλάδα ότι οι δημιουργικές δραστηριότητες αποτελούν το κίνητρο συμμετοχής των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο. Με βάση αυτό το δεδομένο φαίνεται ότι τα δύο ολοήμερα διαθέτουν ποικιλία και πληθώρα δημιουργικών δραστηριοτήτων. Από την εικόνα που παρουσιάζεται στο ελληνικό ολοήμερο εξάγεται το συμπέρασμα ότι είναι ιδιαίτερα οργανωμένο και ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη πολύπλευρων προσωπικοτήτων καθώς προσφέρει τόσο υποχρεωτικές δημιουργικές δραστηριότητες όσο και προαιρετικές. Στις υποχρεωτικές περιλαμβάνονται γνώσεις γενικού χαρακτήρα που είναι η εκμάθηση ξένης γλώσσας και οι νέες τεχνολογίες. Στις προαιρετικές περιλαμβάνονται πάσης φύσεως δραστηριότητες που επιλέγουν οι μαθητές. Αυτή η διάκριση των δραστηριοτήτων σε δύο κατηγορίες προσφέρει σίγουρα ασφάλεια στους γονείς και στους μαθητές γιατί οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στις υποχρεωτικές είναι δραστηριότητες που επιλέγουν οι γονείς ως εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών τους. Βέβαια, πολλοί γονείς εξακολουθούν να στέλνουν τα παιδιά τους στις ίδιες δραστηριότητες σε εξωσχολικούς φορείς. Πάντως, φαίνεται μια πολύ καλή αρχή η συμμετοχή των μαθητών σε υποχρεωτικές δημιουργικές δραστηριότητες, ώστε να σταματήσει αυτή η συνήθεια των γονέων και να καταπολεμηθεί η παραπαιδεία.. Ωστόσο στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο δεν υπάρχει τέτοιου είδους διάκριση.

Παράλληλα, εξακολουθεί και στις δημιουργικές δραστηριότητες να παρατηρείται το πρόβλημα της έλλειψης κτηριακών υποδομών και στα δύο ολοήμερα, πράγμα που υποβαθμίζει το επίπεδο των δημιουργικών δραστηριοτήτων. Πολλές από τις δραστηριότητες δεν γίνονται σε κατάλληλους χώρους π.χ. κεραμική θα έπρεπε να γίνεται εργαστήρια καλλιτεχνικών/ κεραμικής. Βέβαια, αυτό στερεί από τους μαθητές την δυνατότητα έμπνευσης καλλιτεχνικής και όχι μόνο ευαισθησίας.

Το θετικό και των δύο ολοήμερων σχολείων είναι η αφιέρωση του περισσότερου χρόνου του ολοήμερου προγράμματος στις δημιουργικές δραστηριότητες, δείγμα ότι το σχολείο ενδιαφέρεται για την ψυχαγωγία των μαθητών του και όχι για την στεία μάθηση που είναι αδιάφορη για τους μαθητές. Φυσικά, αυτό αποτελεί ένα πολύ καλό και αισιόδοξο βήμα για την επιθυμία των ολοήμερων

σχολείων για την βελτίωση της τωρινής κατάστασης για την εξυπηρέτηση των μαθητών αλλά και των γονέων.

15. Συζήτηση- Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξάχθηκε για τα προαιρετικά ολοήμερα σχολεία της Γερμανίας και της Ελλάδας, φάνηκε πως αυτά διαθέτουν πολλές ομοιότητες αλλά κυρίως διαφορές.

Πιο συγκεκριμένα, και στα δύο ολοήμερα σχολεία αν και η σίτιση είναι υποχρεωτική, παρατηρούνται πολλές διαφορές μεταξύ τους ως προς την οργάνωση τους, καθώς το γερμανικό ολοήμερο σχολείο παρουσιάζει πιο οργανωμένη εικόνα. Πρώτον, το γερμανικό ολοήμερο διαθέτει κατάλληλους χώρους (τραπεζαρίες-κουζίνες) που προορίζονται αποκλειστικά και μόνο για την διεξαγωγή των γευμάτων και όχι για άλλες δραστηριότητες. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο όπου λόγω ελλείψεων στις κτηριακές υποδομές το μεσημεριανό γεύμα λαμβάνει χώρα στις αίθουσες διδασκαλίας. Επίσης, ο χρόνος πραγματοποίησης διαφέρει καθώς στη Γερμανία διατίθεται αρκετός χρόνος για το μεσημεριανό γεύμα (60- 90 λεπτά), ενώ στη Ελλάδα λιγότερο (40 λεπτά). Πάντως, και στις δύο περιπτώσεις ολοήμερων συμπεριλαμβάνεται στο χρόνο του μεσημεριανού γεύματος η χαλάρωση- ξεκούραση των μαθητών. Επιπροσθέτως, στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο διατίθεται και το πρωινό γεύμα πέρα από το μεσημεριανό, σε αντίθεση με την Ελλάδα όπου προβλέπεται η πραγματοποίηση μόνο μεσημεριανού γεύματος. Ακόμη, για την παρασκευή του φαγητού υπάρχει διαφορά διότι στη Γερμανία την αναλαμβάνουν ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς, ενώ στην Ελλάδα κατά κανόνα οι γονείς. Παράλληλα, ένα μέρος του κόστους σίτισης στη Γερμανία αναλαμβάνει το κράτος και το υπόλοιπο οι γονείς, ενώ στην Ελλάδα όλο το αναλαμβάνουν αποκλειστικά οι γονείς. Σχετικά με τους υπεύθυνους στο σχολείο για το σερβίρισμα του φαγητού στην Γερμανία προσλαμβάνονται τραπεζοκόμοι, ενώ στην Ελλάδα την εργασία του τραπεζοκόμου αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί του ολοήμερου σχολείου. Επιπλέον, όσον αφορά τον τρόπο σερβιρίσματος και το είδος των φαγητών στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο διαθέτεται ποικιλία π.χ. Παρασκευή φρέσκου φαγητού στο σχολικό χώρο ή σε εξωσχολικούς χώρους, σε αντίθεση με το ελληνικό που εφαρμόζεται ένα μόνο σύστημα του έτοιμου φαγητού από το σπίτι σε δοχείο- τάπερ.

Τέλος, φαίνεται πως το ζήτημα της σύνδεσης του φαγητού με την υγιεινή διατροφή, προβλέπεται από το γερμανικό ολοήμερο σχολείο και γίνονται επιτυχείς

προσπάθειες πραγματοποίησης. Ωστόσο, στο ελληνικό ολοήμερο αν και οι εκπαιδευτικοί συμβουλεύουν την σύνδεση του φαγητού με την υγιεινή διατροφή, δεν επιτυγχάνεται λόγω μη κατάλληλων συνθηκών.

Το συμπέρασμα λοιπόν σχετικά με την σίτιση των ολοήμερων των δύο χωρών είναι ότι η σίτιση στη Γερμανία παρουσιάζεται πολύ πιο οργανωμένη σε όλη τη βιβλιογραφία που ερευνήθηκε τόσο στον εξοπλισμό, στην κτηριακή υποδομή και στο ανθρώπινο δυναμικό, σε αντίθεση με το ελληνικό το οποίο υστερεί σε αυτούς τους τομείς στην πράξη.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και το ζήτημα της προετοιμασίας των κατ' οίκον εργασιών των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο. Και πάλι η Γερμανία φαίνεται στην πράξη ότι διευθετεί και διαμορφώνει μεθοδικά την προετοιμασία και μελέτη των μαθητών για την επόμενη ημέρα. Αν και είναι συγκεκριμένες οι μέρες που εκπονείται αυτή η διαδικασία (συνήθως τρεις ημέρες), οι μαθητές είναι πλήρως προετοιμασμένοι, σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα στην οποία σύμφωνα με έρευνες οι μαθητές δεν καλύπτονται από την προετοιμασία του ολοήμερου σχολείου με αποτέλεσμα να επιστρέφουν σπίτι τους και να συνεχίζουν την μελέτη τους και χάνοντας μεγάλο κομμάτι από τον ελεύθερο τους χρόνο.

Επιπλέον, συμπεραίνεται στον τομέα των κατ' οίκον εργασιών ότι το γερμανικό ολοήμερο σχολείο διαφοροποιείται σε σχέση με το ελληνικό γιατί δεν δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην ποιότητα του προσωπικού του. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία οι υπεύθυνοι για την προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα δεν είναι πάντα εκπαιδευτικοί αλλά είναι δυνατόν να είναι απλοί εθελοντές, οι οποίοι δεν έχουν ειδικευτεί στον παιδαγωγικό κλάδο. Αυτό βέβαια, απευθείας στερεί από τους μαθητές ποιότητα στην μελέτη τους. Αντιθέτως, το ελληνικό ολοήμερο παρουσιάζεται πιο οργανωμένο και αξιόλογο, γιατί επανδρώνει το προσωπικό της προετοιμασίας των μαθητών για την επόμενη ημέρα αποκλειστικά και μόνο με εκπαιδευτικούς.

Μια από τις λίγες ομοιότητες των δύο ολοήμερων σχολείων είναι ότι είναι ελάχιστα συντονισμένα και προετοιμασμένα για το θέμα του χώρου όπου πραγματοποιούνται οι κατ' οίκον εργασίες των μαθητών. Και στις δύο περιπτώσεις ως επί το πλείστον η διαδικασία αυτή εκπονείται σε αίθουσες διδασκαλίας, βιβλιοθήκες και εργαστήρια και όχι σε αίθουσες που προορίζονται μόνο για την προετοιμασία των κατ' οίκον εργασιών, οι οποίες έχουν το καταλληλότερο περιβάλλον για την υλοποίησή τους.

Τέλος, η κατανομή των μαθητών σε τμήματα διαφέρει, καθώς στο γερμανικό ολοήμερο σχολείο τα τμήματα έχουν μικρότερο όριο ένταξης μαθητών (12 μαθητές ανά τμήμα) σε σχέση με το ελληνικό που είναι σχεδόν το διπλάσιο (25 μαθητές ανά τμήμα). Βέβαια, η προετοιμασία πολλών μαθητών όπως γίνεται στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο είναι πολύ απαιτητική και δύσκολη, διότι ένας εκπαιδευτικός πρέπει να βοηθά και να στηρίζει μεμονωμένα τον κάθε μαθητή μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Πάντως, και στην Ελλάδα και στην Γερμανία η διάκριση των τμημάτων βασίζεται στην ηλικία κυρίως των μαθητών και στην τάξη που διανύουν.

Σχετικά με τις δημιουργικές δραστηριότητες η έρευνα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εδώ συγκεντρώνονται οι περισσότερες ομοιότητες των δύο ολοήμερων σχολείων. Ο λόγος είναι ότι προσφέρουν στους μαθητές παρόμοια αντικείμενα δραστηριοτήτων (αθλητισμός, ξένες γλώσσες, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, νέες τεχνολογίες κ.α.).

Ωστόσο διαφέρουν ως προς τον χώρο πραγματοποίησης τους, διότι στην Γερμανία υπάρχουν οργανωμένοι χώροι για κάθε είδος δραστηριότητα στα περισσότερα ολοήμερα σχολεία, ενώ στην Ελλάδα κατά κανόνα αυτές πραγματοποιούνται στις αίθουσες διδασκαλίας και στο προαύλιο του σχολείου.

Επιπροσθέτως, και στην προκειμένη περίπτωση των δημιουργικών δραστηριοτήτων (όπως στις κατ' οίκον εργασίες, βλ. σελ 136) το προσωπικό του γερμανικού ολοήμερου δεν είναι απαραίτητα ειδικευμένο στο κάθε είδος δραστηριοτήτων, σε αντίθεση με το ελληνικό στο οποίο αναλαμβάνει μόνο εξειδικευμένο προσωπικό.

Η τελευταία ομοιότητα που εντοπίστηκε ανάμεσα στα δύο ολοήμερα σχολεία είναι στην παράμετρο του χρόνου των δημιουργικών δραστηριοτήτων, καθώς και τα δύο ολοήμερα διαθέτουν το μεγαλύτερο κομμάτι χρόνου για αυτές.

Συνεπώς, μπορεί να υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ του γερμανικού και του ελληνικού ολοήμερου σχολείου, ωστόσο οι αντιθέσεις υπερτερούν. Μέσα από αυτές τις αντιθέσεις έρχονται στην επιφάνεια ως επί το πλείστον οι αδυναμίες και τα μειονεκτήματα του ελληνικού ολοήμερου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και τα δύο ολοήμερα χρειάζονται αναμόρφωση με στόχο την βελτίωση τους. Οι ελλείψεις και των δύο συνηγορούν στην αναγκαιότητα για μια θεμελιώδη αναδιαμόρφωση.

Στόχος της έρευνας ήταν να εντοπιστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές του γερμανικού ολοήμερου, οι οποίες παραδόθηκαν παραπάνω αλλά και σε όλη την έκταση της εργασίας.

Βέβαια, ήταν δύσκολος ο εντοπισμός αξιόπιστων πληροφοριών καθώς δεν ήταν δυνατή η στατιστική έρευνα στην Γερμανία λόγω απόστασης, με αποτέλεσμα να μην γίνει και στην Ελλάδα για μια ισότιμη εξέταση. Ωστόσο, οι βιβλιογραφία και άλλα ερευνητικά στοιχεία οδήγησαν σε μια αξιόπιστη έρευνα, χρησιμοποιώντας την “πρώτη ύλη” από την εκάστοτε χώρα (Γερμανία- Ελλάδα).

Τέλος, το θέμα της έρευνας είναι αρκετά ενδιαφέρον και μπορεί να πάρει προεκτάσεις και σε άλλες παραμέτρους πέρα από αυτές που ερευνήθηκαν σε αυτή την εξέταση για να συγκριθούν και να συγκεντρωθούν πλήρως όλες οι πιθανές ελλείψεις του κάθε ολοήμερου, με στόχο να ληφθούν υπόψη για να βελτιωθεί. Κάποιοι από τους τομείς που θα μπορούσε να εξετάσει κάποιος άλλος ερευνητής είναι η διαφοροποίηση της στήριξης των μαθητών στο ολοήμερο σχολείο ανάλογα με τις ανάγκες τους, το “άνοιγμα” του ολοήμερου σχολείου στην κοινωνία, η συνεργασία του προσωπικού στο εσωτερικό του αλλά και με άλλους φορείς ή άτομα (π.χ. γονείς), η μεθοδολογία μάθησης που εφαρμόζονται στο ολοήμερο σχολείο (π.χ. project) όπως και οι απόψεις των εκπαιδευτικών, των γονέων και των μαθητών για την αποτελεσματικότητα της στήριξης του ολοήμερου σχολείου. Όλες αυτοί οι παράμετροι θα μπορούσαν να συγκριθούν μεταξύ των ολοήμερων Γερμανίας και Ελλάδας και να εξαχθούν συμπεράσματα ως προς το επίπεδο τους. Φυσικά, τα αποτελέσματα μπορούν, όπως και όσα βρέθηκαν ως τώρα, να συμβάλλουν σημαντικά στην αναθεώρηση και διόρθωση των αρνητικών της υπάρχουσας κατάστασης και στα δύο ολοήμερα σχολεία. Κάποιες σκέψεις σχετικά με τα δύο ολοήμερα σχολεία είναι ότι ίσως να διαφαίνεται μία τάση «αντιγραφής» του γερμανικού ολοήμερου από το ελληνικό. Άλλωστε πολλοί από τους μελετητές στην Ελλάδα ή από αυτούς που ασχολούνται με το ολοήμερο σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής έχουν σπουδάσει στη Γερμανία και διαβάζουν γερμανική βιβλιογραφία για την εκπαίδευση.

Επίσης πρέπει να τονιστεί ότι πρόκειται για δύο χώρες με εντελώς διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές προϋποθέσεις, με διαφορετική ιστορία και κουλτούρα που ερμηνεύουν τις διαφορές τους. Παράλληλα, όμως υπάρχει και η κοινή πορεία: και οι δύο χώρες είχαν ημιημερήσιο και στη συνέχεια προσπάθησαν να κτίσουν το ολοήμερο, ενώ άλλες χώρες είχαν πάντα ολοήμερο.

Οι διαφορές τους βασίζονται κυρίως σε οικονομικούς λόγους. Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν οι οικονομικές δυνατότητες που είναι βασική προϋπόθεση καλής λειτουργίας του θεσμού, ενώ στην Γερμανία υπάρχουν αυτές οι δυνατότητες.

Επιπλέον στην Γερμανία εργάζονται όλοι οι γονείς συνεπώς η ανάγκη φύλαξης είναι πιο μεγάλη από ό, τι στην Ελλάδα, όπου λόγω οικονομική κρίσης δεν εργάζονται πολλοί.

Ταυτόχρονα, οι Γερμανοί παρουσιάζονται πιο ευαισθητοποιημένοι και με μεγαλύτερη οικολογική συνείδηση από τους Έλληνες, με αποτέλεσμα η εκπαίδευση τους να είναι πιο προχωρημένη και ανεπτυγμένη σε θέματα υγιεινής διατροφής. Επιπρόσθετα, είναι πιο οργανωμένοι και πειθαρχημένοι ως λαός και ως εκπαιδευτικό σύστημα σε αντίθεση με τον ελληνικό λαό που δεν τον χαρακτηρίζουν αυτές οι ιδιότητες. Συνεπώς, προκύπτει προβληματισμός για το αν είναι δυνατόν το ελληνικό ολόημερο να «αντιγράψει» ή να «δανειστεί» στοιχεία του γερμανικού και να τα υλοποιήσει επιτυχώς.

16. Βιβλιογραφία

- Appel.S. (2008). Räume, Flächen und Sachausstattungen an Ganztagschulen. Στο Seminar: Schultheoretische Aspekte der Ganztagspädagogik. Dozent: Prof. Dr. Alfred Holzbrecher. *Institut für Erziehungswissenschaften*, 2-4.
- Appel. S. & Rutz. G. (2003). *Handbuch Ganztagschule; Praxis, Konzepte, Handreichungen*. Schwalbach/ Ts.
- Bayerisches Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst. (2013). *Die wichtigsten Informationen zur offenen Ganztagschule*.
- Beutel.S-I/ W. (2011). Selbstbestimmtheit, Begleitung und Lerndialog: Hausaufgaben als Schulaufgabe. *Die Deutsche Schule Zeitschrift für Erziehungswissenschaft, Bildungspolitik und pädagogische Praxis* (272-276). Heft 3.
- Burow. O-A. & Pauli. B. (2006). Ganztagschule entwickeln: Von der Unterrichtsanstalt zum Kreativen Feld. Wochenschau Verlag, Schwalbach/ Ts.
- Deutschland SKdKdLidB. (2004). Profil des Ganztags laut Kultusministerkonferenz: *Entwicklung und Ausbau der ganztägigen Bildung, Erziehung und Betreuung an Schulen*, Berlin.
- Deutschland SKdKdLidB. (2008). *Allgemein bildende Schulen in Ganztagsform*

- in den Ländern in der Bundesrepublik Deutschland- Statistik 2002 bis 2006*, Bonn.
- Deutschland SKdKdLidB. (2012). *Allgemein bildende Schulen in Ganztagsform in den Ländern in der Bundesrepublik Deutschland- Statistik 2002 bis 2006*, Berlin.
- Dollinger.S. (2013). *127 Tipps für die Ganztagschule*. Beltz Verlag, Weinheim und Basel.
- Helbig-Fritzsche. B., Reichstein-Schmidt. S., Schmitz-Leibold. M., Vielheber. S.. Στο: *Die funktioniert Offene Ganztagsgrundschule*. Autorenteam Bochum (επιμ). Verlag an der Ruhr, Mülheim.
- Hille, Adrian, Arnold, Annegret, Schupp, Jürgen. (2013). *Freizeitverhalten von Jugendlichen: Bildungsorientierte Aktivitäten spielen eine immer größere Rolle*. In Kooperation mit DIW Berlin- Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung. DIW- Wochenbericht, Berlin, Vol 80, ISS 40.
- Höhmann.K, Kohler. B, Mergenthaler. Z, Wego.C (2007). *Hausaufgaben an der Ganztagschule*. PRAXISREICHE GANZTAGSSCHULE. Wochenschau Verlag, Schwalbach.
- Kersting.M. & Clausen.K (2012). *Gemeinschaftsverpflegung in Bildungseinrichtungen für Kinder* (1081-1088). Monatsschrift Kinderheilkunde: 160(11).
- Klemm.K (2013). *Ganztagschulen in Deutschland eine bildungsstatistische Analyse*. Im Auftrag der Bertelsmann Stiftung. Bertelsmannstiftung.
- Knauer.S & Durdel.A. (2006). *Die neue Ganztagschule. Gute Lernbedingungen*. Deutsche Kinder- und Jugendstiftung. Beltz Verlag: Weinheim und Basel.
- Kufeld.A, Clausen.K, Krämer.C, Kersting.M, Forschungsinstitut für Kinderernährung (FKE). (2013). *Mittagsverpflegung in Ganztagschulen aus Sicht der Schulleitungen : Landeswerte Erhebung in NRW*. *Die Ganztagschule*, 11-15.
- Wahler.P, Preiß.C, Schaub.G. (2005). *Ganztagsangebote an der Schule, Erfahrungen- Problemen- Perspektiven*, München.

- Βαμβακίδου. Ι. (2006). Ο χώρος ως στοιχείο μιας πολιτισμικής συνιστώσας στο ελληνικό ολοήμερο σχολείο. Στο: Κυρίδης.Α, Τσακιρίδου.Ε, Αρβανίτη.Ι. (2006). *Το ολοήμερο σχολείο στην Ελλάδα. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ* (13-86). Τυπωθήτω- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ, Αθήνα.
- Γιαννούλας. Α. (2005). Η δημιουργική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στο Ολοήμερο Σχολείο. Στο Λουκέρης.Δ. *ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΘΕΩΡΙΑ, ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ :Αθήνα.
- Θωίδης.Ι & Χανιωτάκης.Ν.(2012). *Ολοήμερο Σχολείο Παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις*. Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Αθήνα..
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. (2003). Ολοήμερο Σχολείο: Η κοινωνική σημασία και οι προοπτικές του. *Ενημέρωση*, 95, 7-22.
- Κρασσάς.Σ, (2005). Προετοιμασία και εργασία μαθητών στο σπίτι. Στο Παπάς.Α, Αναγνώστου.Κ, Αρkitσαίος.Κ Ζωγράφος.Α, Καγκά.Ε, Καρβασίλης.Γ, Κρασσάς.Σ, Κυριάκη.Β, Λεοντίου- Φερεντίνου.Π, Λινάρδος.ε, Παμουκτσόγλου.Α, Παπαχρήστος.Κ, Πατσαντζόπουλος.Κ, Σακκάς.Β, Σαμπάνη.Σ, Τζακώστα.Α, Τζίμας.Δ. Επιμέλεια Σακκάς.Β. *ΟΛΟΗΜΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: Όραμα και Πραγματικότητα, Λειτουργία και Προβλήματα, Προσανατολισμοί και Προσδοκίες*.. ΑΤΡΑΠΟΣ, Αθήνα.
- Λεοντίου-Φερεντίνου. Π. (2005). Η Αγγλική Γλώσσα στο Ολοήμερο Σχολείο. Στο Παπάς.Α, Αναγνώστου.Κ, Αρkitσαίος.Κ Ζωγράφος.Α, Καγκά.Ε, Καρβασίλης.Γ, Κρασσάς.Σ, Κυριάκη.Β, Λεοντίου- Φερεντίνου.Π, Λινάρδος.ε, Παμουκτσόγλου.Α, Παπαχρήστος.Κ, Πατσαντζόπουλος.Κ, Σακκάς.Β, Σαμπάνη.Σ, Τζακώστα.Α, Τζίμας.Δ. Επιμέλεια Σακκάς.Β. *ΟΛΟΗΜΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: Όραμα και Πραγματικότητα, Λειτουργία και Προβλήματα, Προσανατολισμοί και Προσδοκίες*.. ΑΤΡΑΠΟΣ, Αθήνα.
- Λινάρδος. Ε. (2005). Ο παιδαγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού του Δημοτικού Σχολείου. Στο: Παπάς.Α, Αναγνώστου.Κ, Αρkitσαίος.Κ Ζωγράφος.Α, Καγκά.Ε, Καρβασίλης.Γ, Κρασσάς.Σ, Κυριάκη.Β, Λεοντίου-

Φερεντίνου.Π, Λινάρδος.ε, Παμουκτσόγλου.Α, Παπαχρήστος.Κ, Πατσαντζόπουλος.Κ, Σακκάς.Β, Σαμπάνη.Σ, Τζακώστα.Α, Τζίμας.Δ. Επιμέλεια Σακκάς.Β. *ΟΛΟΗΜΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: Όραμα και Πραγματικότητα, Λειτουργία και Προβλήματα, Προσανατολισμοί και Προσδοκίες*. ΑΤΡΑΠΟΣ, Αθήνα.

Μανιάτη.Ε. (2005). Ο εκπαιδευτικός στο Ολοήμερο Σχολείο: Προσέγγιση του ρόλου του στη διαμόρφωση ενός νέου διδακτικού και παιδαγωγικού περιβάλλοντος. Στο Λουκέρης.Δ. *ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΘΕΩΡΙΑ, ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ :Αθήνα.

Μαυρικάκη. Ε. (2006). Η αγωγή υγείας στο ολοήμερο δημοτικό σχολείο. Στο: Κυρίδης.Α, Τσακιρίδου.Ε, Αρβανίτη.Ι. (2006). *Το ολοήμερο σχολείο στην Ελλάδα. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ* (13-86). Τυπωθήτω- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ, Αθήνα

Μίτιλης.Α. (2005). Διαχείριση σχολικών χώρων του Ολοήμερου Σχολείου. Στο Λουκέρης.Δ. *ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΘΕΩΡΙΑ, ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ :Αθήνα.

Ματσαγγούρας.Η. (1998). Η σχολική τάξη (χώρος, ομάδα, πειθαρχία, μέθοδος). Γρηγόρης: Αθήνα.

Παμουκτσόγλου,Α & Νικολάου, Σ.Μ.(2004).Οικογένεια και Ολοήμερο Σχολείο- μια πρώτη αξιολογική προσπάθεια. Στο Δ.Χατζηδήμου, Ε.Ταρατόρη, Μ.Κουγιουρούκη, & Π.Στραβάκου (Επιμ.Έκδ), Ελληνική Παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα. Πρακτικά του 4^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος (σ. 257-266). Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη.

Πυργιωτάκης. & Αλπέντζου.Ο. (2001). Ο σχολικός χώρος και η παιδαγωγική του διάσταση. Στο: Ι.Ε.Πυργιωτάκης. *ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ*. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Αθήνα.

Τζακώστα.Α (2005). Η σίτιση των μαθητών στο Ολοήμερο Σχολείο. Στο: Παπάς.Α, Αναγνώστου.Κ, Αρkitσαίος.Κ Ζωγράφος.Α, Καγκά.Ε, Καρβασίλης.Γ, Κρασσάς.Σ, Κυριάκη.Β, Λεοντίου- Φερεντίνου.Π, Λινάρδος.ε,

Παμουκτσόγλου.Α, Παπαχρήστος.Κ, Πατσαντζόπουλος.Κ, Σακκάς.Β, Σαμπάνη.Σ, Τζακώστα.Α, Τζίμας.Δ. Επιμέλεια Σακκάς.Β. *ΟΛΟΗΜΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: Όραμα και Πραγματικότητα, Λειτουργία και Προβλήματα, Προσανατολισμοί και Προσδοκίες.* ΑΤΡΑΠΟΣ, Αθήνα.

Τσακίριδου.Ε & Ερευνητική Ομάδα.(2006 α). Απόψεις των μαθητών για τα ολοήμερα σχολεία Στο: Α.Γ.Κυρίδης, Ε.Τσαρίδου & Ι.Κ.Αρβανίτη (επιμ), *Το ολοήμερο δημοτικό σχολείο στην Ελλάδα* (367-389). Αθήνα : Τυπωθήτω.

Τσαπακίδου. Α. (2006). Ο ρόλος κινητικής δραστηριότητας- του παιχνιδιού και του αθλητισμού στο ολοήμερο σχολείο. Στο: Κυρίδης.Α, Τσακίριδου.Ε, Αρβανίτη.Ι. (2006). *Το ολοήμερο σχολείο στην Ελλάδα. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ* (13-86). Τυπωθήτω- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ, Αθήνα.

Χατζηδήμου.Ν. (2001). *Παιδαγωγική και εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

ΥΠΕΠΘ. (2002). Φ.13.1/885/88609/Γ1/3-9-2002.

ΥΠΕΠΘ. (2002), Φ. 50/76/121153/Γ1/13-11-2002.

ΥΠΕΠΘ..(2003).Φ.50/57/26650/Γ1/17-3-2003.

ΥΠΕΠΘ. (2003). Φ.50/132/90416/Γ1/28-8-2003.

ΥΠΕΠΘ.(2004). Φ.50.4/163/87915/Γ1/1-9-2004.

ΥΠΕΠΘ. (2008). *Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο*. Φ50/492/108832/Γ1/22-8-2008.

ΥΠΕΠΘ.(2010). Φ.50/289/108596/Γ1/3-9-2010.

ΥΠΕΠΘ. (2013). *Λειτουργία των Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων για το σχολικό έτος 2013- 2014*: [Φ.50/267/131333/Γ1/17-9-2013]. Αθήνα.